

Sari Husa &
Jarmo Kinos

*Akateemisen
varhaiskasvatuksen
muotoutuminen*

Varhaiskasvatusta voidaan hahmottaa käytännön kasvatustyönä, oppiaineena ja tieteenalana. Tämä tutkimus keskittyy varhaiskasvatuksen yliopistokytkeisiin. "Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen" on ensimmäinen suomalaisen varhaiskasvatuksen akateemistumiseen kohdentunut tutkimus.

Akateemisen varhaiskasvatuksen lyhyet juuret ulottuvat 1970-luvulle. Tutkimus on ajankohtainen, sillä varhaiskasvatus vakiinnutti asemansa kasvatustieteen kentällä vasta 1990-luvun puolivälissä tuolloin perustettujen professuurien myötä.

Varhaiskasvatustieteen valtavirta on määriteltävissä yleisen kasvatustieteen kaltaiseksi monitieteiseksi tieteenalaksi, jossa suosittu kasvatopsykologinen aines lähentyy ja integroituu historiallis-kulttuuris-yhteiskunnalliseen pääomaan. Tällöin varhaiskasvatus linkittyy aina perheeseen, elämäntapaan ja yhteiskuntaan monimutkaisella tavalla.

SUOMEN KASVATUSTIETEELLINEN SEURA
SAMFUNDET FÖR PEDAGOGISK FORSNING I FINLAND
FINNISH EDUCATIONAL RESEARCH ASSOCIATION

AKATEEMISEN
VARHAISKASVATUKSEN
MUOTOUTUMINEN

AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTUMINEN

SARI HUSA JA JARMO KINOS

SUOMEN KASVATUSTIETEELLINEN SEURA

KASVATUSALAN TUTKIMUKSIA

Julkaisija: Suomen Kasvatustieteellinen Seura

Toimituskunta

professori Risto Rinne, pj. Turun yliopisto,
professori Hannele Niemi, Helsingin yliopisto
professori Jouni Välijärvi, Jyväskylän yliopisto
yliassistentti Juhani Tähtinen, siht. Turun yliopisto

Sarjassa ilmestyneet julkaisut ovat läpikäyneet referee-arvioinnin

Myynti: Kasvatustieteellisen Seuran kotisivut
www.kasvatus.net (julkaisusarja)

Koulutuksen
tutkimuslaitos,
Jyväskylän yliopisto
PL 35, (Freda)
40351 Jyväskylä
puh. (014) 260 3320
fax. (014) 260 3241
e-mail: teairama@jyu.fi
www: [www: www.jyu.fi/ktl/](http://www.jyu.fi/ktl/)

Rauman
opettajankoulutuslaitos
Seminaarinkatu 1
26100 Rauma
puh. (02) 8378 01
fax (02) 8378 0447
e-mail: sirkka.varttinen@utu.fi

© Sari Husa, Jarmo Kinos ja Suomen Kasvatustieteellinen Seura

Kansi: Tero Kylä-Junnila
Taitto: Jouni Vilhonen
Painopaikka: Painosalama Oy, Turku 2001
ISBN: 952-5401-03-0
ISSN: 1458-1094

Electronic version produced by University of Jyväskylä,
Open Science Centre 2021
ISBN 978-952-7411-01-8
ISSN 2489-768X

TIIVISTELMÄ

SARI HUSA JA JARMO KINOS: AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTUMINEN

Tässä tutkimuksessa rajaudutaan tarkastelemaan varhaiskasvatusta tieteenalan perspektiivistä. Tutkimuksessa tarkastellaan akateemisen kentän muotoutumista ja varhaiskasvatuksen sisällöllistä määrittymistä. Aineistona ovat Suomen varhaiskasvatuksen professoreiden virantäyttöprosesseissa tuotetut dokumentit. Tutkimuksemme painottuu erityisesti akateemisen kentän keskeisten toimijoiden – asiantuntijoiden ja viranhakijoiden – identifiointiin. Työmme kohdentuu lähihistoriaan ja sitä voidaan luonnehtia akateemisen varhaiskasvatuksen kentän historiaa ja muotoutumista koskevaksi perustutkimukseksi.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi osoittaa, etteivät asiantuntijalausunnat juurikaan tuo yllätyksiä varhaiskasvatuksen määrittelyn suhteen. Lausunnoissa varhaiskasvatuksen keskeisiksi elementeiksi esitettiin ikädimensio (0–8/9 v.), ensisijaisesti kasvatustieteellinen tiedeperusta, institutionaalisen kasvatuksen korostus sekä monitieteellisyys. Kiinnostavaa on huomata, että sekä valittujen viranhaltijoiden että myös asiantuntijoiden habituksessa keskeinen akateemisen pääoman laji on psykologia. Voisi ajatella niinkin, että kasvatustieteellisen tiedeperustan vaatimuksesta huolimatta varhaiskasvatus olisikin psykologian kentän tutkimus-, sovellus- ja erityisalue.

Aineiston pohjalta voidaan niin ikään hahmottaa varhaiskasvatustieteen lähitulevaisuuden sisällöllinen skenaario. Sen mukaan varhaiskasvatuksen didaktiikka näyttäisi saavan vankan jalansijan Helsingin yliopistossa, Jyväskylän, Joensuun, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa, erilaisin painotuksin, tulee esille kasvatopsykologisesti orientoitunut varhaiskasvatus. Jyväskylässä myös yhteiskuntatieteellisesti (kasvatussosiologisesti) orientoitunut varhaiskasvatustiede vaikuttaisi saavan painoarvoa. Näin ollen valtavirran varhaiskasvatustiede voidaan hahmottaa yleisen kasvatustieteen tavoin monitieteiseksi tieteenalaksi, jossa vallalla oleva kasvatopsykologinen aines lähenyy ja integroituu historiallis-kulttuuris-yhteiskunnalliseen pääomaan ja rinnalle muodostuu didaktisesti orientoitunut varhaiskasvatus.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kasvatustiede, kasvatustieteen professori, akateeminen pääoma, virantäyttöprosessi, toimijoiden identifiointi

ABSTRACT

SARI HUSA AND JARMO KINOS: FORMATION OF ACADEMIC EARLY CHILDHOOD EDUCATION

In this study, we examine Early Childhood Education as a field of science by analyzing the formation of the academic field and definition of the content of Early Childhood Education. The material consists of documents produced in connection with the appointments of professors to the Chairs of Early Childhood Education in Finland. Our study is especially focused on identifying the central actors of the field, i.e. the experts and applicants of the professorships. Our work is directed at the near history and can be characterized as basic research on the history and formation of the academic field of Early Childhood Education.

The content analysis of the material shows that the expert statements contain no surprising elements as far as the definition of Early Childhood Education is concerned. The central elements of Early Childhood Education presented in the statements are the age dimension (0-8/9 years), a scientific background primarily in Education, emphasis on institutional education and multidisciplinary approach. It is interesting to see that in the profiles of both the chosen professors and the experts the central type of academic capital is Psychology. Maybe, in spite of the requirement of scientific background in Education, Early childhood Education could be seen as being a research, application and special field of Psychology.

On the basis of the material, the scenario of the content of Early Childhood Education in the near future can be outlined: Early Childhood Education Didactics would seem to be getting a strong foothold at the University of Helsinki while at the Universities of Jyväskylä, Joensuu, Oulu, Tampere and Turku Early Childhood Education orientated towards Educational Psychology, with varying emphasis, would seem to emerge. In Jyväskylä, Early Childhood Education orientated sociologically (Sociology of Education) would seem to be getting stronger. Thus the main stream of Early Childhood Education can be seen, in the same way as Education, as a multidisciplinary field of science where the dominant element of Educational Psychology is approaching and being integrated to the historical, cultural and social capital, while a parallel, didactically oriented Early Childhood Education is formed.

Key words: Early Childhood Education, Education, Professor of Education, academic capital, appointment of Professors, identification of actors.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	7
VARHAISKASVATUKSEN HISTORIAA	13
VARHAISKASVATUS –KÄSITE, ALKUPERÄ JA KÄYTTÖ	13
VARHAISKASVATUSKÄYTÄNNÖN JUURILTA VALLITSEVAAN TILANTEESEEN	15
KÄYTÄNTÖ, OPPIAINE JA TIEDE	19
AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN TAUSTAA	23
VARHAISKASVATUSTUTKIMUKSEN VAIHEET	23
- <i>ENSIMMÄINEN VAIHE: JUURET</i> -	24
- <i>TOINEN VAIHE: MONITETEELLINEN EKSPANSIO</i> -	25
- <i>KOLMAS VAIHE: KASVATUSTIETEELLISTYMINEN</i> -	28
VARHAISKASVATUS KASVATUSTIETEEN KENTÄLLÄ	30
- <i>EI KUULU JOUKKOON</i> -	30
- <i>EI KASVATUSPSYKOLOGIAAKAAN</i> -	32
- <i>TRAGEDIANA OLLA OMALAATUINEN</i> -	34
OPETTAJANKOULUTUS VARHAISKASVATUKSENKIN VETOKOUKKU	37
APULAISPROFESSORIN JA PROFESSORIN VIRANTÄYTTÖPROSESSI ...	41
KELPOISUUSVAATIMUKSET	43
VIRANTÄYTTÖMENETTELY	47
ASiantunti jamenettely	50
Virkaehdotus ja päätös	52
KUTSUMISMENETTELY	53

AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTTAJAT	57
VIRANHALTIJOIDEN HENKILÖKUVAUKSET	63
ASIAANTUNTIJAT TUOVAT PSYKOLOGIAA DIDAKTIIKAN AVITTAMANA....	68
PSYKOLOGINEN OSAAMINEN MYÖS HAKIJOIDEN MIELEEN.....	74
VARHAISKASVATUS ASIAANTUNTIJOIDEN LAUSUNNOISSA	81
IKÄDIMENSIO ALAA MÄÄRITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ	82
KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEPERUSTA	84
POIKKI- TAI MONITIETEELLINEN VARHAISKASVATUS	85
MILLAISEKSI VARHAISKASVATUS MÄÄRITTYY?.....	88
PROFESSUURIT PERUSTETAAN – AKATEEMINEN	
VARHAISKASVATUS SYNTYY	91
KASVATUSTIETEEN PROFESSORIT, ERITYISALANA VARHAISKASVATUS ...	91
PROFESSUURIEN SYNTY JA TÄYTTÖ	94
AKATEEMINEN VARHAISKASVATUS – EILEN, TÄNÄÄN JA HUOMENNA	101
LOPUKSI	105
LÄHDELUETTELO	117
LUETTELOT TAULUKOISTA, KUVIOISTA, ASETELMISTA JA LIITTEISTÄ.....	136
LIITTEET	138

JOHDANTO

Varhaiskasvatus voidaan määritellä käytännön kasvatustyöksi, oppiaineeksi ja tieteenalaksi. Tässä työssä tarkastellaan viimeksi mainittua ulottuvuutta – akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutumista Suomessa. Tieteenalan muotoutumisprosessin vaikuttajina ovat akateemiset riitit ja traditiot, joista yhtenä osatekijänä ovat professorinvirkojen täyttöprosessit.¹ Akateemisen kentän olemassaolon perusehtona onkin alan professuurien perustaminen – ainakin meillä Suomessa.

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Bourdieun kenttä -käsitettä. Bourdieun kenttäteoria ohjaa identifioimaan tarkasteltavan kentän toimijoita ja kyseiselle kentälle luonteenomaisia pääoman muotoja, kentän suhteita muihin kenttiin sekä kentän pelisääntöjen hallitsijoita historiallisesta näkökulmasta. Kentää hallitseva eliitti koostuu kentän johtavien asemien miehittäjistä. Kenttä puolestaan voidaan määritellä (valta)asemien välisten suhteiden verkostoksi ja sosiaalisesti rakenteeksi, joka muodostetaan pääoma -käsitteen avulla. Kenttä on olemassa silloin, kun rajoitettu joukko toimijoita kamppailee jostakin sellaisesta, joka on heille yhteistä. Kamppailua käydään kentän rajoista, pääsystä johtaviin asemiin, pääomista ja ylipäätään kentän olemassaolosta. Kentällä käytävä kamppailu on luokitustaistelua sii-

¹ Professoritason viran täyttöprosesseista puhuessamme tarkoitamme sekä nk. varsinaisen professorin että aikaisemman apulaisprofessorin virantäyttöprosesseja, vaikka nimikkeenä apulaisprofessori on vanhentunut ja poistunut (aktiivi)käytöstä (KelpoisuusehtoA muutos 18.6.1998/463). Tästä huolimatta apulaisprofessori -nimike esiintyy edelleenkin esim. professoritason virkojen täyttöä koskevilla VirantäyttöL:ssa (24.5.1991/856) ja VirantäyttöA:ssa (20.12.1991/1581). (Ks. myös Virkkala 1998, 29-39.) Tutkimuksemme kohteena olevat professuurit perustettiin ennen kuin apulaisprofessori nimikkeestä luovuttiin.

tä, mikä on hyvää ja mikä on huonoa. Kulloinkin tarkasteltavaa kenttää voi siis ”ymmärtää” ja hahmottaa ainoastaan historiallisen näkökulman avulla. Kenttä on historiallisen kehityksensä tuote. Näin myös kunkin toimijan habitus (persoonallisuus ja tieto-taito), joka integroi aiemmat kokemukset ja ohjaa yksilön arvostuksia ja toimintaa, on historiallisen kehityksen muovaama. (Broady 1989, 2–3; Bourdieu & Wacquant 1995, 122–144, 148–173.) Tutkimuksen keskiössä ovatkin professoritason virkojen täyttöprosessin dokumentaariset tuotokset, erityisesti asiantuntijalausunnot, joista on löydettävissä akateemisen kentän rakennusosia.

Professorinvirkojen täyttöprosessiin liittyy useita merkittäviä toimijoita ja tahoja (vrt. Koivisto 1997, 127–129), joilla kaikilla on tietty rooli prosessin kulussa. Yliopiston hallituksen ja myös esittelijän lisäksi eräs merkittävä toimijataho on yliopiston tiedekuntaneuvosto, ja siellä erityisesti virantäyttöprosessissa todellista päätösvaltaa käyttävä professorikunta. Tiedekuntaneuvostojen merkitys tulee esille muun muassa siinä, että se on toimivaltainen päätöksentekijä päättäessä keitä virantäyttöprosesseihin valitaan asiantuntijoiksi. Tosin on huomattava, että asiantuntijoiden tultua valituksi voivat viran hakijat tiettyjen kriteerien osalta (esim. esteellisyys) huomauttaa heidän valinnastaan (VirantäyttöA, 12 §) ja tätä kautta mahdollisesti muuttaa asiantuntijoita joiltain osin. Tiedekuntaneuvostojen ohella virantäyttömenettelyssä merkittäviä toimijoita ovat – usein ”hakijayliopiston” ulkopuoliset – asiantuntijat, joiden tehtävänä on lausua arvionsa viranhakijoiden tieteellisestä tuotannosta ja asettaa heidät järjestykseen sen mukaan, pitävätkö he hakijoita tieteellisesti pätevinä ja potentiaalisina viranhaltijoina. Asiantuntijoiden roolina on toimia neuvoo-antavana tahona päätöksentekoprosessissa, joten viime kädessä on tiedekuntaneuvostosta (kuinka yksi- tai erimielinen se on) kiinni, millaisen painoarvon asiantuntijoiden lausunnot varsinaisessa päätöksenteossa saavat. Asiantuntijoiden erimielisyydet tai riittinmenevät lausunnot antavat tiedekuntaneuvostolle enemmän liikkumatilaa kuin täysin yksimieliset asiantuntijoiden lausunnot.

Virantäyttömenettelyssä asiantuntijan ”oppaana” toimii – ainakin periaatteessa – hakijayliopiston laatima lain edellyttämä virantäyttöseloste, jossa selvitetään muun muassa se, miten haettavana olevan viran ala on määritelty. Viran alan akatemisoituminen vauhdittuu, kun lausunnonantaja tehtäväksi saaneena määrittelee kantansa

– viran alasta alkaa muodostua tieteenala. Virantäyttöselosteen sisältämä näkemys ja asiantuntijan kannanotto yhdessä muodostavat määriteltävän akateemisen kentän rajat. Tulkinnallinen momentti säilyy kuitenkin ”oppaasta” huolimatta. Lienee selvää, että asiantuntijoiden lausuntoja ohjaavat esimerkiksi heidän oma tieteenalansa, akateeminen pääomansa² ja käsityksensä siitä, millaista tutkimusta ja opetusta sisältyy tai pitäisi sisältyä avoimena olevan viran puitteisiin. Suomen kaltaisessa pienessä maassa ei voitane poissulkea myöskään henkilökohtaisten suhteiden – sympatiat ja antipatiat – merkitystä hakijoiden ja asiantuntijoiden välillä. Pienessä maassa akateemisen kentän haltijat (professorikunta) tietävät ja mahdollisesti jopa tuntevat kentälle pyrkivät.

Virantäyttöprosesseissa professorikunnasta muodostuvan tiede-eliitin toimijat ovat vuoroin arvioijina ja vuoroin arvioitavina. Lausunnonantajan ja viranhakijan roolit siis vuorottelevat. Näiden kahden tehtävän avulla tiede-eliitti osallistuu määriteltävän tieteenalan institutionalisoimiseen ja tätä kautta myös oman (vaikutus)valtansa vankentamiseen ja uusintamiseen. Virantäyttöprosesseilla onkin tieteenalan kehittymisen ja tulevaisuuden kannalta kauaskantoisia vaikutuksia.

Kiinnostuksemme kohteena on varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksen ylimmät (professorin) virat, joita maassamme on Oulun, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen, Turun ja Helsingin yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa. Oulun yliopistossa on kaksi virkaa, joista toinen on sijoitettu Kajaanin filiaaliin. Joensuussa on niin ikään kaksi virkaa, joista toinen on sijoitettu Savonlinnaan. Jyväskylässä on varhaiskasvatusalan virkoja eniten, yhteensä kolme. Tampereella virkoja on kaksi, joista toinen on määräaikainen. Sekä Turun että Helsingin yliopistoilla kuin myös Åbo Akademin Pietarsaaren yksikössä on

² Kulttuuripääoma on yksi pääoman peruslajeista. Kulttuuripääomaa voidaan kutsua myös tiedolliseksi pääomaksi. Kulttuuripääoma syntyy paljolti (teoreettisen) koulutuksen kautta. Akateeminen pääoma, joka on kulttuuripääoman alalaji, muodostuu yliopistokoulutuksen tuotteena. Kulttuuripääoma ja sen alalajit muodostavat resurssin, jota toimijat käyttävät hyväkseen saavuttaakseen haluttuja asemia, parantaakseen saavuttamiaan asemia ja saadakseen (vaikutus)valtaa kentän kamppailuissa – uusintaakseen itseään ja edustamaansa näkökulmaa. (Bourdieu & Wacquant 1995, 148–149; Bourdieu 1986, 243–248.) Akateemisen pääoman alalajeja voidaan hahmottaa vallitsevan tiedejaon (esim. kasvatustiede, sosiologia ja psykologia) avulla sekä näiden tieteidен yhdisteinä (kasvatussosiologia ja kasvatopsykologia).

kaikissa yksi varhaiskasvatuksen professoritason virka. Yhteensä, kun määräaikainenkin virka lasketaan mukaan, varhaiskasvatuksen virkoja on Suomessa 12. Juuri näiden virkojen virantäyttöprosesseissa syntyneet asiantuntijalausunnot (vuosilta 1981–1998) ovat keskeisin aineisto tutkimuksessamme.

Tutkimusintressimme ja siten myös tutkimusongelmamme on kaksiosainen: Tarkastelumme keskiössä on, *miten akateeminen varhaiskasvatuksen kenttä on muotoutunut (tai millaiseksi se on muotoutumassa) ja millaiseksi varhaiskasvatuskäsite sisällöllisesti määrittynyt*. Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutumisen kannalta toimijoiden identifiointi on keskeisellä sijalla. Aloitamme tarkastelun aiempaa kirjallisuutta hyödyntäen katsauksilla varhaiskasvatuskäsitteen (Luku 1) ja -tutkimuksen (Luku 2) historiaan paikantaaksemme ja saattaaksemme tutkimuksemme kohteen historiallisiin yhteyksiinsä. Tarkoituksena on määrittää varhaiskasvatuksen tuloa kasvatustieteen kentälle sekä määrittää sen paikkaa ja asemaa. Vasta 1990-luvun loppupuolella syntyneen akateemisen varhaiskasvatuksen yhteydessä voidaan puhua varhaiskasvatuksen akateemisesta kentästä: korkeimmat virat perustettiin ja niihin valittiin viranhaltijat. Tuossa historiallisessa tilanteessa voitiin nyt myös ensimmäistä kertaa määritellä kenttää konstituovat pääomat. Luvussa 3 kuvaamme lisäksi professorivirkaan vaadittavia kelpoisuusvaatimuksia ja ennen kaikkea virantäyttöprosessin keskeisiä elementtejä säännösten puitteissa.

Kiinnostuksemme kohteina on siis yhtäältä varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotoutumisprosessissa mukana olleiden toimijoiden – asiantuntijoiden ja viranhakijoiden – identifiointi (Luku 4). Nämä toimijat ovat kiinnostuksemme kohteina erityisesti sen suhteen, mitä tieteenalaa heidän väitöskirjansa edustaa, miten he ovat suuntautuneet sekä erikseen asiantuntijoiden osalta, mikä on heidän lausunnonaikaisen virkansa nimike (viran erikoisala). Hakijoiden osalta huomioimme asiantuntijoiden virantäyttölauseissaan piirtämän kuvan kustakin hakijasta. Suuntautuneisuus muodostuu oppiarvon, tutkinnon, peruskoulutuksen, pohja-ammatin, työuran ja julkaisutoiminnan kokonaisuudesta. Toisaalta kiinnostuksemme kohdentuu siihen, millaiseksi varhaiskasvatus määrittynyt asiantuntijoiden virantäyttölauseissa, mitä niissä painotetaan, mikä on varhaiskasvatusta ja mikä taas ei ole – eli millaisen varhaiskasvatustieteen asiantuntijat rakentavat lausunnoissaan (Luku 5). Luvussa 6 kuva-

taan akateemisen varhaiskasvatuksen syntyä yliopistoittain ja luvussa 7 pyritään vetämään nk. langat yhteen ja esittämään skenaario varhaiskasvatuksen tulevaisuudesta.

Tutkimusmenetelmämme on aineistolähtöistä sisällön analyysiä, joka tarkoittaa tekstin lukemista, kysymysten esittämistä tekstille ja kysymysten kautta tekstistä esiin nousevien sisältöjen lähempää tarkastelua. Analyysin luotettavuutta on pyritty edistämään lukemalla tekstiaineisto useita kertoja, jolloin ikään kuin ”kamman” tiheyttä on kerta toisensa jälkeen tiivistetty mielessä kysymys siitä, onko tekstistä saatu tutkimusongelman kannalta olennainen esille. Useiden ”kamppaamiskertojen” lisäksi keskustelut ja pohdinnat toisen tutkijakollegan kanssa luovat raportoidulle tulkinnalle lisävahvistusta.

Työmme kohdentuu siis lähihistoriaan. Sen osalta, jolloin mielenkiintomme kohteena on akateemisen varhaiskasvatuksen sisällön määrittely, aineiston muodostaa yksinomaan virantäyttöprosessien asiantuntijalausunnot. Lausuntoja on käytettävissä yhteensä 36 kappaletta, joista yksi on kahden asiantuntijan yhteislausunto.³ Käytettävissä olevissa asiantuntijalausunnoissa sivuja on yhteensä 478. Yksittäisten lausuntojen sivumäärät vaihtelevat vajaasta kahdesta sivusta aina 35 sivuun (esim. IR/JoY 81) saakka.

Edelleen niiden ohella lähteinä varhaiskasvatuksen akateemisen kentän syntyä ja muotouttajiä identifioitaessa ovat professuurien virantäyttöselosteet, Kuka kukin on -teokset, Suomen valtiokalenteri ja näitä täydentävinä kirjallisuuden lisäksi Turun yliopiston kirjaston VOLTER-tietokanta sekä erinäiset henkilökohtaiset tiedonannot (kirjeitse, sähköpostitse ja puhelimitse). Valitettavasti dokumenttiaineisto ei kykene valottamaan kaikkia niitä kiinnostavia piirteitä, kuten muun muassa yliopistojen mahdollisia sisäisiä valtapelejä, joita virantäyttöprosesseihin väistämättä kuuluu (ks. esim. Rinne ym. 1998, 96). Viitteitä niistä toki voi jäädä myös dokumenttiaineistoon.

³Tutkimusprosessimme kuluessa Jyväskylän yliopiston varhais- ja alkukasvatuksen professorin virantäyttöprosessi raukesi ja virka tuli uudelleen haettavaksi. Tämä uusi virantäyttöprosessi jää tutkimusaineistomme ulkopuolelle.

VARHAISKASVATUKSEN HISTORIAA

VARHAISKASVATUS – KÄSITE, ALKUPERÄ JA KÄYTTÖ

Laajasti ymmärrettyinä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan yleensä alle kouluikäisten parissa sekä kodeissa että (kasvatus)instituutioissa tapahtuvaa kasvatustoimintaa. Ensisijainen kasvatusvastuu nähdään olevan vanhemmilla, mutta tätä kasvatusvastuuta tuetaan yhteiskunnan taholta muun muassa päivähoitojärjestelmän muodossa. Omana erityisalueena varhaiskasvatuksessa nähdään olevan kuusivuotiaiden esiopetuksen (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 31). Jo klassiseksi muodostuneen Ojalan (1985, 14) määritelmän mukaan “Varhaiskasvatus on kodin, päivähoiton ja esikoulun elämänpiiriin sijoittuva vuorovaikutustapahtuma joka on tavoitteellista pyrkien 0–6-vuotiaiden lasten kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen”. Määritelmästä huolimatta yhä enenevässä määrin nähdään varhaiskasvatuksen kohdentuvan myös koulun alimmilla luokilla oleviin lapsiin, jolloin puhutaan lapsista ikävuosien 7–9 välillä. Varhaiskasvatus voidaankin laajasti määritellä kodissa, päiväkodissa, esikoulussa ja koulun alaluokilla tapahtuvaksi 0–8/9 vuotiaiden lasten ja aikuisten väliseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvaksi toiminnaksi. Suppeammassa merkityksessä varhaiskasvatus kattaa pelkästään formaalin kasvatuksen ja opetuksen.

Kuten Ojala (1978, 264) osuvasti kirjoittaa: “Varhaiskasvatus tunnetaan ilmeisesti paremmin käytännön toimintana kuin tieteenä. Var-

haiskasvatuksella on käytännön kasvatustoimintana pitkä ja vaiherikas traditionsa. Voidaan jopa väittää, että siitä saakka, kun kasvatuksesta on alettu puhua ja sitä kehittää, keskustelu ja toimenpiteet ovat myöskin koskeneet alle kouluikäisiä lapsia. Tosin alle kouluikäisten lasten kasvatusta on hyvin pitkään ollut tahatonta kasvattamista eikä tahallista ja määrätietoista, kuten koulun antama kasvatusta. Tässä onkin yksi keskeinen syy sille, että varhaiskasvatusta ei ole päässyt kehittymään täysipainoiseksi ja itsenäiseksi tieteenä. Itse asiassa varhaiskasvatusta on vasta muotoutumassa niissäkin maissa, joissa on varhaiskasvatusta varten omat professorit.” Lainaus antaa viitteitä siitä tilanteesta, jossa tänä päivänä ollaan, kun varhaiskasvatusta ryhdytään tarkastelemaan tutkimusalueena tai itsenäisenä tieteenalana.

Suomessa varhaiskasvatusta-käsitteen alkuperä paikantuu 1970-luvun alkuun. Käsite tuli tunnetuksi ja se otettiin yleiseen käyttöön sosiaalihuollon pääjohtajan Alli Laitisen puheenjohtamana toimineen Varhaiskasvatusta henkilökunnan koulutuskomitean mietinnön (KM 1974:15) myötä. Komitean tehtäväksiannossa (21.12.1972) ei tosin vielä käytetty varhaiskasvatusta-käsitettä, vaan käytössä oli päivähoitoala-käsite.

Opiskelijaliike (SLOL, Suomen lastentarhanopettajaksi opiskelevien liitto) oli kuitenkin jo ennen kyseistä komiteaa, 1970-luvun alussa, ottanut käsitteen varhaiskasvatusta ”epäviralliseen käyttöön”. Käsitteen käyttöönottoon oli kolme perustetta. Varhaiskasvatusta -termi hahmottui englanninkielisen *early childhood education* -käsitteen pohjalta. Varhaiskasvatusta viittasi täten pedagogiseen alkuperään ja yhteyteen. Se oli lisäksi helppo mieltää suomen kielessä pienten lasten kasvatusta tarkoittavana terminä. Komitean jäsenistä Annika Takala ja Veli Nurmi toivat kansainvälisen esikuvan ja ajattelun mukaisesti termin komitean keskusteluihin. Työskentelyn edetessä keskustelujen tuloksena ja myös muiden jäsenten hyväksyessä termin komitea otti nimekseen Varhaiskasvatusta henkilökunnan koulutuskomitea. (Komonen 1999; ks. myös *Lastentarhanopettajaksi ... 1975*, 62.) Näin käsite tuli vähitellen tunnetuksi.

Kasvatustieteen piirissä varhaiskasvatusta -käsite otettiin varsinkin hitaasti käyttöön. Esimerkiksi Kasvatustieteen käsitteistö -teoksessa ei vielä vuonna 1983 ”tunnettu” varhaiskasvatusta ja sen englanninkielistä vastinetta (*early childhood education*). Käytössä oli esikasvatusta

-käsite (primary education), joka tarkoitti kaikkea alle kouluikäisiin kohdistuvaa suunnitelmallista kasvatusta. Tosin tämän käsitteen synonyyminä käytettiin termiä varhaiskasvatus. Esiopetus (preprimary education) tarkoitti kaikkea alle kouluikäisiin kohdistuvaa suunnitelmallista opetusta. Alkukasvatus (preschool + first two years of primary school) oli puolestaan kokoava nimitys, joka peruskoulun 1–2 luokilla annettavan opetuksen lisäksi käsitti 6-vuotiaiden opetuksen. Myös päivähoito -käsite oli mukana. (Hirsjärvi 1983, 12, 40–41, 154, 217, 202.) Tuntemattomaksi käsitteeksi varhaiskasvatus on kasvatustieteen piirissä saattanut jäädä sen vuoksi, että käsitteen alkuperä on vahvasti “sosiaalihallinnollinen”.

VARHAISKASVATUSKÄYTÄNNÖN JUURILTA VALLITSEVAAN TILANTEeseen

Varhaiskasvatuksen voimakas “sosiaalihallinnollinen” tai pikemminkin sosiaalipedagoginen yhteys tulee ilmi esimerkiksi siinä, että varhaiskasvatuskäytännön (päivähoidon) historia on olennaisesti yhteydessä lastensuojelun historiaan (ks. tarkemmin Pulma & Turpeinen 1987). Historiasta voidaan todeta, että kouluhallituksen lastensuojeluosaston hallinnonalaan kuului (suojelukasvatustoiminnan ohella) myös päivähoito aina vuoteen 1924 saakka. Huolimatta yhteyksistä kouluhallintoon taikka yleisemmin opetustoimintaan, yhä edelleenkin päivähoidolla voidaan nähdä olevan myös lastensuojelullisia intressejä päivähoiton kohdistuessa yhä laajempaan osaan lapsiväestöstä.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ja erityisesti lasten päivähoiton juuret voidaan paikallistaa “Suomen kansakoulun isänä” pikemminkin kuin lastentarha-aatteen esitaistelijana tunnetun Uno Cygnaeuksen (1810–1888) toimintaan (ks. esim. Salo 1939). Tutkimusmatkansa, joka kohdistui eri maiden opetuslaitoksiin ja jonka tavoitteena oli saada maahamme koulujärjestelmä, tuliaisena Cygnaeus toi maahamme muun muassa Friedrich Fröbelin (1782–1852) ajatuksia lastentarhatyöstä. Cygnaeus sisällyttikin omaan ehdotukseensa kansakoulutoimesta ajatukset myös lastentarhasta ja seimestä. Hän oli nimittäin huolissaan lastenhoidon heikosta tasosta ja halusi parantaa tilannetta erityisesti tytöille suunnatun koulutuksen kautta. (Cygnaeus 1910,

182; ks. myös Päivänsalo 1986, 163.) Cygnaeuksen toiminnan myötä 1800-luvun lopulla fröbeliläinen lastentarhatyö sai Suomessa jalansijaa ja vakiintui vähitellen.

Fröbeliläisen lastentarhatyön vakiinnuttamisessa suuri merkitys oli Hanna Rothmanin (1856–1920) perustamalla päiväkodeilla ja hänen aloittamallaan lastenhoitajakoulutuksella, joka myöhemmin laajeni lastentarhanopettajakoulutukseksi. Ensimmäinen kansanlastentarha perustettiin Rothmanin toimesta Helsinkiin 1888. Lastentarhan toiminnan perustana oli yleistä kasvatusvastuuta korostava ajatus tarjota hoitoa ja kasvatusta niitä vaille jääneille. (Ks. esim. Pulma & Turpeinen 1987, 90–96.) Lastentarhatyön tavoitteena ei suinkaan ollut korvata vanhemmille kuuluvaa kasvatustehtävää, vaan sen toiminta oli kotikasvatusta täydentävää ja tukevaa.

Suomessakin olivat myös päättäjät tuolloin, jo 1700-luvulla, mutta erityisesti 1800-luvun lopulla, heränneet näkemään lasten merkityksen tulevana yhteiskunnan toimijoina. Lasten kasvuolot kiinnostivat erityisesti niitä, jotka tekivät työtä lasten erityisongelmien kuten rikollisuuden parissa. 1900-luvun alussa senaatti asettikin suojelukasvatuskomitean tutkimaan siveellisesti laiminlyötyjen ja pahantapaisten lasten kasvattamista. Taustalla oli vähitellen herännyt näkemys siitä, että teollistuminen ja kaupungistuminen, yleensäkin yhteiskuntarakenteen muutos, lisäävät lasten huonoa hoitoa ja taipumusta rikollisuuteen. Yleistä kasvatusvastuuta korostavan ajatussuunnan innoittamana ratkaisuksi nähtiin valtion taholta järjestettävä kasvatusta. Mikäli vanhemmat eivät syystä taikka toisesta kyenneet tai voineet lastaan kasvattaa, siirtyi tämä tehtävä yhteiskunnan harteille. (Nieminen 1974; Pulma & Turpeinen 1987; Ks. myös Husa 1995, 14–20.)

Suojelukasvatuskomitea (KM 1905 & 1906) ryhtyi työhön Mikael Jonssonin (Soininen) johdolla tavoitteenaan tuottaa mietintö, joka johtaisi lainsäädäntötoimiin. Komitean mukaan suojelukasvatus oli yhteiskunnan antamaa erityistä suojelua ja kasvatusta laiminlyödyille, huonohoitoisille, pahoinpidellyille ja pahantapaisten lapsille. Eri-tyinen suojelukasvatus nähtiin tarpeelliseksi, koska lasten yhteiskuntavastaisen kehityksen (rikolliset taipumukset) alkujuuret paikannettiin sekä huonoihin yhteiskunnallisiin oloihin että huonoihin kotioloihin, joihin haluttiin valtion taholta puuttua. (KM 1905, 26–56, 110–113; KM 1906, 5; Ks. myös Nieminen 1974, 3–7; Pulma & Turpeinen 1987, 95–96, 105–114.) Suojelukasvatuskomitea ei päässyt tavoitteeseen.

seensa, mutta epäonnistumisesta huolimatta sen mietintö oli ensimmäinen askel kohti lastensuojelulakia, joka Suomessa saatiin aikaan n. 40 vuoden katkonaisen valmistelutyön tuloksena 1936.⁴

Päivähoidolla on edelleen – kuten jo aikaisemmin on todettu – myös lastensuojelullisia intressejä. Lastensuojelun ja päivähoidon läheinen yhteys toisiinsa tulee esille erityisesti siinä, että vaikkakin lastentarhoilla on historiansa kuluksa ollut hallinnollisia kytkentöjä kouluhallintoon (ks. esim. Hänninen & Valli 1986, 123–144; Pulma & Turpeinen 1987, 136), niin päiväkotien on nähty pitkälti tekevän sosiaaliseen huoltotoimintaan kuuluvaa työtä. Tämä tulee esille päivähoidon historian eri vaiheissa, mutta selkeästi se tuli näkyville vuoden 1973 asetuksessa lasten päivähoidosta (16.3.1973/239) eli päivähoitoasetuksesta, johon sisällytettiin maininta siitä, että

“Lapsia päivähoitoon otettaessa on etusija annettava sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä päivähoitoa tarvitseville lapsille.” (PäivähoitoA 2 §).

Tänä päivänä tilanne on hieman toinen. Päivähoidon osalta on edetty siihen, että vuoden 1996 alusta alkaen jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on laissa lasten päivähoidosta eli päivähoito-laissa (19.1.1973/36) turvattu subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Tämä tarkoittaa sitä, että

“... kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat saada lapselle kunnan järjestämän 1 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettun päivähoitopaikan sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa (364/63) tarkoitettua äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa, ja että lapsi voi olla päivähoidossa siihen saakka, kunnes hän siirtyy peruskoululaissa (476/83) tarkoitettuna oppivelvollisena peruskouluun tai vastaavaan kouluun...” (PäivähoitoL muutos 5.4.1991/630, 11a §).

⁴Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki (17.1.1936/52) pyrki vastaamaan lapsen kasvuolojen epäkohdista johtuviin puutteisiin ja tämän vuoksi lain päähuomio oli kaikkein vaikeimpien tilanteiden hoidossa. Lain tärkeimmäksi anniksi onkin nähty huostaanotossäännösten luominen, joita myöhemmin kritisoitiin lapsia ja vanhempia syyllistävinä. (Ks. esim. Husa 1995, 21–31, 36–37.)

Huolimatta subjektiivisesta oikeudesta päivähoidon on päivähoitoasetukseen kuitenkin edelleen nähty tarpeelliseksi sisällyttää maininta siitä, että etusija on annettava niille lapsille, jotka tarvitsevat päivähoitoa sosiaalisista ja kasvatuksellisista syistä (PäivähoitoA muutos 16.6.1995/882, 2.3 §). Tämä tarkoittaa sitä, että edelleenkin lasten päivähoidon yhtenä pyrkimyksenä ja tavoitteena on tehdä ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä. Esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä lapselle voidaan tarjota kunnallinen päivähoitopaikka, jolloin tavoitteena on sekä tukea perhettä näiden kasvatustehtävässä että tarjota lapselle turvallinen ja tämän kehitystä edesauttava virikkeellinen toimintaympäristö. Yhteys lastensuojeluintressiin näkyy myös siinä, että lasten päivähoidon katsotaan sosiaalihuoltolaissa (17.9.1982/710, 17 §) kuuluvan osaksi kunnan järjestämiä sosiaalipalveluita. Hallinnollisesti päivähoito kuuluu – kiivaistakin keskusteluista huolimatta ainakin vielä – sosiaalitoimen piiriin.

Päivähoidolla on kuitenkin yhteyksiä myös opetustoimeen siten, että esimerkiksi uudessa perusopetuslaissa (21.8.1998/628) on säännöksiä esiopetuksesta, muun muassa sen tavoitteesta parantaa lasten oppimisedellytyksiä ja sen järjestämisestä kunnan toimesta (PerusopetusL 2 §, 5 §). Myös lainsäädäntötoimet esiopetuksen osalta luovat kytkentöjä opetustoimeen (ks. HE 91/1999 vp). Julkisuudessa onkin esitetty yhä enemmän ajatuksia siihen suuntaan, että päivähoito tulisi hallinnollisesti siirtää jälleen opetustoimen alaisuuteen. Yhtäältä on esimerkiksi esitetty, että mikäli päivähoito ja koulu olisivat hallinnollisesti saman ”katon” alla, niin tällöin poistettaisiin ainakin ne yhteistyön esteet, jotka johtuvat hallinnon erilaisuudesta. Toisaalta on kritiikkinä esitetty myös, että koko päivähoidon (päivähoito ja esiopetus) siirtäminen kouluhallinnon alaisuuteen toisi päivähoitoon oppimiskeskeisen ilmapiirin ja perheiden kokonaisvaltainen tukeminen ei olisi enää mahdollista. Edellisten lisäksi on esitetty myös, että kouluhallinto voisi ottaa kokonaisvastuun esiopetuksen kehittämisestä, laadusta ja järjestämisestä. (Ks. esim. Semi 1999; Ojala 1999.) Mikäli näin tehtäisiin, jäisi päivähoidolle edelleenkin sen laaja-alainen tehtäväalue perheiden tukimuotona tai sosiaalipalveluna.

KÄYTÄNTÖ, OPPIAINE JA TIEDE

Kuten aikaisemmin on jo käynyt ilmi, varhaiskasvatus tunnetaan vattomimmin pohdittaessa varhaiskasvatusta käytäntönä, jolloin lasten päivähoitoon liittyvät seikat nousevat keskiöön. Varhaiskasvatus -käsitettä on kuitenkin käytetty ja käytetään yhä kolmessa merkityksessä. Käsitteellä viitataan käytännön kasvatustoimintaan, oppiaineeseen ja tutkimusalueeseen tai tieteenalaan. Käytäntönä, oppiaineena ja tieteenalana varhaiskasvatuksen nähdään olevan keskinäisessä vuorovaikutuksessa toisiinsa siten, että ne tukevat toistensa kehittymistä. Varhaiskasvatus voidaankin luokitella soveltavaksi tutkimukseksi, joka lähtee käytännöstä palvelen käytännön tarpeita sekä koulutuksen että myös toiminnan kehittämisen kautta. Kiinteästä vuorovaikutuksesta huolimatta varhaiskasvatuksen kolmijako tulee painotuseroin esille tavalla tai toisella useimmissa määrittelyissä. Painotuserot juontuvat siitä käyttötarkoituksesta ja kokonaisuudesta, jonka yhteydessä kyseinen määritelmä esitetään. (Ks. Ojala 1978; Lahdes 1984; Takala 1984; Hänninen ja Valli 1986; Huttunen 1988a; Brotherus ym. 1994; Hujala 1996; Virtanen ja Karila 1996, 204; Hujala ym. 1998; Ruoppila ym. 1999.)

Käytännön toimintana varhaiskasvatus kattaa yleensä sekä kodeissa että päivähoidossa annettavan kasvatuksen. Tosin viimeaikaisissa linjanvedoissa on varhaiskasvatus -käsitteellä viitattu nimenomaan julkiseen varhaiskasvatukseen erotuksena lapsen kotona tai lähipiirissä tapahtuvasta kasvatuksesta. Käytännön kasvatustoimintana varhaiskasvatus tarkoittaa tällöin esimerkiksi päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkipuistossa tai seurakunnan kerhoissa tapahtuvaa toimintaa. (TM 1999:4, 19–20.) Varhaiskasvatus viittaa tässä katsannossa formaaliin, yhteiskunnan palvelujärjestelmän tarjoamaan ammatilliseen kasvatustoimintaan.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietinnön (KM 1974:15) julkaisemisen (31.1.1974) jälkeen varhaiskasvatuksesta tuli lastentarhanopettajakoulutuksen oppiaine, johon yhdistettiin aiemmat lastentarhaopin ja lastentarhatyön metodiikan kurssit. Varhaiskasvatuksesta – varhaiskasvatuksen lehtoreineen – muodostuikin lastentarhanopettajakoulutuksen pääaine, jolle koko koulutus myöhemmin rakentui. (Takala 1984, 15–16; Huttunen 1988a, 45; Komonen 1999.) Akateeminen oppiaine varhaiskasvatuksesta tuli var-

haiskasvatuksen kandidaatti- ja maisterikoulutusten myötä vasta 1990-luvulla. Tuolloin vuonna 1995 lastentarhanopettajakoulutus siirrettiin kokonaisuudessaan yliopistoihin ja tutkinto muutettiin kasvatustieteen kandidaatin tutkinnoksi.

Oppiaineena varhaiskasvatusta oli eräs keskeinen aine myös muidenkin kuin lastentarhanopettajien koulutuksessa. Päivähoidon henkilöstön opetussuunnitelmatoimikunnan (KM 1981:13) ehdotuksiin perustuvissa koulutus uudistuksissa varhaiskasvatukseen liittyviä yksittäisiä opintokokonaisuuksia ja kursseja alettiin sisällyttää vähäisessä määrin myös muihin päivähoitoalan koulutuksiin – sekä koulu- että opistoasteisiin. Näitä koulutuksia olivat esimerkiksi terveydenhoitopuolella lastenhoitajakoulutus sekä sosiaalipuolella päivähoitaja- ja sosiaalikasvattajakoulutukset (AKH 1985; AKH 1987; Sosiaalikasvattajakoulutus...). Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmissä, joissa koulutetaan uusia sosionomeja (AMK), varhaiskasvatusta kuuluu niinkään yhtenä kapeana sisältöalueena ”muuta kasvatusta” koskaan opetussuunnitelmaan (Mäki 1999; TM 15.7.1999, 2).⁵

Varhaiskasvatuksen tieteellinen ulottuvuus oli vielä 1980-luvulla selkiytymätön. Esimerkiksi Takala (1984, 16) totesi, että ”tutkimusalueena varhaiskasvatusta ei missään tapauksessa ole itsenäinen tieteenala. Sitä voi luonnehtia enemmän tai vähemmän systemaattiseksi tietovarastoksi, joka rakentuu sen myötä, että etsitään vastauksia tutkimuksiin keinoin kysymyksiin varhaiskasvatuksen päämääristä ja keinoista.” Neljä vuotta myöhemmin esimerkiksi Huttunen (1988a, 50–51) puolestaan esitti näkemyksensä, että ”vaikkei varhaiskasvatusta olekaan itsenäinen tiede, se on kasvatustieteen osa-alue, joka nojaa kasvatustieteelliseen teorian muodostukseen ja tutkimusmetodikkaan.” (Ks. myös esim. Brotherus, Hasari & Helimäki 1990, 10–12; Ojala 1978.)

⁵ Vuoden 1999 aikana käytiin mm. Helsingin Sanomien mielipidesivulla (ks. esim. HS 11.10.1999; HS 15.10.1999; HS 23.10.1999; HS 30.10.1999) vilkasta keskustelua siitä, voivatko uudet sosionomit (AMK) toimia päivähoitossa esiopetustehtävissä, juuri sen vuoksi, ettei heidän koulutukseensa sisälly kovinkaan paljon opetusta varhaiskasvatuksesta. Keskustelun eräänä lopputulemana esitettiin, että hallituksen esityksessä esiopetusta koskevasi lainsäädännöksi (HE 91/1999 vp) esitetään, että pääsääntöisesti lasten esiopetuksesta vastaavalla tulisi olla joko lastentarhan- tai luokanopettajan koulutus. Sosiaalikasvattajan tai sosionomin (AMK) koulutuksen saaneet voisivat toimia esiopetustehtävissä siirtymäkauden, jonka kuluessa he voivat täydennyskoulutuksen avulla päteväytyä esiopettajan tehtäviin. Tämä tarkoittaisi lisäopintoja sekä pedagogiikan että didaktiikan alalta. (HE 91/1999 vp, 1, 10, 22.) Valtioneuvostossa päädyttiin uuti-soinnin mukaan (HS 31.3.2000) hallituksen esityksen mukaiseen päätökseen.

Varhaiskasvatus hahmottuu historiallisesti syntyneen kolmijaon avulla. Varhaiskasvatusta voidaan siis lähestyä edellä esitetyllä tavalla käytännön kasvatustoiminnan, oppiaineen ja tieteenalan perspektiivistä. Kolmijako on yhä edelleen elinvoimainen, vaikka erityisesti varhaiskasvatuksen tieteellisen ulottuvuuden viimeaikainen kehitys on muuttanut pelin asetelmia. “Tieteellisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta tämä kolmijako ei enää ole pitävä. Varhaiskasvatusta oppiaineena ei voi irrottaa tieteellisestä tutkimuksesta, vaan ne muodostavat kokonaisuuden” (Hujala 1996, 489).

Tässä tutkimuksessa rajaudutaan tarkastelemaan viimeksi mainittua eli akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutumista. Tarkoitamme varhaiskasvatuksella nimenomaan sitä akateemista varhaiskasvatusta, joka rakentuu ja kiinnittyy varhaiskasvatuksen akateemiseen eliittiin – professorikuntaan ja sen muotoutumiseen. Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen pitää siten sisällään varhaiskasvatuksen professorisoitumisen ja tuohon prosessiin liittyen akateemisen varhaiskasvatuksen määritelmän muotoutumisen. Tällä tavoin rajaamme akateemisen varhaiskasvatuksen “toisen puolen” eli akateemisen oppiaineen tarkastelumme ulkopuolelle. Oppiaineen historiallinen tarkastelu vaatisi tuekseen myös “muiden koulutusten” opetussuunnitelma-aineiston analyysia. Varhaiskasvatus kasvatuskäytäntönä on monen muun tutkimuksen kohteena ja se jää nyt tarkastelumme ulkopuolelle. Tutkimuksen aineisto ei mahdollista varhaiskasvatuksen tarkastelua oppiaineena eikä myöskään käytäntönä.

AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN TAUSTAA

VARHAISKASVATUSTUTKIMUKSEN VAIHEET

“Kasvatusopin oppituolin perustaminen maahamme – vieläpä ensimmäisenä koko Pohjoismaissa – lienee kiistattomasti niin tärkeä merkkipaalu kasvatuksen tutkimuksen historiassa, että sen perustamisvuosi (1852) muodostaa erään selvän rajakohdan esityksessä, vaikka tällöin ei aatehistoriallisesti mitään käännekohtaa voidakaan panna merkille.” (Päivänsalo, 1970, 5.)

Varhaiskasvatustutkimuksen vaiheet voidaan jaotella seuraavasti:

1. vaihe: “varhaiskasvatustutkimuksen” juuret (–1973),
2. vaihe: varhaiskasvatustutkimuksen monitieteinen ekspansio (1973–1995),
3. vaihe: varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistyminen (1995–)

Varhaiskasvatus -termi ei siis ollut vielä ensimmäisessä vaiheessa käytössä. Sitä voisikin kutsua “pikkulapsipedagogiikan” jaksoksi. Toinen vaihe alkaa päivähoitolain voimaantulolla vuonna 1973 ja päättyy 1990-luvun puolessa välissä. Alkamis- ja päättymisajankohdat eivät ole jyrkkärajaisia. Esimerkiksi toisen vaiheen alun keskeisimmät tutkimukset käynnistyivät jo ennen päivähoitolain voimaan tuloa:

Jyväskylän yliopiston esikoulututkimus käynnistyi vuonna 1971 ja päivähoidon kehittämistutkimus vuonna 1972.

Varhaiskasvatustutkimuksen käännekohta ajoittuu ja identifioituu varhaiskasvatuskäsitteen alkuperään ja käyttöönottoon. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitea (KM 1974:15) oli juuri saanut työnsä päätökseen ja professori Veli Nurmi yhdessä saman työryhmän opiskelijaedustajan Vesa Komosen kanssa oli viime hetkessä tehnyt esityksen opetusministeriön muista menoista jääneen määrärahan käytöstä uuden koulutuksen aloittamiseksi Jyväskylässä ja Joensuussa. Esitys tuotti toivotun tuloksen. Uudet väliaikaiset lastentarhanopettajakoulutukset aloittivat toimintansa vuosina 1973–1975 Joensuun, Jyväskylän, Oulun ja Turun yliopistoissa. Joensuussa koulutus alkoi professori Annika Takalan tuella. Joensuu oli ainoa yliopisto, joka perusti viran varhaiskasvatukseen. Pitkän aikaa tuo virka oli maan ainoa. (Helenius 1994, 71; 1996, 145–146; Kinos 1997, liite 10).

Varhaiskasvatustutkimuksen historian ensimmäinen merkkipaalu sijoittuu siis päivähoitolain voimaan tulon jälkeiseen aikaan: Vuonna 1975 perustettiin ensimmäinen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori Joensuun korkeakouluun. Tästä voidaan katsoa alkaneeksi myös varhaiskasvatuksen hitaan kehittymisen omana kasvatustieteellisenä osaluueenaan. Varhaiskasvatustutkimuksen toinen merkkipaalu on varhaiskasvatuksen ensimmäisen oppituolin (täysprofessorin) perustaminen Oulun yliopistoon vuonna 1995, jolloin siis oli kulunut 20 vuotta ensimmäisen apulaisprofessorin perustamisesta. Muut yliopistot seurasivat nopeasti Oulun esimerkkiä. Varhaiskasvatustutkimuksen kolmas vaihe kiinnittyikin näihin tapahtumiin. Toisen vaiheen päättyminen ei näin ollen ole myöskään jyrkkärajaista.

- ENSIMMÄINEN VAIHE: JUURET -

Varhaiskasvatusalan tutkimusta onkin Suomessa tehty jo ennen kyseisten professuurien perustamista. Varhaiskasvatustutkimuksen juuret ovat ulotettavissa toista maailmansotaa edeltävään aikaan, vaikka Päivänsalon (1970) tutkimuksesta käykin selville, ettei varhaiskasvatustutkimus ollut vielä päässyt varsinaisesti käyntiin kasvatustieteessä 1970-luvulle tultaessa. Tätä osoittaa osaltaan esimerkiksi se, että tutkimukseen liitetystä asiahakemistossa ei ole varhaiskasvatus -käsitettä. ”Pikkulapsipedagogiikkaan” liittyviä asiasanoja ovat esikou-

luikäiset, lastentarha, leikki ja lastensuojelu. Nämä asiasanat viittaavat Aukusti Salon (1939) väitöskirjaan ”Pikkulasten kasvatusta Uno Cygnaeuksen kansansivistysjärjestelmässä. Edellinen osa. Cygnaeuksen pikkulapsipedagogisten aatteiden ja pyrkimysten perustavat kehitysvaiheet.”, Päivänsalon (1952) omaan tutkimukseen ”Yhteisöelämää lastentarhassa”, Helangon (1958) tutkimukseen ”Theoretical aspects of play and socialization”, von Bonsdorffin (1923) teokseen ”Lastensuojelu ja sen historiallinen kehitys” sekä Nybergin (1931) ja Bruhnin (1935) primitiivisten kansojen lastenhoito- ja kasvatustapoihin kohdentuneisiin tutkimuksiin. (Päivänsalo 1970, 747–764; 1971, 205–206, 208, 309, 312, 452–457.) Päivänsalon (1952) kasvatustieteellinen tutkimus on sekä teoksen takakansitekstin että Ruoppilan ym. (1999, 175) mukaan ensimmäinen Suomessa julkaistu lastentarha-alan tutkimus. Nämä tutkimukset edustavat varhaiskasvatustutkimuksen ensimmäistä vaihetta, jota luonnehtii paljolti sosiologinen painotus.

– TOINEN VAIHE: MONITIETEELLINEN EKSPANSIO –

Suomalaisen varhaiskasvatustutkimuksen murros sijoittuu 1970-luvun alkuun. Alan tutkimusta alkoi tuolloin esiintyä maassamme näkyvämmiin. Tutkimus kohdistui alussa pääosin esikouluikäisiin ja heidän kasvatuskysymyksiinsä. Varhaiskasvatustutkimus laajeni nopeasti koko varhaiskasvatustieteen kattavaksi. Tutkimuksen painopiste siirtyi esikoulusta päivähoitoon. Suomalainen varhaiskasvatustutkimus olikin 1970- ja 1980-luvuilla suureksi osaksi päivähoitotutkimusta, toisin sanoen tutkimusaiheina ovat olleet päivähoitoon kysymykset ja päivähoitopaikkojen lapset. Keskeisenä tavoitteena oli päivähoitoon kehittämisen ja tausta-ajatuksena oli kysymys ”miten tämän voisi tehdä paremmin”. Vähitellen ja erityisesti 1990-luvulla tutkimuksen näkökulmat ovat monipuolistuneet, ja nyt monessa tutkimuksessa halutaan vastaus kysymykseen ”miten asiat ovat”. Päivähoitotutkimuksen voidaan katsoa alkaneen varsinaisesti vuonna 1973, kun voimaan tullut laki lasten päivähoitosta loi puitteet päivähoitoon määrälliselle ja laadulliselle kehittämiselle. Päivähoitotutkimuksen aloittivat psykologian edustajat. Kasvatustieteilijät tulivat mukaan 1980-luvulla ja yhteiskuntatieteilijät vasta 1990-luvulla. (Ojala 1984b, 59; 1994, 63; Ruoppila ym. 1999, 23, 116–117, 175.)

Jyväskylän yliopiston psykologian laitos oli keskeisessä asemassa sekä esikoulu- että päivähoitotutkimuksessa: Varhaiskasvatustutkimuksen toisen vaiheen alun esikoulututkimusta tekivät Ruoppila ja Korkiakangas (esim. 1973a ja b). Psykologista päivähoidon kehittämistutkimusta edustavat muun muassa Hämäläinen (1973), Munter, Kuvaja & Viitanen (1977) sekä Nummenmaa (1978). Mukaan tulleita kasvatustieteilijöitä olivat esimerkiksi Huttunen (1984), Niikko (1988) ja Hakkarainen (1990). Lapsuuden sosiologista näkökulmaa varhaiskasvatustutkimukseen toivat puolestaan Alanen (1992), Strandell (1995) ja Bardy (1996). Myös varhaiskasvatuksen ja päivähoidon historiallinen tutkimus sai yllättävästi jalansijaa 1990-luvulla, vaikkei kasvatuksen historian tutkimuksessa varhaiskasvatuksella ole juuri perinteitä (Välimäki 1998, 21–24; Ruoppila ym. 1999, 52). Historiallista tutkimusta edustavat esimerkiksi Palosen (1992) sosiologinen tutkimus, Ervastin (1996) ja Rauhalan (1996) sosiaalipoliittikkaan kuuluvat tutkimukset sekä Kinoksen (1997), Virtasen (1998) ja Välimäen (1998) kasvatustieteelliset tutkimukset.

Varhaiskasvatustutkimuksen kirjoja osoittaa myös Turun yliopistossa ja Åbo Akademiassa vuosina 1980–1990 varhaislapsuudesta tehdyt opinnäytetyöt. Ne sijoittuvat tieteenaloittain paitsi kasvatustieteeseen (17), myös psykologiaan (31), sosiaalipoliittikkaan (33) ja sosiologiaan (7). Oppiaineittainen vertailu osoitti, että kasvatustieteessä varhaislapsuuteen kohdentuneitten opinnäytteiden osuus oli suhteellisesti tarkasteltuna selkeästi pienin. (Kinos, Laiho & Palonen 1992, 209–210.) Tässä monitieteisyyden kirjossa oli myös ongelmansa. “Mielestäni ei voida kuitenkaan väittää, että lapsuuden psykologinen, sosiaalipoliittinen tai sosiologinen tutkimus sijoittuisi samanaikaisesti myös varhaiskasvatukseen. Johonkin kasvatustieteellisen tutkimuksen raja on vedettävä” (PL/TY 96, 11). (Varhais)kasvatustieteellinen tutkimus kävi reviiiri- ja määrityskamppailuun. Mitä varhaiskasvatustieteellinen tutkimus lopultakin on? (vrt. myös Virtanen & Karila 1996, 204–205.)

Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon piirissä toteutettiin useita laajoja tutkimus- ja kehittämishankkeita. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto organisoii vuosina 1977–1983 päivähoidon sisällön kehittämiseen tähtävästä Päiväkotikunnan kulttuuritoiminnassa -hanketta, jonka toimintaa koordinoi työryhmä puheenjohtajanaan Isto Ruoppila (ks. Airaksinen ym. 1986, 7–8). Yhteispohjoismainen poikkitieteellinen Lapsuus, yhteiskunta ja kehitys Pohjoismaissa eli BASUN-projekti

toteutettiin 1980-luvun loppupuolella Anja-Riitta Lahikaisen ja Harriet Strandellin toimiessa projektin suomalaisina tutkijoina (ks. Lahikainen & Strandell 1988, 3–4). Eeva Huttusen johdolla toteutettiin 1980- ja 1990 -lukujen vaihteessa Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö - tutkimusprojekti (ks. Huttunen 1988b). Sosiaalihallituksen rahoittama vuonna 1987 alkanut Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoitossa - projekti tuotti tutkimusta vielä 1990-luvun puolessa välissä. Sen vastuullisena tutkijana oli Erja Rusanen. (Ks. Rusanen 1995.) Mikko Ojalan johdolla Suomi on ollut mukana vuodesta 1987 lähtien kansainvälisessä IEA Preprimary Study -tutkimuksessa (ks. Ojala 1993).

Varhaislapsuuden ja -kasvatuksen tutkimustoimikunnan mietintö (KM 1989:28) ohjasi varhaiskasvatustutkimuksen kehittymistä ja suuntautumista. Paljolti tämän komitean nostattaman yleisen varhaiskasvatustutkimuksen “noususuhdanteen” virittäminä syntyivät Suomen Akatemian Lapsitutkimusohjelma 1992–1995 (ks. Suomen Akatemian... 1996; Lyytinen & Lyytinen 1996), Ebeneser-säätiön perustaman Lapsuuden ja varhaiskasvatuksen instituutin tutkimusohjelma 1994 (ks. Ojala 1994) sekä Lapsuuden, varhaiskasvatuksen ja -kehityksen monitieteinen ja -yliopistoinen tutkijakoulutusohjelma 1994–1998 (ks. Esitys lapsuuden... 1994; Ruoppila ym. 1999, 21). Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen ja Niilo Mäki Instituutin koordinoima Lapsitutkimuskeskus (1996) polveutuu puolestaan Suomen Akatemian lapsitutkimuksen tutkimusohjelmasta (ks. Sallinen 1996).

Tyypillistä ja yhteistä näille kaikille hankkeille on se, että niissä varhaiskasvatustutkimus hahmotetaan monitieteisenä. Voi jopa sanoa, että kasvatustiede on sivuroolissa muihin tieteenaloihin nähden. Ojala (1994, 15) onkin todennut Suomen Akatemian lapsitutkimuksen tutkimusohjelmasta seuraavaa: ”Jossain määrin yllättävää on se, että määrärahat suunnattiin perinteiseen tapaan pääosin kahdelle alueelle, psykologiseen ja lääketieteelliseen lapsitutkimukseen, jossa jo entuudestaankin suoritetaan vilkasta lapsitutkimusta.” Psykologisen ja lääketieteellisen tutkimuksen osuus oli 60 % (Marin 1996, 13; ks. tarkemmin hankkeen onnistumisesta mt., 11–18.)

Varhaiskasvatustutkimuksen toista vaihetta luonnehtii psykologia-vetoisuuden, monitieteisyyden sekä päivähoitoistumisen lisäksi myös tutkimus- ja kehittämistoiminnan tiivis integroituminen (ks. esim. SH 1982). Monitieteisyys tarkoitti sitä, että varhaiskasvatustutkimus hahmotettiin laajana lapsen kulttuuriin, yhteiskuntaan, kehittymiseen ja

pedagogiikkaan liittyvänä tutkimusalueena. Psykologinen perusorientaatio on ollut kuitenkin ensisijaista myös silloin, kun tutkimus on tehty kasvatustieteessä. (Ojala 1994, 16, 19.) Tyypillistä oli siis myös kasvatustieteen ”suhteellinen vähäosaisuus”.

Vaikka toinen vaihe alkoi Ruoppilan ja Korkiakankaan esi-kouluun kohdentuneilla tutkimuksilla, puuttui tältä tutkimukselta kuitenkin yhteiskunta- ja koulutuspoliittinen jatkotilaisuus. Esiopetus- ja esikoulututkimus jäivät päivähoitoinstituution pystyttämisen ja kehittämisen sekä näin ollen myös päivähoitotutkimuksen varjoon. Ne lähestulkoon unohtuivat 15–20 vuodeksi. Esiopetus-kysymys jätettiin ”lepäämään” koulutuspoliittisessa suunnittelussa ja toteutuksessa. Saman aikaisesti kasvatustieteellinen tutkimus ylipäättään alkoi yhä voimakkaammin peruskouluistua. Varhaiskasvatustieteellinen ja muu kasvatustieteellinen tutkimus loitontuivat toisistaan.

- KOLMAS VAIHE: KASVATUSTIETEELLISTYMINEN -

Varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistyminen pohjaa vankasti edeltävään vaiheeseen. Viimeaikaisen varhaiskasvatustutkimuksen keskeisiä teemoja ovat varhaiskasvatuksen historia, varhaiskasvatustyö, lasten arki ja vuorovaikutus, varhaiskasvatuksen interventiotutkimukset sekä kulttuureja vertaileva varhaiskasvatustutkimus (Ruoppila ym. 1999). Nämä tutkimusteemat juontuvat 1990-luvun alkupuolelta Lapsuuden, varhaiskasvatuksen ja -kehityksen tutkijakoulutusohjelman tutkijoiden intresseistä. Varhaiskasvatustiede onkin vasta tiensä alussa. Kasvatustieteessä tehdyn varhaiskasvatustutkimuksen asema vahvistui alueen koulutuksen siirryttyä yliopistoihin. Joitakin tutkimusvirkoja on jo perustettu entisten opetuspainotteisten virkojen tilalle ja asenteiden muutos tutkimusta kohtaan on selvästi havaittavissa. (Syrjälä ym. 1997, 503.)

Hallintopainotteisuus ja -alisteisuus ovat olleet tyypillisiä varhaiskasvatuksen kentälle. Sosiaalishallitus ja tämän työtä jatkanut Stakes ovat pitkälti hallinneet kenttää monopolistisen vallan otteella – rahoittaen ja ohjeistaen. (Kinos 1998, 525–528; vrt. myös TM 1999:4, eriävä mielipide.) Vahvan akateemisen eliitin puuttuminen vastavoimana on lisännyt hallinnollisten toimijoiden (vaikutus)valtaa. Tutkimuksen sitoutuminen päivähoitoinstituutioon on tästä yksi esimerkki. Toisaalta eliitin puuttuminen on johtanut siihen myönteiseen seik-

kaan, ettei varhaiskasvatustutkimus ole eristäytynyt minkään tieteenalan yksinoikeudeksi. Myös varhaiskasvatustieteellinen tutkimus on muodostanut epävirallisen monitieteisen allianssin erityisesti psykologian, mutta myös muiden sosiaalitieteiden ja lääketieteen kanssa. Tutkimuksen kohteena ovat tällöin luontevasti olleet niin kasvatustutkimuksen prosessit kuin kasvatustoiminnan erilaiset tuki- ja kehystekijät.

Toisaalta voi ajatella niinkin, että varhaiskasvatusta luonnehtiva monitieteisyys heijastuu kielteisesti sekä tiede- ja teoriaperustan että tutkimusmenetelmien epäselvyytenä ja kehittymättömyytenä. Kenttä on ollut avoin monopolisointirytyksille sekä määrittely- ja tutkimusrahoituskamppailuille. Hallintoalisteisuus, sisänpäinlämpiävä eristäytyminen muista tieteistä ja monitieteisyyden problematiikka ovat kasvatustieteen tragedian käsikirjoituksesta tuttuja teemoja (Huotari & Anttonen 1996, 23–28). Tämän tragedian käsikirjoitusta kirjoitetaan nyt uudestaan. Varhaiskasvatus suoriutunee ripeästi kehitystehävistä, joiden kautta metodi-ästä kasvetaan tieteelliseen täysi-ikäisyyteen (Huotari 1999, 417). Varhaiskasvatuksen kasvanut akateeminen vetovoima lisää halukkaiden kentälle pyrkivien joukkoa.

Varhaiskasvatustieteen kentän toimijan kannalta valoa onkin näkyvissä, sillä jo

”1960-luvulla tunnusomaisena piirteenä on mainittava myös se, että kasvatus on tällöin alettu ymmärtää yhä enemmän koko elinikää koskevaksi tapahtumaksi, mikä on samalla ollut osaltaan vaikuttamassa siihen, että aikuispedagogiikka on saanut tunnustetun aseman kasvatustieteen osa-alueiden joukossa. Tällä kymmenluvulla aikaansaatiin myös varsinaisesti ensimmäiset tämän alan tutkimukset massamme.” (Päivänsalo 1970, 755.)

Varhaiskasvatuksen professuurien perustaminen oli jatkoa ”koko elinikää” koskevalle ajattelulle. Akateemisen varhaiskasvatuksen kehittyminen pääsikin vasta tällöin varsinaisesti vauhtiin – viimeisenä kasvatustieteen osa-alueista. Mutta milloin tutkimusala muuttuu tieteenalaksi? Varhaiskasvatustutkimusta on siis ollut jo ennen varhaiskasvatuksen professorikunnan muotoutumista. Akateeminen varhaiskasvatus voidaankin ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa nähdä nimenomaan tutkimusalana; psykologiajohtoisena monitieteisenä tutkimusalana. Varhaiskasvatuksen professorikunnan synty ja muotoutu-

minen ovat merkinneet muutosta varhaiskasvatuksen tieteelliseen statukseen. Varhaiskasvatus voidaan nykyisin määritellä sekä tutkimusalaksi että tieteenalaksi. Tutkimusalana varhaiskasvatus on edelleen monitieteinen (ks. esim. Ruoppila ym. 1999). Omana tieteenalanaan varhaiskasvatus vasta etsii sisältöään ja rakentaa asemaansa yhtenä kasvatustieteen osa-alueena. Nyt lausutaan Pirkko Liikasen edellä esitetyt vuorosanat uudelleen: ”Johonkin varhaiskasvatustieteellisen tutkimuksen raja on vedettävä.”

VARHAISKASVATUS KASVATUSTIETEEN KENTÄLLÄ

- EI KUULU JOUKKOON -

Eryteisesti 1970 ja 1980 -luvut olivat kasvatustieteen ekspansion aikaa. Varhaiskasvatus ei ollut osa tätä prosessia:

”Merkille pantavaa on kuitenkin varhaiskasvatuksen tutkijain miltei täydellinen puuttuminen tuosta joukosta. Selitys on historiallinen. Kasvatustiede on ollut perinteisesti sitoutunut koululaitoksen tutkimiseen. Opettajankoulutuslaki v. 1971 lisäsi virkoja peruskoulun ja lukion opettajain kouluttamista varten. Kun lastentarhanopettajain koulutus ei ole ollut akateemista – ei edes korkeakouluissa tapahtuva lastentarhanopettajien koulutus – varhaiskasvatus ei ole saanut tutkimusvirkoja. Koska etenkin professorikunnalla on ratkaiseva merkitys korkeakoulujen tutkimukselle, on varhaiskasvatuksen tutkimuksen suhteellinen vähäyys kasvatustieteessä ymmärrettävä.” (Lahdes 1984, 22.)

Koiviston (1997; 1998) tutkimuksista käy selville, ettei varhaiskasvatus kuulunut kasvatustieteen kenttään vielä vuosina 1973–1994. Hänen tutkimustensa aineistona olivat jakamattomien eli viranalaltaan määrittelemättömien kasvatustieteen professuurien asiantuntijalausunnot. Tämä aineisto antaa hyvän kuvan kasvatustieteen kentästä, sillä kyseisissä professuurien täytöissä tieteellinen pätevyys määritellään ennen kaikkea kasvatustieteen osa-alueita ja osa-alueiden hallintaa koskevasi asiaksi. Asiantuntijalausunnoissa kasvatustieteen perinteisiksi ja keskeisiksi osa-alueiksi määriteltiin didaktiikka,

kasvatuksen historia, kasvatusfilosofia, kasvatussociologia ja kasvatuspsykologia. Vertaileva kasvatustiede ja erityispedagogiikka luettiin toisinaan keskeisiksi osa-alueiksi. Perinteisen luokituksen lisäksi osa-alueiksi tai keskeisiksi tutkimusalueiksi määriteltiin opettajankoulutus, aikuiskasvatus, aikuiskoulutus, kasvatustavoitetutkimus, koulujärjestelmätutkimus, koulujärjestelmäoppi, ammattikasvatus, korkeakoulupedagogiikka, koulutussociologia, koulutuspolitiikka sekä tietenteoria ja metodologia. (Koivisto 1997, 131, 154; 1998, 29, 41–42.)

Varhaiskasvatuksen uutuus käy selville Rinteen (1997) vuodesta 1945 vuoteen 1995 asti ulottuneesta tutkimuksesta. Siinä kasvatustieteen sisäinen jako muodostuu 10 eri alasta: kasvatustiede, didaktiikka, erityispedagogiikka, aikuiskasvatus, kasvatuspsykologia, kasvatussociologia, kasvatuksen historia, kasvatusfilosofia, kasvatustieteen metodologia ja muut (liikunta, teologia ja taide). Tutkimuksen aineistossa, josta eritellään 68 kasvatustieteen pääprofessoria, tulee esiin kuitenkin jo yksi varhaiskasvatuksen professuuri – Eeva Hujalan professuuri Oulun yliopistossa. (mt., 114, 120–124.) Varhaiskasvatuksen sekä varhais- ja alkukasvatuksen yhdisteen tulo kasvatustieteen kentälle onkin 1990-luvun puolenvälin ilmiö (Rinne 1998, 42) ja se liittyy alueen ammatillisen koulutuksen siirtymiseen yliopistoihin (Syrjälä ym. 1997, 503). Varhaiskasvatusalan ensimmäinen oppituoli, varsinainen professuuri, perustettiin juuri Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitokseen vuonna 1995, eli tämä tapahtui 143 vuotta ensimmäisen kasvatustieteen oppituolin perustamisen jälkeen.

Suomen Akatemian eri tieteenalojen tutkimuksen yleistä tilaa ja tasoa koskevasta arvioinnista käy selville, että jo vuonna 1996 varhaiskasvatus oli yksi kasvatustieteen seitsemästä painopistealueesta. Muut painopistealueet olivat kasvatusfilosofian ja kasvatustieteen teorian tutkimus; kasvatussociologia; kasvatuspsykologia; aikuis- ja ammattikasvatuksen sekä korkeakoulutuksen tutkimus; opettajankoulutustutkimus ja ainedidaktinen tutkimus ja kuudentena erityispedagogiikka. (Syrjälä ym. 1997, 499, 501–503). Varhaiskasvatus sai nopeasti jalansijaa.

Varhaiskasvatuksen asemaa kasvatustieteen kentässä voi lähestyä myös Kivirauman (1997; ks. myös 1998) tutkimuksessaan käyttämän kasvatustieteen väitöskirja-aineiston avulla. Aineisto käsitti kaikkiaan 335 väitöskirjaa vuosilta 1904–1995. Hän jakaa kasvatustieteelliset väitöskirjat kasvatushistoriallisiin, teoreettisiin, empiirisiin, kokeellisiin, kvalitatiivisiin ja yhdistelmäväitöskirjoihin. Tällöin esimer-

kiksi Hakkaraisen (1990) ja Hännikäisen (1995) varhaiskasvatuksen keskiöön kuuluvat väitöskirjat sisältyvät teoreettisten väitöskirjojen luokkaan. Väitöskirjan nimen perusteella voidaan varhaiskasvatukseen eli alle kouluikäisten lasten maailmaan kohdentuneita väitöskirjoja katsoa olevan vain noin 4 % kyseisessä aineistossa. Tosin Hujalan (1996, 490) mukaan ”viimeisen 20 vuoden aikana valmistui noin 30 varhaiskasvatuksen alueen väitöskirjaa”. Hujala ei erittele mainitsemiaan väitöskirjoja tarkemmin, joten on mahdollista, että lukuun sisältyy myös muissa tieteissä kuin kasvatustieteessä tehtyjä väitöskirjoja. Ojala (1994, 22–23) puolestaan toteaa, että 1980–1990 -lukujen vaihteen kasvatukseen ja koulutukseen kohdentuneista tutkimuksista varhaiskasvatuksen liittyviä oli noin 7 %. Varhaiskasvatuksen osuus määrällisesti tarkasteltuna on laskutavasta riippumatta melko pieni.

Jauhiaisen (1997) tutkimus ”Kasvatustieteen pääaineenkoulutus ja oppikirjat Suomessa toisen maailman sodan jälkeen” antaa lisävalaistusta varhaiskasvatuksen paikkaan. Hän hyödyntää aineistonsa luokittelussa jakoa yhdeksään osa-alueeseen, mikä niinikään noudattelee paljolti kasvatustieteen osa-alueiden yleistä jakoa: yleinen kasvatustiede ja kasvatuksen teoria; kasvatopsykologia; didaktiikka ja evaluaatio; kasvatus- ja koulutussosiologia; kasvatuksen historia; kasvatuksen filosofia; koulutuspolitiikka, suunnittelu, hallinto ja vertaileva kasvatustiede; metodologia ja metodiikka sekä muut osa-alueet (aikuisenkoulutus, organisaatioita koskevat, henkilöstöhallinto- ja suunnittelu). Varhaiskasvatus luokituu kasvatopsykologian alakohdaksi. (Jauhiainen 1997, 184, 209–210.)

– EI KASVATUSPSYKOLOGIAAKAAN –

”Toisaalta tilanne ei ole todellisuudessa aivan näin huono, sillä varhaiskasvatustutkimusta on tehty myös yliopistojen muissa tiedelaitoksissa, lähinnä psykologian ja sosiologian piirissä. Ottaen huomioon lapsen persoonallisuuden kokonaisvaltaisuuden voidaan tuskin koskaan liian paljon painottaa juuri varhaiskasvatuksen tutkimisessa monitieteisen tutkimuksen tärkeyttä.” (Lahdes 1984, 22–23.)

Varhaiskasvatus ei siis näyttäyty kasvatustieteen historiassa itsenäisenä osa-alueena, vaan se on kätkeytyneenä muihin osa-alueisiin

aina 1990-luvun puoleenväliin asti. Varhaiskasvatuksen tieteellistymiseen onkin keskeisesti vaikuttanut 1900-luvulla läpimurtonsa tehnyt kehityspsykologia. Tarkan ajankohdan määrittäminen varhaiskasvatuksen tieteellistymiselle ei ole yksiselitteistä. Näyttää kuitenkin siltä, että tieteellistyminen voidaan sijoittaa 1950–1960 -lukujen vaihteeseen. (Ojala 1984b, 49, 57.)

Varhaiskasvatuksen ja kehityspsykologian yhteys ei vielä 1950-luvun alkupuolella ollutkaan itsestään selvää. Annika Takalan mukaan 1950-luvun alkupuolella varhaiskasvatus ja kehityspsykologia olivat varsin erillisiä alueita. Lastentarhakasvatuksen tiedollinen perusta oli paljolti fröbeliläisessä traditiossa. Psykologit tutkivat lapsen kehitystä ja vanhempien kasvatuserityyksiä sekä rakensivat omaa tietovarastoaan. (Takala 1984, 20.) Varhaiskasvatuksen kasvatustieteellistyminen tapahtui kuitenkin vähitellen, vaikka varhaiskasvatustutkimus nähtiinkin monitieteisenä ja vaikka erityinen vastuu varhaiskasvatustutkimuksen suorittamisesta katsottiin olevan sekä kasvatustieteellä että kehityspsykologialla (Ojala 1984a, 6; vrt. myös Ilmonen 1990, 1).

Varhaiskasvatuksen ja (kasvatus)psykologian allianssi ei kuitenkaan ole lähihistoriassa ollut kovin kiinteä. Suomalainen kasvatuspsykologinen tutkimus on voimakkaasti suuntautunut kouluelämään sen pyrkiessä tuottamaan erityisesti opettajien ja opettajankouluttajien tarvitsemää tietoa. Vaikka kasvatuspsykologinen tutkimus onkin keskittynyt formaalisen koulutuksen tutkimukseen, on se laajentanut perspektiiviään peruskoulukeskeisestä intressistä koko elinkaarren kattavan, jatkuvan koulutuksen suuntaan. (Olkinuora & Lehtinen 1998, 109, 118.)

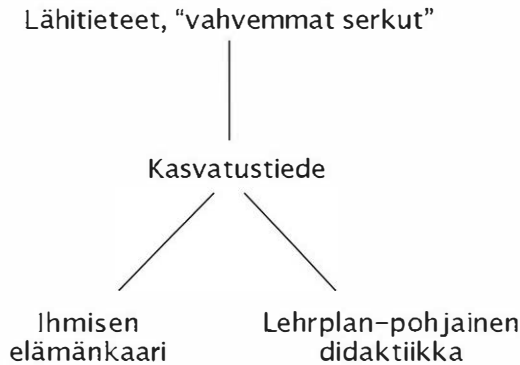
Yksi esimerkki varhaiskasvatuksen ”kuulumisen” ja aseman problematiikasta on myös se, ettei Olkinuoran ja Lehtisen kasvatuspsykologista kirjallisuutta koskevassa kartoituksessa noussut esiin varhaiskasvatukseksi nimettävää sisällöllistä teemaa. Sen sijaan kotikasvatukseen viitataan yhtenä kasvatuspsykologian olennaisimmista osa-alueista, vaikka ”kasvatuspsykologian kannalta tärkeään informaaliseseen kasvatukseen, varsinkin kotikasvatukseen, on kohdistettu jopa yllättävän vähän tutkimusta” (mt. 1998, 109, 118). On myös mahdollista, että varhaiskasvatustutkimukseksi luokiteltava kirjallisuus ainakin osaltaan sisältyy kotikasvatukseen alueelle. Tämä selittyisi varhaiskasvatuksen epämääräisellä asemalla ja määrittelyllä informaalin ja formaalin kasvatuksen rajamailla.

– *TRAGEDIANA OLLA OMALAATUINEN* –

“Uno Cygnaeusta on tavallisesti totuttu pitämään lähinnä vain kansakoulupedagogina, ‘kansakoulun isänä’. Se uusi kuva, jonka Salo (1939) hänestä piirtää julkaisemassaan väitöskirjassa osoittaa, että Cygnaeus on hyvin paljon ajatellut myös kouluikää varhaisempien ikävuosien kasvatusta ja myöskin toiminut sen hyväksi. Tämä puoli Cygnaeuksen toiminnasta on ollut hautautuneena kirjastoihin ja arkistoihin, ehkäpä tahallisesti sinne jätettykin, koska aikaisemmat Cygnaeuksen elämäntyön kuvailijat ovat halunneet vakaannuttaa yleiseen tietoisuuteen käsityksen Uno Cygnaeuksesta erityisesti ‘kansakoulun isänä’, kuten Salon virallinen vastaväittäjä J. A. Hollo toteaa”. (Päivänsalo 1954, 161–162.)

Kasvatustiede määrittyi kolmen eri lähtökohdan kautta (Kuvio 1). Kasvatustieteen ankkuroiduttua 1970-luvulla omine oppituleineen omiin tiedekuntiinsa on se samalla päätynyt paljolti eristyneenä ikään kuin vahvempien serkkujensa (filosofia, psykologia, sosiologia, historia) köyhäksi pikkuserkuksi (Rinne 1998, 37). Peruskoulu-uudistus ja opettajankoulutuslaitosten perustaminen näkyvät niinikään kasvatustieteen professuurien perustamisessa ja näin ollen myös kasvatustieteen osa-alueiden määrittelyssä. Merkittävä osa etenkin apulaisprofessuurien runsaasta joukosta on perustettu juuri erilaisten ainedidaktisten opintojen edesauttamiseen (Rinne 1997, 65, 72). Osansa kasvatustieteen kentälle 1970 ja 1980 -luvuilla saivat esimerkiksi ruotsin kieli, äidinkieli, liikunta, uskonto, tekstiilityö, käsityö, kotitalous, kuvaamataito ja musiikki. Kasvatustieteen pääosa-alueiksi ovatkin historiallisesti muotoutuneet lehrplan-pohjainen monenlainen didaktiikka, kasvatustieteen filosofia, kasvatustieteen psykologia, kasvatustieteen sosiologia, kasvatustieteen historia ja erityispedagogiikka.

Elämänsäkaareen pohjautuvasta jaosta ei ole muodostunut kasvatustieteen osa-aluejakoa siitäkään huolimatta, että aikuiskasvatus sai oman oppitulelinsa jo vuonna 1965 (Rinne 1998, 42). Akateeminen varhaiskasvatus ja varhaiskasvatustutkimus eivät ole elämänsäkaariajattelun syrjäytymisen vuoksi saavuttaneet kasvatustieteen historiassa laajaa suosiota. Niiden menestys ja menestymättömyys ovat olleet vuonna 1973 väliaikaisena alkaneen yliopistollisen lastentarhanopettajakoulutuksen

KUVIO 1. KASVATUSTIETEEN OSA-ALUEJAJON LÄHTÖKOHDAT.

väliaikaisilla ja kapeilla harteilla – ei tutkimus- ja tieteenalana, vaan opistoasteisena oppiaineena (vrt. Lahdes 1984, 22) lehtorivaltaisissa koulutusyksiköissä. Varhaiskasvatustutkimusta tehtiinkin pääosin muualla kuin näissä väliaikaisissa koulutusyksiköissä. Kuvaavaa on, että kesti 30 vuotta, ennen kuin elämäнкаari-ajattelu sai uuden jalansijan varhaiskasvatuksen oppituolin muodossa. Ajattelemisen aihetta antaa se havainto, että toisen maailman sodan jälkeinen – vuoteen 1995 ulottuva – runsaat kaksituhatta tapausta käsittävä kasvatustieteen oppikirja-aineisto ei sisältänyt varhaiskasvatukseen luokiteltavaa kirjallisuutta juuri lainkaan (ks. Jauhiainen 1997; 1998). Mielenkiintoista olisikin tehdä oppikirja-analyysi viiden viimeisen vuoden osalta; näkyykö varhaiskasvatuksen mukaan tulo oppikirjojen valikoimassa?

Lehrplan-pohjainen didaktinen kulttuuri ei ole varhaiskasvatuksen keskiössä samalla tavalla kuin muun opettajankoulutuksen kautta hahmottuvassa kasvatustieteellisessä ajattelussa. Varhaiskasvatuksen ydintä on lapsikeskeinen, reformi- ja vaihtoehtopedagogiikkaan pohjaava ajattelu (Helenius 1994,73; 1996, 143, 144; Kinon 1996, 43). Varhaiskasvatuksen perusta onkin erilainen kuin (luokan)opettajakoulutukseen kiinnittyneen kasvatustieteen perusta, joka on ollut sidoksissa didaktiseen käyttäytymisen säätelykasvatukseen ja opetustieteeseen (Lahdes 1984, 19, 24–26). Varhaiskasvatuksen traditiosta nouseva vapauden ihanne on sukua perinteiselle akateemiselle vapaudelle (Hämäläinen 1999, 75).

Varhaiskasvatus ei siis ole oikein sopinut kasvatustieteen valtavirtaan. Yksi varhaiskasvatuksen omalaatuisuuksista on lisäksi sen vuosisatainen kiinnittyminen naiskulttuuriin. Onko esimerkiksi selkeästi miesvaltainen kasvatustieteen professorikunta (Rinne 1997, 73, 83) vierastanut perinteistä naiskulttuuriin kuuluvaa pienten lasten kasvatustieteiden ja kysymyksen asettelua (vrt. Ruoppila ym. 1999, 116; Uusikylä 1999, 2)? Miksi olisi tarvittu tai miksi juuri nyt tarvittaisiin (varhais)kasvatustiedettä, kun äidit ovat hoitaneet pienten lasten kasvatustehtävän läpi ihmiskunnan historian? On mahdollista, että varhaiskasvatuspainotteisuus olisi ollut vaaraksi kasvatustieteen tukeman opettajakunnan professionaalistumispyrkimyksille ja näin myös kasvatustieteen ekspansiolle.

Kasvatustieteen professorikunnan Rinne (1997, 61) näkee osana tieteen ”uusakateemista eliittiä”, joka ankarin voitoin ja tappioin kamppailee asemastaan eliittiyliopiston perinteisen akateemisen ylenkatseen edessä. Voidaan vastaavasti ajatella, että varhaiskasvatuksen piirissä toimivat – professorit ja muut akateemiset toimijat – joutuvat kamppailemaan kasvatustieteen kentällä omasta olemassaolostaan ja reviiristään, ehkäpä ylenkatseenkin edessä. Mielenkiintoista on kaiken kaikkiaan se, että varhaiskasvatuksen suosio on lähihistoriassa ollut muissa tieteissä suurempaa kuin kasvatustieteissä. Varhaiskasvatustieteen tieteellistyminen psykologian ja sen ”johdannaisten” piirissä.

Mikä siis on ollut tähänastisen varhaiskasvatuksen ”emotiede” ja minkälainen akateeminen kulttuuripääoma on nykyisin varhaiskasvatuksessa valttia? Epävirallinen emotiede on ehkä näihin päiviin asti ollut psykologia. Nyt se on lakisääteisesti ja korkeakoulupoliittisesti kasvatustiede. Tämän tutkimuksen aineistosta ilmenee, että varhaiskasvatus ja psykologia ovat muodostaneet vahvan allianssin varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotoutumisen yhteydessä – Umpeutuiko kehä, vai tapahtuiko ”luonnonlain mukainen” yhteensulautuminen? Kasvatustieteestä tuli akateemisen varhaiskasvatuksen valtti.

Voi ajatella, että muiden tieteiden käyttö osa-alueiden määrittelyissä ja nimityksissä on osaltaan helpottanut kasvatustieteen statuksen ylläpitoa. Ehkäpä juuri tästä syystä kasvatustieteen tärkeimmät osa-alueet määräytyvät vahvempien serkkujen ja ainedidaktiikan näkökulmista. Kasvatustieteeseen sekoittuu toisaalta ihmisen elämänsä kaaren määräämiä aineksia. Tästä ovat esimerkkinä koulutuslinjojen

nimet “aikuiskasvatustieteen koulutus” ja “varhaiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehto”. Suuri osa kasvatustieteiden tiedekuntien henkilöstöä – erityisesti apulaisprofessorit ja lehtorit (Rinne 1997, 65, 72; Rinne ym. 1998, 95) – edustavat kuitenkin kouluaineisiin liittyviä muita tieteitä. On muistettava, että myös normaalikoulut kuuluvat kiinteästi kasvatustieteiden tiedekuntiin. Suuri joukko henkilökunnasta onkin saanut koulutuksensa jossakin muussa oppiaineessa kuin kasvatustieteessä ja suorittanut tutkintonsa jossakin muussa tiedekunnassa kuin kasvatustieteiden tiedekunnassa.

Kasvatustieteelle luontaista ja ehkäpä ominta voisi olla osa-alueiden jaottelu ihmisen elämänkaaren avulla. Kasvatustiede hahmottuisi lähihistoriassa kylvetyin siemenen mukaisesti kolmeen osa-alueeseen: varhaiskasvatus – nuorisokasvatus – aikuiskasvatus (esim. Ojala 1980, 264–265). Lähtökohtana olisi, että “kasvatuksen yleisteorian on rakennuttava elinikäisen kasvatuksen kokonaissäitykselle” (Alanen 1985, 59). Kasvatustieteellisen teorian tulisi tällöin käsittää ja selittää kasvatuksen ilmiöitä varhaiskasvatuksesta aikuiskasvatukseen (Virtanen & Karila 1996, 205). Elinkaariajattelu ja sen tuomat haasteet pakottaisivat etsimään uutta painotusta niin varhaiskasvatukseen kuin yleissivistävään koulutukseenkin (Hakkarainen 1999, 1). Yksittäisiin oppiaineisiin kytkeytyvien oppimisen ja opettamisen probleemoiden ohien kasvatustieteen keskiöön tulisi ihmisen elämänkaari. Vaille vastausta jää kysymys, olisivatko varhaiskasvatuksen ekspansio ja muun kasvatustieteen ekspansio tässä tapauksessa olleet toisiinsa sidoksissa – olisivatko ne olleet yhtä ja samaa prosessia?

OPETTAJANKOULUTUS VARHAISKASVATUKSENKIN VETOKOUKKU

Väliaikaiset lastentarhanopettajakoulutukset ovat pohjustaneet varhaiskasvatuksen siirtymistä yliopistoon ja näin viitoittaneet tietä akateemiselle varhaiskasvatukselle. Voidaankin sanoa, että lastentarhanopettajakoulutukset toivat ja vakiinnuttivat varhaiskasvatuksen tutkimuksen yliopistoon (Hujala 1996, 490). Akateemisen tien avaajana toimi varsinaisesti Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitos. Kajaanissa aloitettiin vuonna 1991 koulutuskokeiluna varhaiskasvatuksen maisterikoulutus, joka sittemmin johti myös alan en-

simmäisen varsinaisen professuurin sijoittamiseen juuri Kajaaniin. (Helenius 1996, 143, 146–148.)

Helenius (1994, 72–73) kuvaa vuonna 1973 alkanutta prosessia seuraavasti: Virallisesti uudenmuotoisen lastentarhanopettajakoulutuksen tuli kehittää uusi opetussuunnitelma, joka sittemmin voitaisiin ottaa käyttöön myös lastentarhanopettajaopistoissa. Näin tapahtuikin. Siirryttäessä kolmivuotiseen lastentarhanopettajakoulutukseen vuonna 1984 oli jo olemassa perusteita lastentarhanopettajakoulutuksen osien rinnastamiseksi muihin korkeakouluopintoihin. Kajaanin osalta esimerkiksi Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta hyväksyi lastentarhanopettajakoulutukseen kasvatustieteen cum laude-opintojen vastaavuuden. Seuraavien kymmenen vuoden aikana varhaiskasvatus kehittyi lopulta täysmittaiseksi kasvatustieteen tutkinnoksi. Tämä oli mahdollista, kun opetusministeriö antoi luvan kokeilla koulutuksen järjestämistä kasvatustieteen suuntautumisvaihtoehtona. Ensimmäiset lastentarhanopettajaryhmän opiskelijat ovat valmistuneet kasvatustieteiden kandidaateiksi (160 opintoviikkoa) keväällä ja syksyllä 1993 kaksivuotisen opiskelun jälkeen. Muutamat heistä jatkavat jo liseniaatti- ja väitöskirjaopintoja. Ylioppilaspuolelta aloittaneet ovat juuri astuneet syventävien opintojen vaiheeseen ja suunnittelevat opinnäytetöitään. Opiskelun tavoiteaika on neljä vuotta kuten luokanopettajakoulutuksessa.

Akateemisen varhaiskasvatuksen ja lastentarhanopettajakoulutuksen välinen suhde on samanlainen kuin yleensäkin kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen välinen suhde. Ammatillinen opettajankoulutus on antanut vetoapua kasvatustieteen ekspansiolle (Koivisto 1998, 205–206). Voidaan ajatella akateemisen varhaiskasvatuksen olevan lastentarhanopettajakoulutusta varten. Tämän suhteen Helenius (1996) muotoilee osuvasti: Artikkelissa seurataan varhaiskasvatuksen kehittymistä kaksivuotisesta ammattitutkinnosta korkeakoulututkinnoksi, suomalaisen kasvatustieteen nuorimmaksi vesaksi. Tässä katsannossa lastentarhanopettaja(koulutus) ja varhaiskasvattaja(koulutus) ovat melkein pä toistensa synonyymejä (Helenius 1996, 143, 148; ks. myös Lastentarhanopettajaksi... 1975, 61).

Voidaankin kysyä, olisiko varhaiskasvatus kehittynyt lainkaan osaksi kasvatustiedettä ilman lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistokytkentää. Yksi esimerkki kohtalon yhteydestä on Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietintö (KM 1974:15), joka

siis otti käyttöön ”modernin varhaiskasvattaja -nimityksen” suunnitellussa uutta päivähoitoinstituutiota. Nimitykset varhaiskasvattaja ja varhaiskasvattajakoulutus muuttuivat mietinnön tekstin edessä lastentarhanopettajan ja lastentarhanopettajakoulutuksen synonyymeiksi (ks. esim. Kinon 1999a, 84).

Akateemisen varhaiskasvatuksen ja lastentarhanopettajakoulutuksen sekä näiden kahden välisen allianssin kehittyminen on ollut kuitenkin ”suhdanneherkkää”. Tätä kuvaa osaltaan lastentarhanopettajakoulutuksen organisoimisen kaksitahoisuus vuosina 1973–1995 (Kinon 1997, liitteet 10 ja 13). Esimerkiksi kahdeksankymmentäluvun loppuvuosina yliopistokoulutusten vuotuisia määrärahoja vähennettiin määrätietoisesti ja koulutuksia alettiin yhä korostetummin kutsua väliaikaisiksi (Helenius 1996, 146). Ammattikorkeakouluvaihtoehto oli jopa todennäköinen (vrt. TM 1988:43). Allianssia kuvaa Heleniuksen (1994, 74) ehkä katkeruudenkin sävyttämä epävarmuus ja epäily vasta aloitetun varhaiskasvatuksen suuntautumisvaihtoehdon vt. apulaisprofessorina: ”Lastentarhanopettajakoulutuksesta voi sanoa kuten Topelius aikoinaan Cygnaeuksen kuoltua sanoi lastentarhoista: monet myrskyt nuoren taimen vielä on kestettävä, mutta irti sitä ei enää voi kukaan nyhtää. Vai voiko? Joskus sattuu niin, että sitten karsina rakennetaan, kun lammas on kadonnut. Ainakin voisi odottaa, että yliopistot uuden kynnyksellä kaitsisivat hyvin lampaitaan, joita ovat kerineet kaksikymmentä vuotta.”

Myös kapea-alaiset ammatilliset intressit ja professionaalitumispyrkimykset ovat voineet olla akateemisen varhaiskasvatuksen kehittymisen hidaste (vrt. Jauhiainen & Rinne 1994, 162–163). Onko mahdollista, että ilman ”lastentarhanopettajakoulutuskiinnikettä ja -rasitetta” akateeminen varhaiskasvatus olisi kehittynyt rivakammin? Varhaiskasvatus on varmasti saanut osansa ajoittain kovasta yliopistollistetun opettajankoulutuksen kritiikistä. Ei ehkä ole haluttu laajentaa kritiikinalaista käytännöllistä ammatillisuutta uudella tietestetyyn ammattikäytännön muodolla.

Ratkaiseva vaikutus akateemisen varhaiskasvatuksen kehittymisen aikatauluun oli opettajankoulutuksen yliopistollistamisella, joka toteutettiin 1970 -luvulla ilman lastentarhanopettajakoulutusta. Esiopetuksen jäädessä vaille toteutusta olisi päivähoitokiinnikkeisen lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistaminen opettajankoulutuksen osaksi saattanut proletarisoida etenkin luokanopettajakou-

lutuksen statusta, joka oli saatu nostettua aineenopettajakoulutuksen avulla. Kasvatustiede ja opettajankoulutus integroituiivat opetushallintoon, kun taas lastentarhan ja lastenseimen traditioita jatkanut päivähoitoinstituutio integroitui osaksi sosiaalishallintoa. Hallinnolliset kytkökset ja koulutuspoliittiset reviiirijaot löivät halkaisevan kiilan pienten lasten opettajuuteen. (Kinos 1997, 241; 1999b, 216; Ks. hallinnollisista kytköksistä myös Lujala 1999.)

Kasvatustieteen yliopistollinen menestystarina ei nojaa ensi sijassa kasvatustieteen tutkimuksellaan saavuttamaan asemaan, vaan ennen muuta kouluinstituution kehitykseen ja menestystarinaaan (Rinne & Kivirauma 1997, 278). Historia toistaa itseään. Varhaiskasvatustieteen akateeminen menestystarina ei myöskään nojaa varhaiskasvatustieteen tutkimuksella saavutettuun asemaan. Menestymättömyys oli yhteydessä päivähoidon ekspansioon ja menestys oli jälleen kiinteässä yhteydessä esiopetusinnostukseen, joka virisi uudelleen voimakkaasti 1990-luvun alussa. Lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistaminen on osa tätä esiopetusboomia (Kinos 1997, 241; Helenius 1994, 74; 1996, 145, 148; vrt. myös TM 1992:18). Yliopistoon vakinaistamisen keskeinen peruste olikin nyt muun opettajankoulutuksen ammattikorkeakouluistamisen torpedointi ja estäminen. Lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistaminen oli hätään kutsuttu palokunta, joka sammutti ammattikorkeakouluroidun. Kysymyksessä ei siis niinkään ollut lastentarhanopettajuuden ja varhaiskasvatuksen akateeminen kehittäminen sinänsä.

Varhaiskasvatus vakiintui kasvatustieteen osa-alueeksi vasta 1990-luvun puolessa välissä, jolloin lastentarhanopettajakoulutus vakinaistettiin yliopistoihin ja lastentarhanopettajan tutkinto muutettiin kasvatustieteen kandidaatin tutkinnoksi (120 opintoviikkoa). Koulutusratkaisun yhteydessä perustettiin kasvatustieteen professuureja, joiden erityisalaksi määriteltiin varhaiskasvatus. Akateemisen varhaiskasvatuksen kehittyminen, lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistaminen ja varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistyminen kietoutuvat kiinteästi toisiinsa. Ne muodostavat ykseyden, jossa yhden puuttuminen olisi hidastanut, ellei estänyt, kahden muun muotoutumista. Seuraavaksi tarkastellaan professorin virantäyttöprosessia ja sen erityisluonnetta.

APULAISPROFESSORIN JA PROFESSORIN VIRAN TÄYTTÖPROSESSI

Virantäyttömenettely alkaa, kun virka julistetaan haettavaksi ja päättyy nimityspäätöksen tiedoksiantoon. Virantäytössä kelpoisuusvaatimukset, yleiset nimitysperusteet ja harkintaa rajoittava sääntely (esim. syrjintäkielto) muodostavat sen sisällöllisen perustan. (Ks. virkamiesL 19.8.1994/750, 6 §, 11§.) Yleisesti ottaen virantäyttöprosessissa on kyse kelpoisen henkilön valitsemisesta täytettävänä olevaan virkaan. Olipa virka terveyskeskuksessa, sosiaalitoimistossa, peruskoulussa taikka yliopistossa, liittyy virkaan ja erityisesti virkasuhteeseen liittyy tiettyjä ominaispiirteitä.

Virat perustetaan julkisten tehtävien (esim. opetustehtävä) hoitamista varten ja yhteiskunnan palvelemista varten. Näiden tehtävien hoitamiseen voi kuulua oikeus käyttää julkista valtaa. Tästä johtuen virkasuhteessa on perinteisesti kiinnitetty huomiota toiminnan objektiivisuuteen, riippumattomuuteen ja julkiseen luotettavuuteen. (VirkamiesL 14–20 §:t, 24 §, 33 §.) Edelleen myös virkasuhteen synty-tapaan sekä virkamiesten virkavastuuseen on kiinnitetty huomiota sääntelemällä sekä virantäyttömenettelyä että myös kelpoisuusehtoja. Erot niin sanottuihin tavallisiin työsuhteisiin ovat tosin kaventu-neet viimeisten vuosikymmenten aikana huomattavasti.

Virat perustetaan ennen virkasuhteen alkamista erillisellä hallintopäätöksellä, niistä säännellään säädöksiin ja virka on tarkoitettu yhden henkilön hoidettavaksi kokonaisuudeksi (Miettinen 1997, 13–14). Kennelläkään yksittäisellä henkilöllä ei ole niin kutsuttua subjektiivista oikeutta johonkin virkaan. Viroille on ominaista, että virka ja sen haltija ovat riippumattomassa suhteessa toisiinsa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että vaikka viran haltija vaihtuisi, niin virkatehtävät eivät automaattisesti muutu. Virkasuhde puolestaan syntyy virkaan nimittämisen kautta, ja vain virkaa hakenut (suostumuksensa antanut) henkilö voidaan siihen valita. Virantäyttöprosessiin kuuluvat pääsääntöisesti seuraavat vaiheet:

- 1) viran julistaminen haettavaksi
- 2) hakemusten kaksivaiheinen käsittely:
 - a) arviointi eli hakijoiden muodollisen kelpoisuuden toteaminen
 - b) nimitysharkinta eli kelpoisuusvaatimukset täyttävien hakijoiden keskinäinen vertailu
- 3) mahdollinen hakijoiden haastattelu
- 4) päätöksenteko ja siitä tiedottaminen.

Valtion yliopistojen opettajat ovat valtion virkamiehiä ja siten he ovat virkasuhteessa julkisyhteisöön. Tämä tarkoittaa, että myös heitä koskevat virkasuhteesta johtuvat ominaispiirteet. Yliopistomaailmassa hierarkiajärjestelmässä muun opetushenkilökunnan yläpuolelle sijoittuvan professorikunnan virantäyttöprosessissa on oma – viran luonteesta johtuva – erityispiirteensä, asiantuntijamenettely, jota ei niin kutsutun tavallisen virkamiehen virantäyttöprosessissa ole.

Yliopistojen tehtäväksiannon mukaisesti tutkimus ja opetus kuuluvat perinteisesti kaikkien yliopisto-opettajien tehtäviin. Yliopistolaisissa (645/97 4.1 §) yliopistojen tehtäväksi on määritelty ja annettu:

“edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.”

Tätä tehtävää hoitamassa on korkeakoululaitosten⁶ henkilökunnassa aina ollut professoreita sekä näiden apulaisia. Aikaa myöten näistä entisistä apulaisista syntyi uusi professoritasoinen virka, jonka nimikkeeksi tuli – jossain mielessä harhaanjohtavasti – apulaisprofessori. (Ks. Virkkala 1998, 29; Miettinen 1997, 26, 85, 93–94.) Nykyisin professoreiden ja apulaisprofessoreiden kelpoisuusvaatimukset, tehtävät ja virantäyttömenettely ovat lähentyneet toisiaan siinä määrin, että nimikkeestä apulaisprofessori on voitu luopua. Tosin edelleenkin nimike ”kummittelee” muun muassa säädöstekstissä ja huolimatta professorikunnan yhtenäisestä professori-nimikkeestä on vanha hierarkkinen jako edelleen nähtävillä ainakin palkkaluokkien suhteen.

Yliopistolaissa annetun tehtäväksiannon toteutumisen ja korkeakoulutuksen laadun takeeksi on nähty korkeakouluissa opettavien pätevyys- ja tutkintovaatimukset. Näiden osalta kehitys on johtanut siihen, että apulaisprofessoreiden ja professoreiden muodolliset pätevyysvaatimukset yhtenäistettiin vuonna 1993 annetussa asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (2.4.1993/309).

KELPOISUUSVAATIMUKSET

Virkaan nimitettävältä edellytetään yleensä erityistä kelpoisuutta eli pätevyyttä. Virkakelpoisuus voidaan jakaa yleisiin ja erityisiin kelpoisuusehtoihin. Yleiset kelpoisuusehdot, kuten virkamieheltä vaadittava kielitaito ja sopivuus (kyvykkyys, terveys, nuhteettomuus), ulottuvat lähes kaikkiin virkoihin. Sen sijaan erityiset kelpoisuusehdot eli opillista kelpoisuutta osoittavat tutkinnot ja opinnäytteet (esim. arvosanat) poikkeavat toisistaan joko viroittain tai virkatyypeittäin. Korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä

⁶Tässä yhteydessä emme ole nähneet tarpeelliseksi erottaa toisistaan korkeakouluja ja yliopistoja, vaan puhumme virantäyttöl:n (856/91, 1§) mukaisesti yhtenäisesti korkeakouluista. Ko. laissa korkeakoulu-käsitteellä tarkoitetaan Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Joensuun, Kuopion, Turun, Tampereen, Vaasan ja Lapin yliopistoja, Åbo Akademia, Eläinlääketieteellistä ja Teknillistä korkeakoulua, Tampereen ja Lappeenrannan teknillisiä korkeakouluja, Helsingin, Turun ja Taideteollista kauppakorkeakoulua, Svenska handelshögskolan, Sibelius-Akademia ja Teatterikorkeakoulua.

annetun asetuksen (309/93, 2 §) mukaan professorilta ja apulaisprofessorilta vaaditaan joko tieteellinen tai taiteellinen pätevyys, opetustaito ja, mikäli tehtävän hoidon kannalta on tärkeää, myös käytännöllinen perehtyneisyys tehtävälleen. Virkaa täytettäessä korkeakoululaitoksen on ennen viran julistamista haettavaksi päätettävä, vaaditaanko hakijoilta tieteellinen vai taiteellinen pätevyys sekä vaaditaanko käytännöllistä perehtyneisyyttä tehtävälleen.

Edelleen säännösten mukaan hakijoiden tieteellistä pätevyyttä arvioitaessa on otettava huomioon hakijan

- 1) tieteelliset tutkimukset,
- 2) kyky johtaa tutkimustyötä,
- 3) tieteellistä arvoa omaava oppimateriaali sekä
- 4) muut tieteelliset ansiot ja tutkinnot.

Taiteellista pätevyyttä puolestaan arvioitaessa on huomioon otettava hakijan

- a) taiteelliset ansiot,
- b) julkaisut ja tutkinnot sekä
- c) myös muulla tavoin osoitettu teoreettinen ja käytännöllinen tuntemus.

Tieteellisen toiminnan ja tutkintojen ohella kelpoisuutta arvioitaessa arvioinnin kohteena on myös hakijoiden opetustaito. Opetustaitoa arvioitaessa on huomioon otettava hakijan pedagoginen koulutus, opetustyössä hankittu kokemus, taito tuottaa oppimateriaalia, muut opetustoimessa saavutetut ansiot sekä opetusnäyttein osoitettu opetuskyky. Opetustaitoa arvioitavissa yhä enenevässä määrin yliopistot pyytävät hakijoita laatimaan opetusansioistaan portfolion, jonka tehtävänä on täydentää nimikirjanotteesta tai ansioluettelosta saatavia tietoja⁷. Portfolio tarkoittaa useimmiten muutamasta sivusta koostuvaa kuvausta opetusansioista ja dokumentointia kriittisesti valituista näytteistä. Kuvauksia ja dokumentteja voi olla esimerkiksi

⁷ Mahdollisuus sisällyttää opetusansioikansio eli portfolio hakemukseen tulee aineistossa esille ensi kerran Oulun yliopiston vuoden 1995 virantäyttöselosteissa. (Ks. OY 1995a ja b, liite 2.)

opiskelijoilta kerätystä ja analysoidusta palautteesta, opetusnäytteestä saadusta arviosta, korkeakoulupedagogisista julkaisuista, perusopetuksessa saaduista käytännön kokemuksista sekä oppimateriaalin tuottamisesta (ks. esim. OY 1995a ja b, liite 2).

Yliopistojen virka-, opetus- ja tutkintokielenä on eräitä poikkeuksia lukuunottamatta suomi. Näitä ovat Åbo Akademi, Svenska högskolan ja Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan, joiden virka-, opetus ja tutkintokielenä on ruotsi. (YliopistoL 645/97, 9 §, 17 §.) Yksioikoisesti voitaisiin ajatella professorien kelpoisuusvaatimuksena olevan, korkeakoululaitoksen virkakielen mukaan, joko suomen tai ruotsin kielen taito. Yliopistojen opetus- ja tutkimusvirkoihin (professorin, apulaisprofessorin, lehtorin, yliassistentin ja assistentin) valituilta vaaditaan pääsääntöisesti riittävä suomen kielen taito ja kyky ymmärtää ruotsin kieltä. Mikäli yliopiston tai korkeakoulun virkakielenä on ruotsi, vaaditaan virkaan valitulta riittävää tai täydellistä ruotsin kielen taitoa sekä suomen kielen suullista ja kirjallista taitoa. Se, onko yhtenä kelpoisuusehtona riittävä vaiko täydellinen ruotsin kielen taito, riippuu siitä, mistä korkeakoululaitoksesta on kyse. (KelpoisuusehtoA muutos 463/98, 14–16, 18 ja 18a §:t.) Tämä ei kuitenkaan estä sitä, etteikö ulkomaalaista voitaisi nimittää virkaan huolimatta siitä, ettei hän ole osoittanut omaavansa suomen ja ruotsin kielen taitoa (ks. esim. YliopistoL 29 §)⁸. Muulta yliopistojen virkamieskunnalta vaaditaan valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (1.6.1922/149) ja asetuksen (29.12.1922/312) mukainen kielitaito.

Kelpoisuusvaatimuksia lukiessa voidaan selkeästi havaita, että niin kutsutulla tieteellisellä pätevyydellä on suuri painoarvo valittaessa professoria tai apulaisprofessoria virkaan. Samalla tavalla on esimerkiksi Airaksinen (1995) todennut lausueksaan niin kutsutusta pelin hengestä seuraavasti: ”pätevin vaatii virkaa itselleen yliopistolta, jonka on se annettava juuri hänelle” (mt., 43). Pätevyysvaade ei ole kuitenkaan pelkästään yliopistoviroissa näkyvä piirre, vaan se luonnehtii

⁸ Aineistossa kielikysymys tulee esille Åbo Akademin virantäyttöprosesseissa, joissa molemmissa menestyivät ruotsalaiset hakijat. Ensimmäisessä ”kilpailussa” virkaan tuli valituksi göteborgilainen Göran Lassbo. Hän ei kuitenkaan ottanut virkaa vastaan. Toisella kilpailukierroksella, viranhaun rauettua tieteellisesti kelpoisten hakijoiden puutteesta, viranhoitajaksi valittiin hakijoista niinikään göteborgilainen Marita Lindahl.

yleisemminkin suomalaista hallintokulttuuria valittaessa henkilöä julkiseen virkaan. Sillä seikalla, onko pätevin hakijoista sopivin ja hyödyllisin puuttuvaa henkilöä hakevan yksikön kannalta, ei ainakaan säännösten puitteissa ole painoarvoa. Käytännössä esimerkiksi yliopistoissa virantäyttöprosesseissa (sen eri vaiheissa) on – enemmän tai vähemmän – pyritty ottamaan huomioon se, että yksikölle sopivin ja hyödyllisin henkilö tulee kuin tuleekin virkaan valituksi (ks. tästä tarkemmin esim. Airaksinen 1995, 42–55). Tämä puoli virantäyttöprosesseista on harvemmin – jos lainkaan – saatavissa esille ainakaan virallisen dokumenttiaineiston puitteissa. Oletettavasti jokainen professuurin virantäyttäjä kuitenkin tietää tämän puolen vaikuttavan raamien muodostamisessa puitteissa.

Mitä tulee vielä professoritason virkojen kelpoisuusvaatimuksiin, niin ennen nykyisen lain voimaan tuloa oli apulaisprofessori voitu valita virkaansa vähäisemmällä tieteellisillä ansioilla (ks. esim. KelpoisuusehtoA 23.12.1976/1078, 4 §).⁹ Professorikunnan tehtävät olivat pääsääntöisesti samanlaiset, mutta esimerkiksi apulaisprofessorin opetusvelvollisuus oli professorin vastaavaa velvollisuutta suurempi (ks. esim. Miettinen 1997, 49–52). Tämän hetkinen kehitys on edennyt siihen, että apulaisprofessori -nimikkeestä on luovuttu. Kesästä 1998 lähtien yliopistot ovat vähitellen luopuneet apulaisprofessori -nimikkeestä, eikä uusia apulaisprofessoreja tai A 26 palkkaluokkan professoureja voida enää perustaa.¹⁰

⁹ Edellistä aikaisemmalla kelpoisuusehtoA:lla (7.7.1970/496, 3 §) apulaisprofessorilta vaadittiin "lisansiaatin tutkinto, hyväksytyt tohtorinväitöskirja, perusteelliset tiedot omalta alalta, kyky itsenäiseen tieteelliseen tutkimustyöhön ja hyvä opetustaito. Opetustaitoa arvioitaessa otetaan huomioon myös asianomaisen osoittama taito kirjoittaa oppikirjoja."

¹⁰ Esim. Turun yliopistossa apulaisprofessoreiden virat muutettiin rehtorin päätöksellä 1.8.1998 lukien nimeltään saman alan professorin viroiksi. Palkkaluokkia ei kuitenkaan muutettu. (Ty 1998.)

VIRANTÄYTTÖMENETTELY

Aikaisemmin professorien ja apulaisprofessorien virantäyttömenetelystä säänneltiin pääosin – perussäännöksen ollessa Suomen Hallitusmuodon (17.7.1919/94) 89 §:ssä – jokaista korkeakoulua koskevassa erillislaissa- ja asetuksessa erikseen. Vuoden 1992 alusta alkaen niistä on säädetty yhtenäisesti lailla ja asetuksella korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä (VirantäyttöL 856/91; VirantäyttöA 1581/91). Virantäytössä huomioon otettavia säännöksiä on lisäksi muun muassa valtion virkamieslaissa (750/94) ja -asetuksessa (14.11.1994/971).

Tutkimuksemme virantäytöt sijoittuvat yhtä lukuunottamatta vuoden 1992 jälkeiseen aikaan, jolloin on perusteltua tarkastella lähemmin laissa ja asetuksessa korkeakoulujen professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä olevia menettelyyn liittyviä säännöksiä. Sittemmin myös näihin voimassa oleviin niin kutsuttuihin virantäyttölakiin ja -asetukseen (näitä termejä käytetään jatkossa) on tullut muutoksia, jotka on tässä huomioitu kuvattaessa virantäyttöprosessin kulkua.

Professorin virka voidaan sekä aikaisemman että nykyisen lainsäädännön mukaan täyttää kahdella eri tavalla, joko julkihaku- tai kutsumismenettelyllä (ks. esim. Miettinen 1997, 29). Näistä julkihakumenettely oli lainsäädäntöä uusittaessa edelleenkin haluttu pitää ensisijaisena menettelytapana, jolloin kutsumismenettely säilytettiin oheismenettelynä valittaessa professoria virkaan erityistapauksissa. Uudistuksen taustalla oli ajatuksena nopeuttaa ja yksinkertaistaa aikaisempaa työstä ja monivaiheista prosessia, johon sisältyi muun muassa useita päätöksiä eri hallintoelimiltä, lausuntoja ulkopuolisilta asiantuntijoilta ja prosessin viimeisenä vaiheena valitusmenettely. Koska aikaisemmin virantäyttöprosessit olivat pitkiä, asetti virkojen täyttömenettelyä selvittävä professoritoimikunta tavoitteeksi, että virkaan voitaisiin pääsääntöisesti nimittää vuoden kuluessa siitä hetkestä, kun prosessi käynnistettiin. (KM 1988:29, 1, 3, 5–9, 20.) Kuinka hyvin tuohon tavoitteeseen päästään, vaihtelee yliopistoittain ja tieteenaloittain.¹¹

¹¹ Virantäyttöprosessiin käytetty aika (virantäyttöselosteen hyväksymisestä viran vastaanottamiseen) vaihteli aineistossa alle vuodesta yli kahteen vuoteen. Pääsääntöisesti virantäyttöprosessin kesto oli kuitenkin lähellä professoritoimikunnan tavoitetta eli yhtä vuotta prosessin käynnistämisestä.

Virantäyttömenettely käynnistyi aikaisemmin ja käynnistyy yhä edelleenkin siten, että ennen viran julistamista haettavaksi on päätettävä, onko viran alaa tai tehtäväpiiriä muutettava tai täsmennettävä. Uutta puolestaan on se, että on laadittava viranhakua varten maksutta korkeakoululta saatava virantäyttöseloste. Virkaa ei saa julistaa haettavaksi, ennen kuin virantäyttöseloste on joko kanslerin taikka rehtorin toimesta hyväksytty. Tämän jälkeen virka on lain mukaan julistettava haettavaksi ja hakuaika on 30 päivää. (VirantäyttöL 4–5 §; VirantäyttöA 3 §, 5–6 §.)

Virantäyttöseloste on tarkoitettu hakijoille, asiantuntijoille ja asian käsittelyyn osallistuville ikään kuin ohjenuoraksi. Aikaisemmin asiantuntijat saivat useimmiten tietoa vain viran alasta ja mahdollisesta opetusalan täsmennyksestä, jolloin oli mahdollista, että asiantuntijat esimerkiksi ymmärsivät viran alan eri tavoin (ks. KM 1988:29, 11–12). Nykyisin käytössä olevasta virantäyttöselosteesta on virantäyttöasetuksen (4 §) mukaan tultava ilmi ainakin seuraavat seikat:

- 1) Viran ala tai tehtäväpiiri sekä viran täsmentämistä ja sijoittamista koskevat tiedot.
- 2) Kelpoisuusvaatimukset sekä tieto siitä, vaaditaanko hakijoilta tieteellistä vai taiteellista pätevyyttä.
- 3) Hakemukseen liitettävää aineistoa ja viran hakemista koskevat säännökset, päätökset ja ohjeet.
- 4) Opetus- ja esitysnäytettä koskevat tiedot.
- 5) Tieto hakijan velvollisuudesta ilmoittaa yhteystietonsa virantäyttömenettelyn aikana kirjallisten ilmoitusten varalta.
- 6) Säännökset, määräykset ja päätökset, jotka koskevat asiantuntijoiden tehtäviä ja toimintaa.

Edelleen virantäyttöselosteesta on käytävä ilmi, mikäli virka täytetään määräajaksi, ja siihen voidaan sisällyttää myös arvio virantäyttömenettelyn kestosta.

Viranhakua varten hakijan on laadittava hakemus, johon on asetuksen mukaan liitettävä nimikirjanote tai sitä vastaava selvitys sekä virantäyttölaissa (6 §) mainittu luettelo niistä julkaisuista tai muista töistä, joilla hän haluaa osoittaa kelpoisuutensa ja ansionsa haettavana olevaan virkaan. Käytännössä yliopistot ovat pyytäneet hakijoita

liittämään hakemukseensa myös muita asetuksessa mainitsemattomia asiakirjoja, kuten esimerkiksi portfolion ja curriculum vitaen (näin esim. OY 1995a, 3.) Asetuksen mukaan korkeakoulujen ehdollepanoviranomainen (hallintoelin), usein tiedekuntaneuvosto tai muu vastaava yksikkö, päättää muun muassa miten sellaiset työt, joita ei voida liittää hakemukseen, on esitettävä arvioitavaksi ja onko hakijan liitettävä hakemukseensa lyhyt kirjallinen selostus täytettävän viran kannalta merkittävistä ansioistaan ja toiminnastaan (VirantäyttöA 7 §).

Edelleen ehdollepanoviranomainen voi päättää niiden julkaisujen ja muiden töiden enimmäismäärästä, jotka toimitetaan asiantuntijoille.¹² Mikäli rajouksia tehdään, on hakijan ilmoitettava hakemuksessaan ja lähetettävä vain ne julkaisut ja muut työt, jotka on otettava huomioon arvioitaessa hänen kelpoisuuttaan ja ansioitaan kyseisessä virantäytössä. (VirantäyttöL 6 §; VirantäyttöA 8 §.) Aikaisemmin virantäyttöprosessia hidastavasti ja raskauttavasti hakijat olivat voineet toimittaa asiantuntijoille arvioitavakseen koko tuotantonsa. Ei liene vaikea ajatella, etteivät asiantuntijat voineet käytännössä arvioida hakijoiden ansioita perusteellisesti ja yksityiskohtaisesti.¹³ Virantäyttöprosessi palveli tuolloin selkeästi myös varsinaiseen virantäyttöprosessiin kuulumattomia intressejä esimerkiksi sillä tavoin, että hakijat ikään kuin mittauttivat pätevyytensä professoritason virkaan. Sillä, oliko hakija pätevä, oli puolestaan merkitystä virantäytön ulkopuolella. Pätevyyden saavuttaminen nähtiin nuoren tutkijan uralla tärkeänä portaana, minkä lisäksi he saivat töistään ja tutkimuksistaan kaivattua palautetta. (KM 1988:29, 10–14, 26–28.) On todettava, että yhä edelleenkin ”professoritason mittauttaminen” kuuluu virantäyttöprosessiin.

¹² Aineistomme seitsemästä yliopistoista vain yksi, Jyväskylän yliopisto, ei rajoittanut hakijoiden julkaisujen ja muiden töiden enimmäismäärää varhaiskasvatuksen virantäyttöprosesseissa. Asiantuntijoille toimitettavien töiden, lähinnä julkaisujen, määrä oli muissa aineistoomme kuuluvissa yliopistoissa rajoitettu 10–20 kappaleeseen. Pääsääntöisesti yliopistot olivat päätyneet rajaamaan julkaisujen määrän kahteenkymmeneen.

¹³ Mikäli perusteellisuutta ja yksityiskohtaista tarkastelua osoittavat lausuntojen sivumäärät, niin varhaiskasvatuksen professoriviroista ensimmäiselle sijalle nousee Joensuun yliopiston apulaisprofessorin virka (sivumäärä yht. 83), toiseksi sittemmin rauennut Jyväskylän varhais- ja alkukasvatuksen virka (yht. 60 sivua) ja kolmanneksi Helsingin professorin virka (yht. 46 sivua). Hännähuippuna sivumäärällisesti on kutsumismenettelynä toteutettu Jyväskylän varhais- ja alkukasvatuksen virka (yht. 8 sivua).

Aikaisemmin, edelleen prosessia hidastaen, hakijoille voitiin hakuajana myöntää lisäaika täydentää kelpoisuutensa täytettävänä olevaan virkaan. Tämä niin kutsuttu respiittiaika oli enintään kolme kuukautta, mutta poikkeustapauksena Helsingin yliopistossa voitiin pätevytymisaikaa myöntää yksi vuosi. Mikäli jollekulle hakijalle myönnettiin respiittiaika, saattoivat myös muut hakijat käyttää tämän ajan hyväkseen. Tästä kuitenkin luovuttiin, koska se ennenmuuta hidasti, mutta myös monimutkaisti, virantäyttöä. Professoritoimikunta näki erityisesti korkeakoulujen kannalta olevan ensiarvoisen tärkeää, etteivät virat ole kovin pitkiä aikoja ilman vakinaista haltijaa. (KM 1988:29, 6, 14–15, 25.)

ASiantuntijamenettely

Professorikunnan virantäyttömenettelyyn kuuluu yhtenä vaiheena – muihin virkoihin nähden omintakeinen – asiantuntijamenettely. Sen merkitys virantäytössä on toimia päätöksentekoa valmistelevana ja parhaillaan sitä ohjaavana vaiheena. Varsinaisen virkaehdotuksen tai raukeamispäätöksen tekee annettuja asiantuntijalausuntoja hyväksikäyttäen ehdollepanoviranomainen, joka usein on tiedekuntaneuvosto. Virantäyttölain (8 §) mukaan korkeakoulun on pyydettävä vähintään kahdelta asiantuntijalta lausunto viranhakijoiden kelpoisuudesta ja ansioista. Mahdollisen epäoikeudenmukaisen tai asiattoman kohtelun välttämiseksi on virantäyttöasetuksen (12 §) mukaan asiantuntijoita valittaessa otettava huomioon hakijoiden edustamat, viran alaan kuuluvat tieteelliset ja taiteelliset oppisuunnat sekä muutoinkin noudatettava tasapuolisuutta. Ennen kuin asiantuntijat on valittu, on hakijoille varattava tilaisuus esittää huomautuksensa edellä esitetystä ja asiantuntijaehdokkaiden esteellisyydestä (josta säädetään HMenL 6.8.1982/598 10 §:ssä). Asiantuntijoille on varattu prosessissa pelkästään asiantuntijan tehtävä, joten he eivät saa osallistua enää myöhemmässä vaiheessa virantäytön käsittelyyn. (Virantäyttöl 8§.)

Mikäli asiantuntijat niin haluavat, he voivat neuvotella keskenään ja antaa myös yhteisen lausunnon, mutta myös ehdollepanoviranomainen voi päättää asiantuntijoiden yhteisen lausunnon antamisesta. Lausunnon antamiselle on annettava myös määräaika, joka ei

ilman erityistä syytä saa olla kolme kuukautta pidempi. (VirantäyttöA 13 §.) Huolimatta annetusta määräajasta lienee pikemminkin sääntö kuin poikkeus, että lausunnot tulevat annetun määräajan päättymisen jälkeen.

Jotta asiantuntijat voisivat ryhtyä luottamustyöhönsä, on heille toimitettava virantäyttöseloste, jäljennökset tehtävän kannalta tarpeellisista hakemusasiakirjoista sekä hakemukseen liitetyt julkaisut ja muut asiakirjat. Käytännössä hakijat toimittavat hakemusasiakirjat ja arviotavaksi toimitettavat julkaisut korkeakoululle, josta ne toimitetaan edelleen asiantuntijoille. Mikäli työt ovat sellaisia, ettei niitä voida toimittaa asiantuntijoille, niin korkeakoulun ehdollepanoviranomaisen on huolehdittava siitä, että ne ovat asiantuntijoiden arviotavissa. (VirantäyttöA 14 §.)

Varsinaisen lausunnon osalta edellytetään sen olevan kirjallinen ja siihen tulee sisältyä perustelut niiden hakijoiden osalta, jotka ensi sijassa tulevat kysymykseen virkaa täytettäessä. Nämä hakijat on myös asetettava paremmuusjärjestykseen. Asiantuntijoiden tulee kuitenkin antaa perusteltu lausunto kaikkien hakijoiden ansioista, jos virkaan on enintään kolme hakijaa. Mikäli hakijoita on enemmän, on perusteltu lausunto annettava vähintään kolmen hakijan osalta. Perusteltu lausunto tulee antaa vain kelpoisina pidetyistä hakijoista. (VirantäyttöA 11 §.) Aikaisemmin virantäyttöprosessiin kuului ennen ehdollepanopäätöksen tekemistä päättää erikseen jokaisen hakijan tieteellisestä tai taiteellisesta pätevydestä ja kelpoisuudesta haettavana olevaan virkaan (ks. KM 1988:29, 7–8, 28–30). Nyt hakijoiden pätevydestä ei tehdä enää erillistä päätöstä.

Hakuprosessiin kuuluu edelleenkin se, että korkeakoulu voi päättää hakijalle varatusta tilaisuudesta antaa julkinen opetus- ja esitysnäytös. Mikään pakollinen prosessinosa opetusnäyte ei ole. Mikäli opetus- tai esitysnäytteen antamiseen päädytään, se voidaan antaa ehdollepanoviranomaisen julkisessa kokouksessa vasta kun asiantuntijat ovat antaneet lausuntonsa. (VirantäyttöL 7 §; VirantäyttöA 9–10 §.) Siitä, arvioidaanko opetusnäyte vaiko ei, ei säännöksissä ole mainintaa.

VIRKAEHDOTUS JA PÄÄTÖS

Sekä vanhan että uudistetun lainkohdan mukaan (Virantäyttöl muutos 17.6.1977/648, 9 §) haettavaksi julistettu professoritason virka täytetään virkaehdotuksen nojalla, ja ehdolle asetetaan enintään kolme vahvistettujen perusteiden mukaan kelpoista ja ansiokkainta hakijaa. Mikäli ketään ei voida asettaa ehdolle virkaan, niin virantäyttöasia raukeaa. Asiantuntijalausunnot saatuaan ehdollepanoviranomaisen tekee joko perustellun virkaehdotuksen tai – mikäli ketään ei voida asettaa ehdolle virkaan – päätöksen virantäyttöasian raukeamisesta.¹⁴ Virkaehdotus tai virantäyttöasian raukeamispäätös voidaan tehdä, vaikka kaikki asiantuntijat eivät olisikaan antaneet lausuntojaan. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että lausunnoille asetettu määräaika on kulunut umpeen, lausunnot on saatu vähintään kahdelta asiantuntijalta ja muista lausunnoista voidaan luopua vaarantamatta hakijoiden tasapuolista arvostelua. (VirantäyttöA 15–16 §).

Virkaehdotus, raukeamispäätös sekä esitys nimittää virkaan kutsusta on toimitettava ehdollepanoviranomaisen toimesta kirjallisesti korkeakoulun kanslerille tai – ellei kansleria ole – rehtorille tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi. Tätä ennen tehdystä päätöksestä on kuitenkin luonnollisesti sekä ilmoitettava viranhakijoille että asetettava se julkisesti nähtäväksi korkeakoulun ilmoitustaululle. Hakijoille on lisäksi varattava tilaisuus tehdä muistutus virkaehdotuksesta ja raukeamispäätöksestä ennen päätöksen tarkastamista, mutta valittamalla ei muutosta virantäyttöpäätökseen saa aiemmasta poiketen hakea. (Virantäyttöl. 11–13 §; VirantäyttöA 21 §; Ks. KM 1988:29, 9, 16–17, 30–31.)

Kanslerin tai ellei kansleria ole, rehtorin on viivytyksettä tarkistettava annettu virkaehdotus, raukeamispäätös tai esitys nimittää virkaan kutsusta, mutta virkaehdotusta tai raukeamispäätöstä ei saa

¹⁴ Aineistossamme on neljä rauennutta virantäyttöprosessia. Oulun yliopiston virantäyttöprosessi vuodelta 1995 raukesi, koska hakijat vetivät hakemuksensa pois. Åbo Akademien virantäytöt vuosilta 1995 ja 1997 raukesivat molemmat. Ensimmäinen raukesi, koska virkaan valittu ei vastaanottanut virkaa ja jälkimmäinen puolestaan siitä syystä, ettei ketään hakijoista todettu päteväksi virkaan. Jyväskylän yliopiston virantäyttöprosessi vuodelta 1997 raukesi asiantuntijoiden ristiriitaisten lausuntojen antaessa siihen mahdollisuuden. (OY 1996; EH/ÅA 98; IR/ÅA 98; Sjöholm 1999; Junnila 1999; JY 1999a.) Käytetyt vuosiluvut viittaavat prosessin alkamisvuoteen.

hyväksyä, ennen kuin hakijoille säädetty aika kirjallisen muistutuksen tekemiseen on kulunut umpeen. Kirjallisen muistutuksen tekemiseen on varattu 30 päivää siitä päivästä, kun päätös on tehty. Sekä vanhan että uudistetun säännöksen mukaan kansleri tai rehtori voi myös poistaa päätöksen ja palauttaa sen uudelleen käsiteltäväksi hallintolainkäyttölain (26.7.1996/586) 63 §:n 1–2 momenteissa mainituin perustein. Mikäli hän näin tekee, on hänen perusteltava päätöksensä ja määrättävä, mistä menettelyn vaiheesta uusi käsittely on aloitettava. (VirantäyttöL 11 §; VirantäyttöA 20 §, 22 §.)

Nimittävänä viranomaisena toimi aikaisemmin professorinvirkosten ollessa kyseessä tasavallan presidentti ja apulaisprofessorien osalta nimittävänä viranomaisena toimi korkeakoulu. Nykykäytäntönä on elokuun alusta 1998 voimaan tulleen muutoksen myötä, että korkeakoulu nimittää itse professorinsa. Yliopistojen hallituksen tehtäviin kuuluu yliopiston professorin ja apulaisprofessorin nimittäminen virkaan kaikissa niissä korkeakoululaitoksissa, joissa ei ole kanslerin virkaa. Kansleri nimittää professorin virkaan Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa. (VirantäyttöL 3§; VirantäyttöL muutos 648/97, 3§; YliopistoA 6.2.1998/115, 1–2§.)

KUTSUMISMENETTELY

Toinen tapa saada korkeakoululle professori on ryhtyä kutsumismenettelyyn. Aikaisemmin lain mukaan

“virka voidaan täyttää kutsusta virkaa haettavaksi julistamatta ja virkaehdotusta tekemättä:

- 1) jos virkaan siten voidaan saada erittäin ansioitunut henkilö;
- 2) jos viran saaminen nopeasti täytetyksi on alan opetuksen ja tutkimuksen tai taiteellisen toiminnan järjestämiseksi erittäin tärkeätä; tai
- 3) jos virkaan nimitetään määrääjäksi.

virkaan voidaan nimittää kutsusta vain henkilö, joka on siihen kiistatta kelpoinen.” (VirantäyttöL 10 §).

Huomattava on, että kutsumismenettelyyn voidaan ryhtyä vain professorien osalta. Jotta menettelyyn voitaisiin ryhtyä, on kutsuttavaksi ehdotetun henkilön oltava kiistatta kelpoinen kyseiseen virkaan. Ehdon on täyttyävä, sillä se voi estää myös 1. kohdassa tarkoitetun erittäin ansioituneen henkilön kutsumisen virkaan (ks. KM 1988:29, 57).¹⁵ Nyttemmin kutsumismenettelyn edellytyksiä käsittelevää lainkohtaa on muutettu siten, että siitä on poistettu kriteeri täyttää virka nopeasti alan opetuksen ja tutkimuksen tai taiteellisen toiminnan järjestämiseksi. Voimassa olevan säännöksen mukaan kyseinen kohta kuuluu seuraavasti:

”Professorin virka voidaan täyttää kutsusta haettavaksi julistamatta ja virkaehdotusta tekemättä silloin, kun virkaan voidaan kutsua erittäin ansioitunut henkilö tai virkaan nimitetään määräjäksi.” (Virantäyttöl muutos 648/97, 10 §.)

Ryhtymisestä kutsumismenettelyyn professorin virkaa täytettäessä päättää kansleri tai – ellei kansleria ole – rehtori ehdollepanoviranomaisen esityksestä hyväksyessään virantäyttöselosteen. Kuten julkihakuprosessissa on kutsumismenettelyssäkin laadittava virantäyttöseloste ja pyydettyjä asiantuntijalausunnot vähintään kahdelta asiantuntijalta kutsuttavaksi ehdotetun henkilön kelpoisuudesta ja ansiosta kyseiseen virkaan. Kun virantäyttöseloste on laadittu ja hyväksytty ja virkaan kutsuttavaksi ehdotettu on antanut suostumuksensa tulla nimitettäväksi virkaan, valitsee ehdollepanoviranomainen asiantuntijat. Kuten julkihakuprosessissakin, toimitetaan asiantuntijoille ”hakijan” tai ehdokkaan tuotantoa arvioitavaksi.

Kutsumismenettelyn olleessa kyseessä on virantäyttöasetuksen (18 §) mukaan asiantuntijoiden kirjallisesta lausunnosta tultava ilmi, onko kutsuttavaksi ehdotettu asiantuntijoiden käsitysten mukaan

¹⁵Tutkimuksessamme oli ainoastaan yksi virantäyttöprosessi, jossa käytettiin kutsumismenettelyä. Vuonna 1995, jolloin Pirkko Liikanen kutsuttiin Jyväskylän varhais- ja alkukasvatuksen professoriksi, olivat voimassa vielä vanhat muuttamattomat säännökset. Kutsuprosessin kriteereiksi Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta esittikin virantäyttölain (856/91) 10 §:n kaksi ensimmäistä kohtaa: Kutsumismenettelyllä tiedekunta saa virkaan erittäin ansioituneen henkilön ja saa nopeasti järjestetyksi uuden koulutusvastuun mukanaan tuoman varhaiskasvatuksen ja modernin lapsitutkimuksen alueen opetuksen ja tutkimuksen. Lastentarhanopettajankoulutushan siirtyi yliopistoihin 1.8.1995 alkaen. (JY 1995a.)

kiistatta kelpoinen virkaan. Lausunnon tai lausuntojen antamiselle on asetettava määräaika, joka ei ilman erityistä syytä saa olla kahta kuukautta pidempi. Myös kutsumismenettelyn yhteydessä asiantuntijat voivat antaa yhteisen lausunnon (ks. VirantäyttöA 13 §). Kun asiantuntijalausunnot on saatu, ehdollepanoviranomainen päättää, esittääkö se kutsuttavaksi ehdotetun nimittämistä virkaan. (VirantäyttöL 10 §; VirantäyttöA 17–19 §.) Muutoin prosessi etenee loppua kohden kutakuinkin samalla tavalla kuin tavanomaisemmassa virantäyttöprosessissäkin. Verrattaessa kutsumismenettelyä tavallisempaan julkihakuprosessiin on niiden selkeänä erona se, että kutsumismenettelyssä hakijan pätevyyskynnys on korkeammalla kuin tavallisessa hakuprosessissa. Kutsumismenettelyssä hakijan on oltava kiistatta pätevä, kun taas julkihakuprosessin yhteydessä periaatteessa kuka tahansa ehdokassijalle asetettu hakija voi tulla valituksi virkaan.

AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTTAJAT

Tässä luvussa esitetään akateemisen varhaiskasvatuksen muotouttajien henkilökuvaukset. Kyseiset toimijat ovat olleet keskeisissä osissa varhaiskasvatustutkimuksen kolmannen vaiheen käynnistäjinä ja näin ollen myös varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistymisen suunnannäyttäjinä. Tekstiosaan on valikoitu vain virkaan valittujen henkilökuvaukset muiden viranhakuprosessissa mukana olleiden hakijoiden ja asiantuntijoiden henkilökuvausten ollessa Liitteessä 1. Pyrkimyksenä on ollut antaa lukijan käyttöön keskeinen informaatio ennen yhteenvetolukuja (4.2, 4.3) ja välttää luettelomaisuutta sekä keskittyä akateemisen kentän ehkä olennaisimpiin toimijoihin.

Toimijoiden identifioinnin johtavana periaatteena on luoda sekä asiantuntijoista että hakijoista historiallinen kokonaiskuva – kuva akateemisesta habituksesta. Asiantuntijoiden identifioinnin kriteerit ovat väitöskirjan tieteenala, lausunnonannon aikaisen viran määrittely (viran erikoisala) ja suuntautuneisuus. Näiden kriteerien, tunnusmerkkien, avulla hahmotetaan kustakin toimijasta ne ominaisuudet, jotka erottavat hänet muista toimijoista ja jotka ovat tyypillisiä juuri hänelle. Kokonaiskuvan saamiseksi suuntautuneisuutta tarkastellaan oppiarvojen, tutkintojen, peruskoulutuksen, pohja-ammatin, työuran ja julkaisutoiminnan avulla (ks. Liite 2).

Hakijoiden identifioinnin kriteerit ovat väitöskirjan tieteenala, suuntautuneisuus ja asiantuntijoiden lausunnoissaan piirtämä kuva haki-
jasta. Suuntautuneisuutta tarkastellaan niin ikään oppiarvojen, tut-
kintojen, peruskoulutuksen, pohja-ammatin, työuran ja julkaisutoi-
minnan avulla.

Identifioinnin lähtökohtia (Taulukko 1) ovat Kuka kukin on -teokset, Suomen valtiokalenteri ja asiantuntijalausunnat. Identifioinnin tukilähteenä hyödynnettiin VOLTER-tietokantaa. VOLTER-tietokanta käytiin läpi jokaisen henkilön kohdalla siten, että julkaisujen otsikot ja asiasanat muodostivat keskeisimmän aineiston. Tukilähteinä toimivat osaltaan myös puhelin- ja sähköpostikeskustelut sekä Rinteen (1997) ja Koiviston (1998) tutkimukset. Puhelin- ja sähköpostikeskusteluja hyödynnettiin yksittäisten tietojen varmistamiseksi. Tällaisia yksittäisiä asioita olivat esimerkiksi joidenkin henkilö-, tutkinto- ja virkasuhdetietojen oikeellisuuden varmistaminen. Rinteen (1997) ja Koiviston (1998) tutkimukset auttoivat niin ikään tietojen varmentumisessa.

Henkilöhakemisto Kuka kukin on (Kko) on ilmestynyt pääsääntöisesti neljän vuoden välein. Mukana on henkilöitä kaikilta taiteen, tieteen, talous- ja yhteiskuntaelämän aloilta. Henkilövalinnoissa toimituskuntaa ovat avustaneet eri alojen asiantuntijat omilla ehdotuksillaan. Artikkelit on laadittu niiden tietojen pohjalta, jotka henkilöt ovat itse antaneet. Artikkeleiden rakenne on pääpiirteissään seuraava: henkilötiedot, virka/toimi, oppiarvo, perhettä koskevat tiedot, opinnot, tutkinnot, päätoimet, luottamustoimet, kunniajäsenyydet ja -puheenjohtajuudet, kirjallinen toiminta, arvonimet, palkinnot ja muuta mainittavaa. (Kko 1998, 5.) Valikoituminen Kuka kukin on -teoksiin perustuu pyyntöön ja esiintyminen niissä on vapaaehtoista. Näin ollen kaikki tässä tutkimuksessa mukana olevat asiantuntijat eivät ole löydettävissä kyseisistä teoksista, vaikka esimerkiksi professoritason toimijat luultavasti ovatkin saaneet pyynnön liittyä henkilöhakemistoon. Kuka kukin on -teoksia voi luonnehtia yhteiskunnallisen eliitin henkilöhakemistoksi.

Vuosittain ilmestyvässä Suomen valtiokalenterissa (SVK) puolestaan luetellaan valtion virastojen ja laitosten ylempi virkamieskunta sekä johtavassa asemassa olevat työsopimussuhteiset toimihenkilöt. Ensisijaisena valintaperusteena on pidetty henkilön asemaa organisaatiossa. Yksityisistä yrityksistä ja järjestöistä on esitetty ainoastaan niiden ylin johto. Esimerkiksi vuoden 1998 teoksen henkilötiedot

perustuvat virastojen ja laitosten lokakuussa 1997 toimitukselle antamiin tietoihin. Tärkeimmät virkanimitykset on kuitenkin pyritty ottamaan huomioon vuodenvaihteeseen 1997–1998 saakka. (SVK 1998, 7.) Yliopistojen vakinaisesta henkilökunnasta ovat mukana esimerkiksi professorit, dosentit ja lehtorit. Huomattava on, ettei kuntien ylempi virkamieskunta ole mukana. Näin esimerkiksi kasvatusneuvolapsykologina toimivaa henkilöä ei löydy kyseisistä teoksista.

Asiantuntijalausuntoja on hakijoittain eriteltynä yhteensä 129, joista Pirkko Saarisen ja Heikki Lyytisen (PS & HL/OY 98) antama lausunto on yhteislausunto. Hakijakohtaisten lausuntojen pituus vaihtelee paljon. Lyhyimmät lausunnot ovat noin puolen sivun mittaisia pisimpien ollessa kymmenenkin sivua. Lausunnon pituus perustuu paljolti hakijan tieteellisen uran vaiheeseen. Vastaväitelleistä annetut lausunnot ovat julkaisutoiminnan vähyyden vuoksi sisällöllisesti suppeampia ja lyhyempiä kuin pitkän tieteellisen uran ja laajan tuotannon omaavien hakijoiden lausunnot. Yleensä lausunnot aloitetaan hakijan taustatietojen esittelyllä. Taustatiedot keskittyvät hakijan koulutus- ja työuraan. Keskeisintä antia lausunnoissa ovat hakijoiden tieteellisen tuotannon kuvaus, analysointi ja arviointi.¹⁶ Eri hakuprosesseissa hakijat ja asiantuntijat voivat olla samoja henkilöitä. Tällöin ”peräjälkeen” annetut lausunnot ovat luonnollisesti melko identtisiä – lausunnonantajat tyytyvät vain kertaamaan edellistä lausuntoaan. Erityisesti on huomattava, että Joensuun yliopiston vuoden 1982 haun yhteydessä annetut lausunnot antavat hakijoista ainoastaan sen hetkisen kuvan. Huomattava on myös, että niiden asiantuntijoiden kohdalla, jotka ovat olleet viran hakijoina, on voitu hyödyntää myös asiantuntijalausuntojen informaatiota identifioinnin tukena.

VOLTER on Turun yliopiston kirjaston tietokanta, joka sisältää tällä hetkellä noin 770 000 nimikettä. Tietokanta on vapaa kappaleoikeuden piirissä. VOLTERissa on mukana seuraavia kokoelmia: Fennica eli kotimainen kokoelma vuodesta 1910, yliopiston pääkirjaston ulkomainen kokoelma vuodesta 1976, ulkomaiset kausijulkaisut ja tiedekuntakirjastojen kokoelmat pääsääntöisesti vuodesta 1976. VOLTER-tietokantaan luetteloidaan päivittäin myös vanhempaa kir-

¹⁶ Huomattavaa on, että asiantuntijalausunnot eivät kaikilta osin ole yhtä täydellisiä, esim. hakijoiden opintoihin liittyviä arvosanoja ei kaikissa lausunnoissa eritellä. Tältä osin toimijoiden identifioinnissa on eroavaisuuksia.

jallisuutta. (Tyk 1999.) VOLTERissa onkin periaatteessa kaikki Suomessa ilmestyneet julkaisut. Suomalaisen kirjoittajien ulkomailla julkaistut artikkelit, tutkimukset ja muut teokset eivät ole vapaakappale-oikeuden piirissä, joten näiden julkaisujen löytyminen kyseisestä tietokannasta ei ole täydellistä.

Identifiointiprosessissa hyödynnettiin saturaation eli kylläntymisen periaatetta. Saturaation perusajatus on, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada. Saturaatiota ei voi saavuttaa, ellei ole selvillä siitä, mitä aineistostaan hakee. Saturaatiota mittana käytettäessä aineiston keruu lopetetaan silloin, kun uusi aineisto ei enää näytä tuottavan tutkimuksen ongelman kannalta uutta tietoa. Aineistoa on riittävästi silloin, kun lisäinformaation kerääminen ei näytä tuottavan kohteesta uutta informaatiota ja aineiston tietty peruslogiikka alkaa toistua. Saturaatiota voidaankin käyttää erityisesti perinteiseen yleistämiseen tähtäävässä tutkimuksessa. Yhtä tärkeää kuin aineiston määrällinen riittävyys on aineiston laadullinen riittävyys. Aineiston määrä onkin kvalitatiivisessa tutkimuksessa pitkälti tutkimuskohtainen, vastauksia tarvitaan juuri sen verran kuin on aiheen kannalta välttämätöntä. Aineiston keräämistä ei ole syytä jatkaa vain varmuuden vuoksi. (Eskola & Suoranta 1998, 62–65; Estola 1999, 137–138.)

Tukilähteet otettiin käyttöön juuri saturaation saavuttamiseksi. Aineistoa olikin riittävästi, sillä tutkimuksen tarkoitukseen pohjaava peruslogiikka alkoi toistua – lisäinformaatio ei tuonut uutta tietoa identifioinnin pohjaksi. Volter-tietokanta toimi myös vertailuaineistona, joka tuki muista lähteistä saatua tulkintaa. Näin lopullinen identifiointi perustuu usean lähteen yhteistulkintaan. Analysointiprosessissa käytiin ensin läpi päälähteet ja tämän jälkeen tukilähteet. Lopuksi yhdistettiin vertaillen toisiinsa kahden ensimmäisen kierroksen löydökset. Lopullinen identifiointi on näiden kolmen päätulkintakierroksen yhteistulos. Keskustelu tutkijatoverin kanssa (pienet tulkintakierrokset) identifioinnin tulkinnasta ja tuloksesta toimi myös ”rinnakkaismittarina” ja lisäsi omalta osaltaan analyysin luotettavuutta ja toi analyysiin mielenrauhaa (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 64).

Tukilähteiden käyttöönotto lisää siis tutkimuksen luotettavuutta. Tämä oli erityisesti tarpeen niiden henkilöiden identifioinnin kohdalla, joista ei ollut saatavissa taustatietoja kuin yhdestä päälähteestä.

TAULUKKO 1. VARHAISKASVATUKSEN PROFESSUURIEN ASiantuntijat, Hakijat ja Identifioinnin Päälähteet.

Henkilö	Asiantuntija	Hakija	Kuka kukin on?	Suomen valtiokalenteri	Lausunto, lkm
Aho, Leena	+	+	+	+	3
Ahonen, Timo	-	+	-	+	3
Alanen, Leena	-	+	-	+	3
Hakkarainen, Pentti	-	+	-	+	9
Hefenius, Aili	-	+	-	+	15
Helkama, Klaus	+	-	+	+	-
Hujala, Eeva	+	+	+	+	9
Hytönen, Juhani	+	+	-	+	3
Hännikäinen, Maritta	-	+	-	+	2
Härkönen, Ulla	-	+	-	+	4
Jauhiainen, Heikki	-	+	-	-	2
Jussila, Juhani	+	-	+	+	-
Kangassalo, Marjatta	-	+	-	+	3
Karila, Kirsti	-	+	-	+	-
Keskinen, Soili	+	+	-	+	3
Korkeamäki, Riitta-Liisa	-	+	-	-	6
Korpinen, Eira	+	-	-	+	-
Lahdes, Erkki	+	-	+	+	-
Lahikainen, Anja-Riitta	+	-	-	+	-
Lahtinen, Ulla	+	-	-	+	-
Laine, Kaarina	-	+	-	+	3
Lassbo, Göran	-	+	-	-	2
Lauri, Sirkka	-	+	+	+	3
Lehtovaara, Maija	-	+	-	+	3
Liikanen, Pirkko	+	+	+	+	2
Lindahl, Marita	-	+	-	-	2
Lyytinen, Heikki	+	-	+	+	-
Melin, Vuokko	-	+	-	+	3
Mäkinen, Terttu	-	+	-	-	2
Niikko, Anneli	-	+	-	-	2
Nummenmaa, Tapio	+	-	+	+	-
Nummenmaa, Anna Raija	+	+	-	+	3
Numminen, Pirkko	-	+	-	-	3
Ojala, Mikko	+	+	-	+	11
Ojanen, Sinikka	-	+	+	+	3
Rasku-Puttonen, Helena	-	+	-	+	3
Rauste-vonWright, MaijaLiisa	+	-	+	+	-
Ruoppila, Isto	+	-	+	+	-
Rusanen, Erja	-	+	-	-	4
Saarinen, Pirkko	+	-	+	+	-
Salminen, Jaakko	+	+	-	+	3
Siren-Tiusanen, Helena	-	+	-	-	3
Syrjälä, Leena	+	-	-	+	-
Vienola, Vuokko	-	+	-	+	2
Yli-Luoma, Pertti	-	+	-	+	7
Yhteensä	20	33	13	36	129

tä, Suomen valtiokalenterista. Tukilähteet autoivatkin henkilöiden kokonaiskuvan ja akateemisen elämänkaaren hahmottamista. Tukilähteet mainitaan erikseen lähdeviitteessä vain siinä tapauksessa, jos ne toivat oleellista lisäinformaatiota.

Varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotouttamiseen on ottanut osaa kaikkiaan 45 henkilöä, joista miehiä on 14 ja naisia 31. Asiantuntijana on toiminut 20 ja hakijana 33 henkilöä (ks. Liite 3). Puolet hakijoista on väitellyt joko Jyväskylän tai Joensuun yliopistossa. Kolmannes asiantuntijoista tulee niin ikään näistä yliopistoista (ks. Liite 4). Joukossa on 12 sellaista henkilöä, jotka ovat toimineet ainoastaan asiantuntijana ja kahdeksan sellaista henkilöä, jotka ovat toimineet sekä asiantuntijana että hakijana. Pelkästään asiantuntijana ovat toimineet Klaus Helkama, Juhani Jussila, Eira Korpinen, Erkki Lahdes, Anja-Riitta Lahikainen, Ulla Lahtinen, Heikki Lyytinen, Tapio Nummenmaa, MaijaLiisa Rauste-vonWright, Isto Ruoppila, Pirkko Saarinen ja Leena Syrjälä. Sekä asiantuntijana että hakijana ovat toimineet Leena Aho, Eeva Hujala, Juhani Hytönen, Soili Keskinen, Pirkko Liikanen, Anna Raija Nummenmaa, Mikko Ojala ja Jaakko Salminen. Näistä kahdeksasta henkilöstä on siis käytössä myös asiantuntijalausunnot.

Kaikista asiantuntijoista on saatavissa tietoja Suomen valtiokalenterista. Yhdeksän asiantuntijaa ei esiinny Kuka kukin on -teosten sivuilla. Nämä ovat Hytönen, Keskinen, Korpinen, Lahikainen, Lahtinen, A.R. Nummenmaa, Ojala, Salminen ja Syrjälä. Näin ollen sellaisia asiantuntijoita, joista tietoja on saatavissa ainoastaan SVK:sta, on neljä: Korpinen, Lahikainen, Lahtinen ja Syrjälä.

Henkilöitä, jotka ovat olleet pelkästään viranhakijoina, on 25. Näistä yhdeksän on sellaista, joista on käytössä pelkästään asiantuntijalausunnot (Heikki Jauhiainen, Riitta-Liisa Korkeamäki, Terttu Mäkinen, Anneli Niikko, Pirkko Numminen, Erja Rusanen, Helena Siren-Tiusanen sekä ruotsalaiset Göran Lassbo ja Marita Lindahl). Viidestä hakijasta on tietoja myös Kko:ssa (Leena Aho, Eeva Hujala, Pirkko Liikanen, Sinikka Ojanen ja Sirkka Lauri). Muistettava on, että Ojanen ja Lauri olivat viran hakijoina vuonna 1982, joten he esiintyvät Kko:ssa paljolti kyseisen haun jälkeisten ansioiden perusteella. Aili Heleniuksesta on annettu eniten lausuntoja (15 kpl). Kirsti Karilasta ei puolestaan ole lausuntoja käytettävissä, sillä kyseinen viranhakuprosessi oli vielä 1.8.1999 keskeneräinen.

Henkilökuvausten¹⁷ pyrkimyksenä on, että tietoja esitetään siinä laajuudessa, joka mahdollistaisi myös tutkimuksen lukijalle tutkimustehtävään vastaamisen ja tutkimuksen uskottavuuden arvioimisen – onhan kvalitatiivisen tutkimuksen raportoinnissa aina tietyllä tapaa kyse lukijan vakuuttamisesta analyysin ja tulkinnan uskottavuudesta ja pätevyydestä (Järvinen 1999, 28). Empiiristen kuvausten jälkeen edetään koonnin ja yhteenvedon kautta sekä asiantuntijoiden että hakijoiden akateemisen pääoman alalajin määrittelyyn. Identifioinnin tulokset rakentuvat siis induktiivisen logiikan mukaisesti.

Nimen ja syntymäajan jälkeen ilmoitetaan väitöskirjan tieteenala kunkin henkilöesittelyn aluksi. Väitöskirjan yhteydessä oleva vuosiluku voi¹⁸ joidenkin henkilöiden kohdalla vaihdella eri lähteissä. Seuraavaksi esitetään varhaiskasvatuksen professorin virkaan valittujen henkilökuvaukset. Asiantuntijoiden ja muiden hakijoiden henkilökuvaukset ovat Liitteessä 1. Joidenkin toimijoiden osalta on kaksi henkilökuvausta siitä syystä, että he ovat olleet sekä hakijana että asiantuntijana.

VIRANHALTIJOIDEN HENKILÖKUVAUKSET

Alanen, Leena (1946)

Sosiologia, JY 1992. Sosiologian dosentti, JY 1995. Kasvatustieteen lehtori, JY 1993. (SVK 1998, 393, 397.) Kasvatustieteen laudatur-arvosana (ARL/OY 95). Hänen tuotantonsa keskeinen näkökulma on lapsuuden tarkasteleminen yhteiskunnallisessa, erityisesti sosiologisessa, viitekehyksessä (JH/OY 95; ARL/OY 95; PL/OY 95). Varhaiskasvatuksen tutkijaa en hänessä näe. Eräissä julkaisuissa hän kuitenkin sivuaa lapsuutta myös kasvatustieteellisenä ja varhaiskasvatuk-

¹⁷ Henkilökuvausten yhteydessä on muistettava, että asiantuntijalausunnoista nostetut lausumat ovat sidoksissa tiettyyn virantäyttöprosessiin ja siten suhteessa mm. kilpahakijoihin. Lausumat sisältyvät akateemiseen virantäyttökäytäntöön.

¹⁸ Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi Volter-tietokannassa vuosiluku viittaa väitöskirjan julkaisemisvuoteen, kun taas asiantuntijalausunnoissa yleensä käytetään tohtorin tutkinnon myöntämivuotta. Tässä tutkimuksessa vuosiluku perustuu asiantuntijalausuntojen tietoihin niiden henkilöiden kohdalla, joista on käytettävissä kyseiset lausunnot. Väitöskirjan yhteydessä viitataan siis tieteenalaan, ei tohtorin tutkinnon nimikkeeseen. Väitöskirjan tieteenalan, viran/virkojen ja oppiarvojen yhteydessä ilmoitetaan suorittamis- ja sijaintiylipisto.

sellisena ilmiönä. (JH/OY 95.) Temaattisesti tutkimuksen keskipisteenä on lapsuuden ymmärtäminen elämänpiirinä, joka aukeaa sen kytkentöjen kautta muuhun yhteiskuntaan. Päivähoito ja lastentarhassa tapahtuva kasvatustieteellinen kasvatustieteeseen eivät ole olleet hänen kiinnostuksen kohteenaan, vaikka se olisikin avannut ja syventänyt hänen tutkimuskohdettaan. (ARL/OY 95.) Hänellä ei ole suoranaisia varhaiskasvattajan ja kasvattajien kouluttajien eikä käytännön varhaiskasvatuksen kokemuksia. Tuotanto sijoittuu sosiologiaan ja väljästi arvioituna kasvatustieteeseen. Tuotanto voidaan sijoittaa lähinnä kasvatussosiologiaan. (PL/OY 95.)

Hakkarainen, Pentti (1944)

Kasvatustiede, JY 1991. Erikoistutkija, JY 1997 (SVK 1998, 400). Hukuttututkimuksen pääaine psykologia. Työhistoria on rakentunut alusta saakka tutkimuksen ympärille (EK/OY 98). Useissa artikkeleissa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja alkukasvatuksen näkökulma. Tutkimusten kantavana teoriakehyksenä ja metodologisena lähtökohtana on pääasiassa ollut psykologinen toiminnan teoria. (LA/JY 98; PS/JY 98; IR/OY 95; PS&HL/OY 98). Esi- tai alkuopetukseen kohdistuvaa tutkimusta ei ole. Varhaiskasvatustutkimus kohdentuu leikkiin lapsen keskeisenä toimintona. (LA/OY 95.) Varhaiskasvatuksen osalta hänen tieteellinen tuotantonsa ja käytännöllinen perehtyneisyytensä jäävät suhteellisen kapea-alaiseksi (JJ/OY 95). Hänellä on laaja tuotanto kasvatustieteen eri alueilla (EK/OY 98). Väitöskirja on kasvatustieteiden psykologian alalta (PS&HL/OY 98; LA/JY 98).

Hujala, Eeva (1950)

Kasvatustiede, JoY 1984. YTM-tutkimuksen pääaine on psykologia ja KL-tutkimuksen pääaine on erityispedagogiikka (JJ/OY 95; LA/OY 95). Tuotanto on keskittynyt kolmeen varhaiskasvatuksen teema-alueeseen: perheen ja päivähoiton yhteistyö, päivähoito lasten kasvu- ja kehitysympäristönä ja päivähoiton kansainvälinen vertailu. Kaikki teemat kohdistuvat varhaiskasvatukseen, erityisesti päivähoitoon. Tutkimustyö on selkeästi kohdistunut varhaiskasvatukseen ja sen keskeisiin kysymyksiin. (IR/OY 95.) Alkuopetuksen tutkimusta ei

löydy juuri lainkaan, kuten ei esiopetuksenkaan tutkimusta. Tuotanto kohdistuu päiväkotiin kasvuympäristönä sekä päiväkodin ja vanhempien yhteistyöhön – siis varhaiskasvatuksen aikuisiin – pikemmin kuin alle kouluikäiseen lapseen kasvavana ja kehittyvänä olentona. (LA/OY 95; PL/OY 95.) Julkaisutoiminnan pääosa käsittelee organisoitua varhaiskasvatusta. Väitöskirjan näkökulma on kasvatopsykologinen. Tutkimustoiminta on vankasti kiinni varhaiskasvatuksen kentässä. (JJ/OY 95; JH/OY 95.) Temaattisesti tutkimuksen keskipisteenä on päiväkoti ja sen kehittäminen. Tieteellinen asiantuntemus on ekologisen psykologian soveltamisessa päivähoidon tutkimiseen. (ARL/OY 95; PL/OY 95.)

Hytönen, Juhani (1942)

Kasvatustiede, HY 1973. FK-tutkinnon pääaine on psykologia (EL/HY 98). Tieteellinen tuotanto voidaan jakaa opettamista, opettajan-koulutusta, varhaiskasvatusta ja alkuopetusta käsitteleviin osa-alueisiin (IR/HY 98). Tutkimus on kohdistunut sekä varhaiskasvatukseen että alkuopetukseen (JS/HY 98). Varsinainen kehityksen ja/tai oppimisen tutkimus kuitenkin puuttuu (IR/HY 98).

Hännikäinen, Maritta (1951)

Kasvatustiede, JY 1995. Lastentarhanopettaja, JY 1976. Laudatur-arvosanat sosiologiassa ja kehityspsykologiassa (UL/JY 96). Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen, apulaisprofessori, JY 1997 (SVK 1998, 392). Toiminut lastentarhanopettajana 1975–1980, tutkimustehtävissä Jyväskylän yliopistossa vuosina 1980–1995 ja Tampereen yliopiston ma. varhaiskasvatuksen apulaisprofessorina 1995–1996. Tutkimuksissaan hän on käsitellyt päiväkotien ympäristö-, terveys- ja liikuntakasvatusta kehittäen näiden alueiden opetussuunnitelmia, opetusmenetelmiä, arviointia, henkilöstön ja vanhempien yhteistyötä sekä tuottanut näiltä alueilta henkilökunnan koulutuksessa käytettävää opetusaineistoa. Tutkimus käsittelee varhaiskasvatuksen teorioita, metodologiaa, henkilökunnan työoloja ja terveyttä sekä interventioita. Hännikäisen julkaisut ovat varhaiskasvatuksen keskiössä. (IR/JY 96; UL/JY 96.)

Laine, Kaarina (1941)

Kasvatustiede, TY 1984. Kansakoulunopettaja 1964. Alkuopetuksen didaktiikan lehtori, TY 1977–1993. Alkukasvatuksen dosentti, TY 1989–1993. (PL/TY 96; MO/TY 96.) Kasvatustieteen apulaisprofessori, jossa suotavana luokanopettajakoulutuksen ja kasvatuspsykologian asiantuntemus TY 1993 (SVK 1995, 388; TY 92). Kasvatustieteen apulaisprofessori, erityisalana varhaiskasvatus, TY 1996 (SVK 1998, 345). Tutkimus ryhmittyy seuraaviin alueisiin: ympäristöopin opettamisen ja oppimisen tutkimus, lapsen kielen kehittyminen ja kehittäminen, käsitteen muodostus, sosiaalinen vuorovaikutus sekä opettajaksi opiskelevien kasvatus-, opetus- ja oppimiskäsitykset. Julkaisut sijoittuvat varhaiskasvatukseen. Hän on erityisesti didaktiikan ja pedagoginen asiantuntija. Ansiona kehityopsykologinen näkökulma. (PL/TY 96; JH/TY 96.) Todettu päteväksi sekä kasvatuspsykologian että didaktiikan apulaisprofessorin virkaan (MO/TY 96). Julkaisuissa on käsitelty riittävästi varhaiskasvatuksen kysymyksiä. Alkuopetuksen alueelta on runsaasti tutkimusta. (JH/TY 96.) Tutkimuksissa varhaiskasvatus saa vähäisen painotuksen ja sitä tarkastellaan peruskoulun näkökulmasta (MO/TY 96).

Lassbo, Göran (1946)

Kasvatustiede, Göteborgin yliopisto 1988. Psykologi 1974. Aineenopettaja 1980. Kasvatustieteen dosentti, Göteborgin yliopisto 1995. Toiminut sekä opetus- että tutkimustehtävissä Göteborgin yliopistossa. Ansiona vahva kehitysekologinen, bronfenbrenneriläinen näkökulma perhettä, päivähoitoa ja lapsen kehitystä koskevissa tutkimuksissa. Hänen opinnäyteorientaatiotaan voi luonnehtia kasvatuspsykologiseksi. Vahvuusalueita ovat päivähoito ja perhetutkimus. (EH/ÅA 96; MO/ÅA 96.)

Liikanen, Pirkko (1938)

Psykologia, JY 1975. Tieteelliset työt ovat suuntautuneet juuri alku- ja varhaiskasvatuksen alueelle. Lisäksi hänellä on painoalana opettajankoulutusta koskevat tutkimukset. (TN/JY 95.) Tuotannossa kes-

keisiä varhais- ja alkukasvatukseen liittyviä teemoja ovat kehitystason ja oppimisvalmiuksien selvittely, luovuus, rikastuttamis- ja oppimisvalmiusohjelmien kehittäminen, lastenkulttuuri sekä lasten harrastukset. Toimiessaan apulaisprofessorina hän on vastannut alkuopetuksen ja kehityspsykologian opinnoista. (LS/JoY 96.)

Niikko, Anneli (1941)

Kasvatustiede, JoY 1988. Merkonomi 1964. Sosiaalihuoltaja 1968. Kansalais- ja työväenopistojen opettajan kelpoisuus 1986. Sosiaalialan ammatillinen opettajatutkinto 1989. Sosiologian laudatur-arvosana. Akateemiset opinnot on suoritettu Joensuun yliopistossa. Toiminut sosiaalityöntekijänä 1968–1975, varhaiskasvatuksen lehtorina 1975–1978, päivähoitohallinnossa 1979–1989 ja va. apulaisprofessorina Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa 1989–1991. Tutkimustoiminta on kohdistunut päivähoitohenkilöstön koulutukseen, päiväkotilasten sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen, opettajuuteen ja opettajakokelaisiin. Tutkimuskohteena ovat lähinnä aikuisopiskelijat ja opettajankoulutus. Tutkimuksen kohteen perusteella hänellä on myös käytännön kokemusta päivähoitosta ja varhaiskasvatuksesta, vaikka häntä ei voitane pitää kirjaimellisesti varhaiskasvatustutkimuksen edustajana. (PL/JoY 96/; IR/JoY 97.) Tuotanto on lähes täysin opettajankoulutuksen eli yleisen kasvatustieteen alueelta. Vain väitöskirja sivuaa suoranaisesti varhaiskasvatusta. (IR/JoY 97.)

Nummenmaa, Anna Raija (1946)

Psykologia, TaY 1978. VTL-tutkinnon pääaine sosiologia, TY 1975. Tieteellinen tuotanto perustuu pitkälti kasvatuspsykologiseen ja -sosiologiseen elämäntutkimukseen ja perheen tutkimukseen. Tuotanto käsittelee laaja-alaisesti varhaiskasvatusta ja -kehitystä, lapsen hoitoa ja kasvatusta perheessä sekä nuorten elämäntutkimusta ja -uria ja niiden yhteyksiä koulutustaan. Tutkimukset sijoittuvat kasvatustieteen ja myös varhaiskasvatuksen alueelle. (IR/TaY 98; RvW/TaY 98; Volter 1999.) Tutkimusorientaatio on kasvatuspsykologinen. Myös monitieteinen näkökulma on mukana. (EH/TaY 98.)

Ojala, Mikko (1943)

Psykologia, TY 1979. Kansakoulunopettaja 1968. Kasvatustieteen laudatur-arvosana (UL/JY 96; LA/JY 98.) Tutkimus kohdentunut painotetusti varhaiskasvatukseen ja päivähoitoon (JS/HY 98; EL/HY 98) Alkuopetukseen kohdentunut tuotanto on vähäistä. (IR/HY 98). Tieteelliset julkaisut ovat kohdistuneet kehityspsykologiaan, päivähoitoon, varhais- ja alkukasvatukseen, päivähoitoalan koulutukseen, varhaiskasvatuksen historiaan ja päivähoidon sisällön kehittämiseen (PS/JY 98; IR/HY 98). Hän on liikkunut laajasti varhaiskasvatuksen kentällä tutkimustoiminnassaan. Lisäksi hänellä on tuotannossaan perehtyneisyyttä kehityspsykologiaan ja alkuopetukseen (JH/JoY 82). Käytännön perehtyneisyys varhais- ja alkukasvatukseen on kiistaton (LA/JY 98). Väitöskirja on kehityspsykologiasta (PS/JY 98; JH/JoY 82). Sisällöltään väitöskirja on varsin lähellä varhaiskasvatusta (JH/JoY 82).

ASIAANTUNTIJAT TUOVAT PSYKOLOGIAA DIDAKTIIKAN AVITTAMANA

Asetelmassa 1 esitetään yhteenvetona asiantuntijoiden viran tieteenala, viran erityisalue, väitöskirjan tieteenala ja suuntautuneisuus (asiantuntijoiden henkilökuvaukset, ks. Liite 1). Asiantuntijan identifioinnin määrittäjänä hänen virkansa ja viran erityisalue on keskeinen kriteeri. Henkilön tultua valituksi tiettyyn virkaan hänen tutkimus- ja tiedeprofiilinsa on julkisessa ja avoimessa hakuprosessissa katsottu täyttävän viran erityisalueen vaatimukset. Pyyntö lausunnonantajaksi on puolestaan myönteinen kannanotto ja julkinen tunnustus sekä henkilölle itselleen että hänen edustamalleen akateemisen pääoman alalajille, sen vaikuttavuudelle ja auktoriteettille kyseisessä virantäytössä. Tässä mielessä väitöskirjan tieteenala ja suuntautuneisuus toimivatkin identifiointia tukevin ja varmentavin näkökulmina.

Asiantuntijaksi pyydettiin psykologian kentältä viisi henkilöä (Helkama, Lahikainen, Lyytinen, T. Nummenmaa ja Ruoppila), kun taas kasvatustieteen viroissa heitä oli kaikkiaan 15 henkilöä. Lausunnonantajan virka on voinut vaihtua tutkimusprosessimme aikana. Esi-

ASETELMA 1. ASIANTUNTIJOIDEN LAUSUNNONANNON AIKAINEN VIRKA, VÄITÖSKIRJAN
TIETEENALA JA SUUNTAUTUNEISUUS.

Nimi	Viran tieteenala, erityisalue	Väitöskirjan tieteenala	Suuntautuneisuus
Aho, Leena	kasvatustiede, opetuksen ja oppimisen tutkimus	kasvatustiede	alkuopetus, didaktiikka, luonto- ja ympäristö kasvatus
Helkama, Klaus	sosiaalipsykologia	sosiaalipsykologia	kehitys- ja sosiaali- psykologia
Hujala, Eeva	kasvatustiede, varhais- kasvatus	kasvatustiede	päivähoito, varhais- kasvatus, kasvatus- psykologia
Hytönen, Juhani	kasvatustiede, alkuope- tuksen didaktiikka	kasvatustiede	alkuopetus, didaktiikka, varhaiskasvatus
Jussila, Juhani	kasvatustiede	kasvatustiede	opettajankoulutus
Keskinen, Soili	kasvatustiede, kasvatus- psykologia	psykologia	psykologia, päivähoito, varhaiskasvatus
Korpinen, Eira	didaktiikan dosentti	kasvatustiede	alkuopetus, koulu
Lahdes, Erkki	kasvatustiede, opettajan- koulutus	kasvatustiede	didaktiikka, opettajan- koulutus
Lahikainen, Anja-Riitta	sosiaalipsykologia	sosiaalipsykologia	sosiaalipsykologia, päivähoito
Lahtinen, Ulla	kasvatustiede, erityis- pedagogiikka	liikuntatiede	erityispedagogiikka
Liikanen, Pirkko	kasvatustiede, alkuopetuk- sen didaktiikka; varhais- ja alkukasvatus	psykologia	alkuopetus, didaktiikka, varhaiskasvatus
Lyytinen, Heikki	kehitysneuropsykologia	psykologia	psykologia
Nummenmaa, Tapio	psykologia	psykologia	psykologia
Nummenmaa, Anna Raija	kasvatustiede, kasvatus- psykologia	psykologia	monitieteisyys, varhaiskasvatus
Ojala, Mikko	kasvatustiede, varhais- kasvatus	psykologia	varhaiskasvatus, päivä- hoito, kehityspsykologia
Rauste-vonWright, MajjaLiisa	kasvatustiede, kasvatus- psykologia	psykologia	kasvatuspsykologia
Ruoppila, Isto	kehityspsykologia	psykologia	psykologia
Saarinen, Pirkko	kasvatustiede, kasvatus- psykologia	psykologia	psykologia
Salminen, Jaakko	kasvatustiede, didaktiikka	kasvatustiede	didaktiikka
Syrjälä Leena	kasvatustiede, didaktiikka	kasvatustiede	didaktiikka

merkiksi Juhani Hytönen valittiin kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen, professoriksi Helsingin yliopistoon ja Anna Raija Nummenmaa kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen, apulaisprofessoriksi Tampereen yliopistoon. Lausunnonantajina he olivat kuitenkin “vanhoissa viroissaan”. Pirkko Liikanen puolestaan toimi alkuopetuksen didaktiikan apulaisprofessorina Oulun yliopiston viranhaun yhteydessä vuonna 1995, kun taas Turun yliopiston ja Joensuun yliopiston viranhakujen yhteydessä vuonna 1996 hän toimi varhais- ja alkukasvatuksen professorina. Pirkko Saarisen kohdalla virkamäärittely on hieman poikkeava. Hänen virkansa – kasvatustieteiden tiedekunnan käyttäytymistieteiden laitokseen (Koivisto 1998, 135, 137–138). Rinteen (1997, 123) mukaan Saarisen viran oppiala on psykologia. Kysymyksessä on siis kuitenkin kasvatustieteen professuuri.

Asetelmasta 1 käy selville, että asiantuntijoista miehiä on yhdeksän ja naisia 11. Heistä vain neljällä on selkeä kiinnike päivähoitoinstituutioon. He ovat Hujala, Keskinen, Lahikainen ja Ojala. Sen sijaan (perus)kouluun ja (luokan)opettajakoulutukseen ovat kiinnittyneet Aho, Hytönen, Jussila, Korpinen, Lahdes, Liikanen, Salminen ja Syrjälä. Näistä kahdeksasta vain Hytösen ja Liikasen “uudet virat” liittyvät lastentarhanopettajakoulutukseen. Muut asiantuntijat ovat tulleet lausunnonantajiksi “pelkästään yliopistokentältä”. Suuntautuneisuutta varhaiskasvatukseen on kaikkiaan kuudella henkilöillä: Hujala, Hytönen, Keskinen, Liikanen, A.R. Nummenmaa ja Ojala.

Tarkasteltaessa asiantuntijoiden väitöskirjojen tieteenaloja (Taulukko 2) nähdään, että vain kahdeksan henkilöä on väitellyt kasvatustieteessä. KT Tapio Nummenmaan ja KT Isto Ruoppilan väitöskirjan tieteenala on siis psykologia – ei kasvatustiede. Samoin YT Pirkko Liikanen on väitellyt psykologiassa. Kuitenkin 14 henkilöä oli kasvatustieteen professorin virassa lausuntoa antaessaan – Korpinen oli dosentti. Seitsemän henkilöä on siis tullut väitöskirjan tieteenala huomioon ottaen kasvatustieteen kentälle muun tieteenalan piiristä. Näitä henkilöitä ovat: Keskinen, Lahtinen, Liikanen, A.R. Nummenmaa, Ojala, Rauste-vonWright ja Saarinen. Lahtinen on väitellyt liikuntatieteessä, kun taas muut kuusi henkilöä ovat väitelleet psykologiassa. Psykologiassa väitelleet (6) ovat siis saaneet tämän aineiston kasvatustieteen professorin viroista haltuunsa 43 %.

TAULUKKO 2. ASIANTUNTIJOIDEN VÄITÖSKIRJOJEN TIETEENALAT.

Tieteenala	lkm
Kasvatustiede	8
Psykologia	9
Sosiaalipsykologia	2
Liikuntatiede	1
yhteensä	20

Aineistosta nousee esiin laaja psykologinen rintama. Psykologista painotusta voidaan tarkentaa kasvatustieteen osa-aluejaon avulla (Asetelma 2). Didaktiikka määritellään tyypillisimmillään psykologiaan pohjaavaksi tutkimukseksi (Koivisto 1998, 131). Didaktisen orientaation omaavat henkilöt voidaankin tässä mielessä lukea psykologisen tietämyksen ja näkemyksen edustajiksi – heidän tieteellisen näkemyksensä keskeinen rakennusaine on psykologia. Ahon virkamääritys – opetuksen ja oppimisen tutkimus – luokitellaan didaktiikan alaan kuuluvaksi. Lahdeksen didaktisesta orientaatiosta ei ole epäselvyyttä.

ASETELMA 2. KASVATUSTIETEEN KENTÄN ASIANTUNTIJAT KASVATUSTIETEEN OSA-ALUEITTAIN.

Kasvatustieteen osa-alue	Asiantuntija (15)
Didaktiikka (7)	
- yleinen	Eira Korpinen, Erkki Lahdes, Jaakko Salminen, Leena Syrjälä,
- alkuopetus	Leena Aho, Juhani Hytönen, Pirkko Liikanen
Kasvatuspsykologia (4)	Soili Keskinen, Anna Raija Nummenmaa, MajjaLiisa Rauste-vonWright, Pirkko Saarinen
Varhaiskasvatus (2)	Eeva Hujala, Mikko Ojala
”Yleinen” kasvatustiede (1)	Juhani Jussila
Eriyispedagogiikka (1)	Ulla Lahtinen

Virkamäärityksen antamaa kuvaa asiantuntijoiden tieteellisistä painotuksista voi täydentää muun käytössä olleen informaation avulla. Asiantuntijoiden historiallisesti muotoutuneeseen habitukseen onkin kiinnittynyt psykologista ainesta eri tavoin. Keskeistä tieteellistä rakennusainesta tuottavat ja samalla osoittavat elämänkaareen sisältyvät koulutus- ja työura sekä tieteellinen tuotanto.

Esimerkiksi Hytösen FK-tutkinnon pääaine on psykologia. Hän myös korostaa kehityspsykologisen tietämyksen merkitystä varhaiskasvatuksen asiantuntijuudessa (JH/JoY 82). Didaktiikan dosentti Korpinen on toiminut sekä ma. kasvatustieteiden apulaisprofessorina että professorina (Junnila 1999), joten hänenkään psykologisesti orientaatiostaan ei liene epäselvyyttä. Sekä kasvatustieteessä väitelleen Hujalan että psykologiassa väitelleen Ojalan tuotantoa kuvaava puolestaan – heistä annettujen lausuntojen mukaan – vahva psykologinen kysymyksenasettelu. Asiantuntijalausuntojen kuvaamina he edustavat lapsuuden maailman ja varhaiskasvatuksen kasvatustieteiden lähestymistapaa (ks. myöh. Asetelma 4). Ahon on todettu liittäneen alusta lähtien opetusta koskeviin tutkimuksiinsa kehitys- ja oppimispsykologisen viitekehyksen (Koivisto 1998, 86–88). Ainoastaan Jussilan ja Lahtisen kohdalta ei käytetystä aineistosta löytynyt selkeää psykologista painotusta.

Kun tarkastellaan psykologian osuutta virkamääritysten avulla, niin kasvatustieteiden psykologia voidaan erottaa omaksi lohkokseen (Kuvio 2). Tällä tavoin toimien jäljelle jäävän kasvatustieteen alueelle sijoittuisi ainoastaan 11 lausunnonantajaa. Psykologiassa väitelleet Keskinen, A.R. Nummenmaa, Rauste-vonWright ja Saarinen sijoittuvat tällöin kasvatustieteiden psykologian lohkokseen.

Kasvatustieteen osuus (11/20) nelikentässä on suhteellisesti suurempi kuin kasvatustieteen osuus väitöskirjojen (8/20) kohdalla. Vaikka siirtymää kasvatustieteen suuntaan onkin tässä mielessä tapahtunut, voidaan nelikentästä silti nähdä psykologiakeskeisyys varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muovaamisen taustavoimana ja keskeisimpänä näkökulman tuojana.

Kasvatustiede (11) Aho, Leena (3) Hujala, Eeva (3) Hytönen, Juhani (3) Jussila, Juhani (2) Korpinen, Eira (1) Lahdes, Erkki (2) Lahtinen, Ulla (1) Liikanen, Pirkko (3) Ojala, Mikko (2) Salminen, Jaakko (1) Syrjälä, Leena (1)	Kasvatuspsykologia (4) Keskinen, Soili (1) Nummenmaa, Anna Raija (1) Rauste-vonWright, MaijaLiisa (1) Saarinen, Pirkko (2)
Sosiaalipsykologia (2) Helkama, Klaus (1) Lahikainen, Anja-Riitta (1)	(Kehitys)psykologia (3) Lyytinen, Heikki (1) Nummenmaa, Tapio (2) Ruoppila, Isto (8)

KUVIO 2. VARHAISKASVATUKSEN PROFESSUURIEN ASIAANTUNTIJAT, HEIDÄN EDUSTAMANSA AKATEEMISEN PÄÄOMAN ALALAJI JA ANNETTUIJEN LAUSUNTOJEN LUKUMÄÄRÄ.

Nelikentän osa-alueiden rajat ovat kuitenkin läpäiseviä. Ne osoittavatkin kasvatustieteen ja psykologian allianssin vaikuttavuutta, suosiota ja vuorovaikutusta varhaiskasvatuksen akateemisessa kentässä. Kasvatuspsykologiaan kohdentunut virkamääritys siis omalta osaltaan vahvistaa allianssia. Läpäisevyyttä osoittaa myös esimerkiksi Lahikaisen ja Ruoppilan päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen kohdentuneen tuotannon kasvatustieteelliset linkit. Nelikentästä käy havainnollisesti ilmi yhteiskuntatieteiden puuttuminen.

PSYKOLOGINEN OSAAMINEN MYÖS HAKIJOIDEN MIELEEN

Asetelmassa 3 esitetään hakijoiden väitöskirjan tieteenala, suuntautuneisuus ja suuntautuneisuuden luokitus (hakijoiden henkilökuvaukset, ks. Liite 1). Asiantuntijalausunnat muodostavat hakijoiden identifioinnin keskeisimmän aineiston, sillä kaikista hakijoista ei ole tietoja Kko ja SVK -teoksissa (ks. Taulukko 1). VOLTER-tietokanta toimi kaikkien hakijoiden kohdalla identifioinnin tukilähteenä. Tieteellinen näkökulma – akateemisen pääoman alalaji – lapsuuden maailmaan ja varhaiskasvatukseen määrittyy siis pitkälti asiantuntijalausuntojen kuvaamana. Suuntautuneisuusluokitus määrittyy aineistolähtöisesti kolmeen luokkaan: kasvatustieteelliseen (KT), kasvatopsykologiseen (KP) ja yhteiskuntatieteelliseen (YT) näkökulmaan. Tyypittelyn periaatteena on ollut “yhden valinnan periaate”. Tämä tarkoittaa sitä, että kukin hakija on pyritty sijoittamaan¹⁹ vain yhteen luokkaan. Pyrkimyksenä on ollut sijoittaa kukin hakija siihen luokkaan, joka selkeimmin vastaisi hänen historiallisesti muotoutunutta tieteellistä kokonaiskuvaansa – habitustaan. Tärkeää sijoittumisen kannalta on ollut se, jos asiantuntijalausunnoissa on nostettu esiin “erityisenä ansiona” jokin akateemisen osaamisen alue. Luokka KT muodostuu sellaisesta kasvatustieteellisestä orientaatiosta, jossa kasvatopsykologinen näkemys ei ole koko tuotantoa ilmentävä päänäkökulma. Tämä luokka muodostuu yleistä kasvatustiedettä, didaktiikkaa, kasvatustieteologiaa, kasvatustietohistoriaa, alkuopetusta, varhaiskasvatusta ja erityispedagogiikkaa edustavista henkilöistä. Hakija, jonka tuotannosta vain osa perustuu psykologiselle kysymyksenasettelulle, sijoittuu siis luokkaan KT. Luokkiin KP ja YT sijoittuvat hakijat, joiden suuntautuneisuus on selkeästi joko kasvatopsykologinen (KP) tai yhteiskuntatieteellinen (YT).

Asetelmasta (3) käy selville, että viranhakijoiden joukossa on 25 naista ja kahdeksan miestä. Suurimmalla osalla hakijoista (23) on päivähoito- ja/tai varhaiskasvatuskiinnike, joka rakentuu pohja-ammattin, työkokemuksen ja julkaisutoiminnan aihepiirien kautta. Ha-

¹⁹ Täysin ongelmatonta hakijoiden sijoittaminen suuntautuneisuusluokkiin ei ole. Esimerkkinä voidaan mainita Maritta Hännikäinen, joka on suorittanut laudatur-opinnon sekä kehityspsykologiassa että sosiologiassa ja käyttää tuotannossaan hyväkseen Vygotsky'n ja Piaget'n teorioita. Hännikäisen osalta asiantuntijat eivät kuitenkaan tuo esille kehityspsykologista painotusta. Periaatteessa Hännikäinen voisi sijoittua kumpaankin, sekä KT-että K P-luokkaan, mutta tutkimussisältöjensä perusteella hänet on sijoitettu luokkaan KT.

ASETELMA 3. HAKIJOIDEN VÄITÖSKIRJAN TIETEENALA, SUUNTAUTUNEISUUS JA SUUNTAUTUNEISUUDEN LUOKITUS.

Nimi	Väitöskirjan tieteenala	Suuntautuneisuus, suuntautuneisuuden luokitus
Aho, Leena	kasvatustiede	alkuopetus, didaktiikka, luonto- ja ympäristökasvatus (KT)
Ahonen, Timo	psykologia	psykologia, kehitys- ja neuropsykologia, oppimisvaikeudet (KP)
Alanen, Leena	sosiologia	lapsuuden tarkastelu sosiologisena, yhteiskunnallisena ilmiönä, kasvatussosiologia (YT)
Hakkarainen, Pentti	kasvatustiede	psykologinen näkökulma, varhaiskasvatus (KP)
Helenius, Aili	kasvatustiede, psykologia	leikki, varhaiskasvatus, kehityspsykologinen näkökulma (KP)
Hujala, Eeva	kasvatustiede	päivähoito, varhaiskasvatus, kasvatopsykologinen näkökulma (KP)
Hytönen, Juhani	kasvatustiede	alkuopetus, didaktiikka, varhaiskasvatus (KT)
Hännikäinen, Maritta	kasvatustiede	päiväkoti, varhaiskasvatus (KT)
Härkönen, Ulla	kasvatustiede	varhaiskasvatus (KT)
Jauhiainen, Heikki	kasvatustiede	varhaiskasvatus (KT)
Kangassalo, Marjatta	kasvatustiede	varhaiskasvatus (KT)
Karila, Kirsti	kasvatustiede	varhaiskasvatus (KT)
Keskinen, Soili	psykologia	kasvatopsykologia, päivähoito, varhaiskasvatus (KP)
Korkeamäki, Riitta-Liisa	kasvatustiede	alkuopetus, varhaiskasvatus (KT)
Laine, Kaarina	kasvatustiede	alkuopetus, didaktiikka, varhaiskasvatus, kehityspsykologinen näkökulma (KP)
Lassbo, Göran	kasvatustiede	päivähoito, kasvatopsykologia (KP)
Lauri, Sirkka	kasvatustiede	terveydenhoito, varhaiskasvatus, kasvatuseuvonta (KT)
Lehtovaara, Maija	kasvatustiede	kasvatuseuvonta (KT)
Liikanen, Pirkko	psykologia	alkuopetus, didaktiikka, varhais- ja alkukasvatus (KT)
Lindahl, Marita	kasvatustiede	päiväkoti, varhaiskasvatus (KT)
Melin, Vuokko	kasvatustiede	alkuopetus, kasvatushistoria (KT)
Mäkinen, Terttu	psykologia	kehityspsykologia (KP)
Niikko, Anneli	kasvatustiede	päivähoito, opettajankoulutus, yleinen kasvatustiede (KT)
Nummenmaa, Anna Raija	psykologia	kasvatopsykologia, monitieteinen näkökulma, varhaiskasvatus (KP)
Numminen, Pirkko	liikuntatiede	liikunta- ja varhaiskasvatus (KT)
Ojala, Mikko	psykologia	varhaiskasvatus, päivähoito, kehityspsykologia (KP)
Ojanen, Sinikka	kasvatustiede	kasvatopsykologia (KP)
Rasku-Puttonen, Helena	psykologia	kasvatopsykologia (KP)
Rusanen, Erja	kasvatustiede	päivähoito, varhaiskasvatus (KT)
Salminen, Jaakko	kasvatustiede	didaktiikka (KT)
Siren-Tiusanen, Helena	liikuntatiede	päivähoito, psykologinen näkökulma (KP)
Vienola, Vuokko	kasvatustiede	päivähoidon sisältöalueet (KT)
Yli-Luoma, Pertti	uskontopedagogiikka, kasvatustiede	matemaattis-luonnontieteellinen näkökulma (KT)

kijoista 55 %:lla (18/33) on opettajakelpoisuus. Varsinaisena pohja-ammattina opettajankoulutus on 15 hakijalla. Lastentarhanopettajia (6) ovat Hännikäinen, Härkönen, Kangassalo, Karila, Lindahl ja Rusanen. Kansakoulun- tai peruskoulunopettajatutkinnon (5) ovat suorittaneet Korkeamäki, Laine, Melin, Ojala ja Ojanen. Aineenopettajia (4) ovat puolestaan Aho, Lassbo, Numminen ja Yli-Luoma. Sen sijaan Niikon, Rasku-Puttosen ja Siren-Tiusasen opettajakelpoisuus ei ole varsinaisen pohja-ammatti – ennen akateemista uraa hankittu ammatti – vaan akateemisen tutkinnon jälkeen hankittu lisäpätevyys. Lastentarhanopettajatutkinnon suorittaneet sijoittuvat kokonaisuudessaan luokkaan (KT).

Hakijoiden päivähoito- ja varhaiskasvatussyhteyden selvittämisessä hyödynnettiin paljon VOLTER-tietokantaa. Asiantuntijalausunnot ovat puutteellisia varsinkin julkaisujen aihepiirien erittelyn suhteen, erityisesti niiden hakijoiden kohdalla, joita lausunnonantajat luonnehtivat vasta post-doctoral-vaiheen tutkijoiksi. Näitä henkilöitä koskevat lausunnot ovatkin usein sekä sisällöllisesti niukkoja että pituudeltaan lyhyitä. On myös muistettava, että hakijat eivät kaiken kaikkiaan useinkaan lähetä arvioitavaksi koko tuotantoaan, vaan ainoastaan säädetyn minimimäärän julkaisuja. Tällöin kokonaiskuvan saaminen hankaloituu. Hakijoiden joukossa on 10 sellaista henkilöä, joiden kohdalla ei ole löydettävissä selkeästi päivähoito- ja varhaiskasvatussyhteyttä. Näitä hakijoita ovat Aho, Ahonen, Alanen, Lehtovaara, Melin, Mäkinen, Ojanen, Rasku-Puttonen, Salminen ja Yli-Luoma.

Tarkasteltaessa hakijoiden väitöskirjojen tieteenaloja (Taulukko 3) havaitaan, että 67 % (22/33) on väitellyt kasvatustieteessä. Vastava luku lausunnonantajien kohdalla oli 40 % (8/20). Psykologian suhteellinen osuus hakijoiden kohdalla on 24 % (8/33) ja vastaavasti lausunnonantajien kohdalla 55 % (11/20). Näin tarkastellen hakijoiden joukko on selkeästi kasvatustieteellistyneempi kuin lausunnonantajien joukko. Liikuntatiede on edustettuna sekä hakijoiden että lausunnonantajien joukoissa. Hakijoiden joukossa on myös yksi sosiologiassa väitellyt henkilö.

Väitöskirjatarkastelussa on huomattava Heleniuksen ja Yli-Luoman tapaukset. Yllä olevassa taulukossa on otettu huomioon heidän Suomessa tehdyt väitöskirjansa. Helenius on väitellyt ensin Itä-Saksassa kasvatustieteessä ja myöhemmin Suomessa psykologiassa. Yli-Luoma on puolestaan ensin väitellyt Ruotsissa uskontopedagogii-

TAULUKKO 3. HAKIJOIDEN VÄITÖSKIRJOJEN TIETEENALAT.

Tieteenala	lkm
Kasvatustiede	22
Psykologia	8
Liikuntatiede	2
Sosiologia	1
yhteensä	33

kassa ja tämän jälkeen Suomessa kasvatustieteessä. Pienten lasten (koti)kasvatuksen, lastentarha-tradition, lastentarhanopettajakoulutuksen ja päivähoidon kehitykseen vaikuttaneet humanististen tieteiden (taideaineet) ja lääketieteen edustajat puuttuvat hakijoiden joukosta kokonaan.

Väitöskirja osoittaa sen tieteenalan, jonka piiristä henkilö on tullut varhaiskasvatuksen kentälle tai on pyrkimässä tälle kentälle. Identifioinnin ajatuksena on, että henkilön elämänkaari ja -historia näyttyvät tavalla tai toisella, enemmän tai vähemmän myös henkilön myöhemmässä akateemisessa elämässä ja tuotannossa. Pelkän väitöskirjatarkastelun avulla ei voidakaan muodostaa kokonaiskuvaa hakijoiden tieteellisistä näkökulmista.

Asiantuntijalausunnoissa tuodaan esiin ja arvioidaan hakijoiden hyödyntämiä teorioita ja "tieteellisiä auktoriteetteja", jotka myös antavat kuvaa kyseisen henkilön suuntautuneisuudesta. Lausunnoissa analysoidaan ja hahmotellaan tieteellistä tuotantoa. Hakijan identifioinnin kannalta keskeistä onkin se, mikä kokoava tieteellinen lähestymistapa, akateemisen osaamisen alue, lausunnoissa nostetaan erikseen maininnan arvoiseksi.

Hakijoiden joukosta nouseekin esiin väitöskirjataustaansa laajempi psykologinen rintama. Lausunnonantajien kohdalla tätä rintamaa tarkennettiin virkamääritysten avulla. Vastaava menettely ei ole samalla tavoin mahdollista hakijoiden kohdalla, sillä hakijat ovat työ- ja virkasuhteiltaan lausunnonantajia heterogeenisempi joukko. Psykologisen rintaman tarkentamiseksi päädyttiin siis muodostamaan kolme suuntautuneisuusluokkaa sen perusteella, minkälaisena ilmiönä lapsuuden maailma ja varhaiskasvatus avautuu aineistossa.

Asetelmasta 4 nähdään, että Lapsuuden maailma ja varhaiskasvatus kasvatustieteellisenä ilmiönä -luokkaan (KT) sijoittuu 19 henkilöä. Näistä kasvatustieteessä väitelleitä on 17, psykologiassa (Liikainen) ja liikuntatieteessä (Numminen) väitelleitä on kummassakin yksi. Viisi kasvatustieteessä väitellyttä henkilöä (Hakkarainen, Hujala, Laine, Lassbo ja Ojanen) sijoittuu luokkaan KP, johon kaikkiaan kuuluu 13 viran hakijaa. Näiden joukossa on niinkään yksi liikuntatieteessä väitellyt (Siren-Tiusanen). A.R. Nummenmaa poikkeaa kasvatustieteellisestä suuntauksesta siten, että hänen tuotannossaan on todettu olevan myös vahva kasvatussosiologinen ja monitieteinen näkökulma. Hänen tieteellinen pääorientaationsa on kuitenkin selkeästi kasvatustieteellinen. Yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa edustaa täten ainoastaan Alanen. Mielenkiintoista on havaita, ettei yksikään kasvatustieteilijä sijoitu luokkaan YT.

Hakkaraisen, Hujalan, Laineen ja Ojalan kohdalla tulee asiantuntijalausunnoissa esiin vahva psykologinen painotus. Hakkaraisen Hukuttutkimuksen pääaine on psykologia ja hänen väitöskirjansa näkökulma on kasvatustieteellinen. Hänen tutkimustensa kantavana teoriakehyksenä ja metodologisena lähtökohtana on pääasiassa ollut psykologinen toiminnan teoria. Hujala, joka suoritti maisterin tutkinnon pääaineenaan psykologia ja jonka väitöskirjan näkökulma on kasvatustieteellinen, edustaa ekologisen psykologian asiantuntijuutta ja soveltamista päivähoiton tutkimiseen. Sekä kasvatustieteellisen että didaktiikan apulaisprofessoreihin päteväksi todetun Laineen ansioksi mainitaan kehityspsykologinen näkökulma myös didaktiikan ja pedagogiikan asiantuntijuudessa. Psykologiassa väitelleen Ojalan tuotanto kuvaa puolestaan perehtyneisyyttä kehityspsykologiaan.

Lausuntojen mukaan Hännikäisen ja Lindahlin tuotanto sisältää kasvatustieteellisiä vivahteita. Myös Jauhaisen, Laurin ja Liikasen psykologiset kiinnikkeet löytyvät aineistosta, mutta niitä ei korosteta erityisinä näkökulman tuojina tai koko tuotantoa läpäisevänä viitekehystenä. Kasvatustieteellisen näkökulman osuus onkin 39 % (13/33). Psykologinen rintama laajenee entisestään silloin, kun otetaan huomioon didaktiikan olemus, hakijoiden pohjakoulutus, työura, akateemisen viran erityisalue, mahdollinen dosenttuuri sekä tieteellisen tuotannon kysymyksenasettelut että viitekehysten kirjoittamisen "tasavertaisena kriteerinä". Tällöin siis otetaan huomioon kaikki ne henkilöt, jotka ovat tavalla tai toisella, enemmän tai vä-

ASETELMA 4. HAKIJOIDEN SUUNTAUTUNEISUUSTYYPIT, TIETEELLINEN NÄKÖKULMA LAPSUUDEN MAAILMAAN JA VARHAISKASVATUKSEEN.

Väitöskirjan tieteenala	Suuntautuneisuus
Kasvatustiede	(KT) Lapsuuden maailma ja varhaiskasvatus kasvatustieteellisenä ilmiönä
Psykologia	(KP) Lapsuuden maailma ja varhaiskasvatus kasvatuspsykologisenä ilmiönä
Liikuntatiede	(YT) Lapsuuden maailma ja varhaiskasvatus yhteiskuntatieteellisenä ilmiönä
Sosiologia	

Suuntautuneisuustyypit ja niihin kuuluvat henkilöt:

KT-luokka	19	Leena Aho, Juhani Hytönen, Maritta Hännikäinen, Ulla Härkönen, Heikki Jauhiainen, Marjatta Kangassalo, Kirsti Karila, Riitta-Liisa Korkeamäki, Sirkka Lauri, Maija Lehtovaara, Pirkko Liikanen, Marita Lindahl, Vuokko Melin, Anneli Niikko, Pirkko Numminen, Erja Rusanen, Jaakko Salminen, Vuokko Vienola, Pertti Yli-Luoma.
KP-luokka	13	Timo Ahonen, Pentti Hakkarainen, Aili Helenius, Eeva Hujala, Soili Keskinen, Kaarina Laine, Göran Lassbo, Terttu Mäkinen, Anna Raija Nummenmaa, Mikko Ojala, Sinikka Ojanen, Helena Rasku-Puttonen, Helena Siren-Tiusanen.
YT-luokka	1	Leena Alanen.
yhteensä	33	

hemmän kiinnittyneet psykologian kenttään. Tällöin Alasen lisäksi ainoastaan Härkönen, Kangassalo, Karila, Lehtovaara, Niikko ja Numminen ovat "suhteellisen vapaita" psykologisista kytkennöistä. Luetteloon on mahdollista liittää vielä Rusanen ja Yli-Luoma. Karilan yhteydessä on muistettava, että arvio perustuu pelkästään VOLTER-tietokannan informaatioon. Näin ajatellen ainoastaan noin neljännes hakijoista ei lukeutuisi "varhaiskasvatuksen psykologiseen koulukuntaan". Kuten edellä on jo todettu, ainoastaan kahden lausunnonantajan kohdalta (2/20) ei löytynyt selkeää psykologista painotusta. Hakijat ovat lausunnonantajia vähemmän kiinnittyneitä (kasvatus)psykologiaan.

VARHAISKASVATUS ASiantuntijoiden LAUSUNNOISSA

Tässä luvussa tarkastellaan asiantuntijoiden lausunnoista esiin tullevia määritelmiä varhaiskasvatus -käsitteen sisällöstä eli siitä, mitä varhaiskasvatus asiantuntijoiden lausunnoissa on? Tavoitteena on ollut saada yleiskuva varhaiskasvatuksen sisällöstä. Lausuntoja on luettu aineistolähtöisyyden periaatteella, jolloin aineiston on niin sanotusti “annettu puhua”. Mutta, kuten Eskola ja Suoranta (1998, 153–157) ovat osuvasti todenneet, aineisto ei “puhu”, mikäli sille ei esitetä kysymyksiä. Tässä tapauksessa tuo kysymys on erityisesti ensimmäisillä lukemiskerroilla ollut edellä mainittu väljä kysymys varhaiskasvatuksen sisällöstä. Lukemiskertojen lisääntyessä aineistosta on erottunut sekä yhteneväisyyksiä että eroavaisuuksia sen mukaan, mitä varhaiskasvatuksen katsotaan olevan, mitä siihen kuuluu ja mitä ei kuulu. Materiaalista on erottunut varhaiskasvatusta määrittäviä lausumia ja niistä on edelleen voitu erottaa yksittäisiä teemoja (ks. Liite 5). Tekstimateriaalia on systemaattisesti läpikäyty esiin tulleiden teemojen osalta, jotka on pyritty edelleen luokittelemaan. Teemoittelun ja systemaattisen aineiston läpikäynnin jälkeen on aineistosta pyritty vielä löytämään mahdollisia uusia teemoja tai tema-alueita sen välttämiseksi, että aineistosta löydetään vain se, mitä odotetaan löytävän.

IKÄDIMENSIO ALAA MÄÄRITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

Varhaiskasvatuksen professoritason virantäyttöön liittyvien asiantuntijalausuntojen perusteella varhaiskasvatuksen tieteellinen ala muodostetaan useiden rajausten avulla. Yksi niistä on lapsen ikään liittyvä rajanveto: "Varhaiskasvatus on yksinkertaisesti kasvatusta, jonka subjektina ja objektina on tietynikäinen kasvatti" (EL/JoY 81). Varhaiskasvatusta määrittäväksi tekijäksi 69 % (25/36) lausunnoista nostetaan lapsen ikä. Tällöin varhaiskasvatus määritetään joko pelkääntään alle kouluikäisiin kohdistuvaksi kasvatukseksi: "Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan yleensä alle kouluikäisten lasten kasvatusta" (IR/HY 98) tai määrittelyyn otetaan mukaan myös ensimmäiset kouluvuodet, jolloin varhaiskasvatus sijoitetaan "lapsen elämässä aikaan ennen kouluun menoa ja koulunkäynnin alkuvaiheeseen" (PL/TY 96).

Ahon (LA/JY 98) asiantuntijalausunto kuitenkin poikkeaa muista annetuista lausunnoista sen suhteen, miten siinä määritellään varhaiskasvatus ja alkukasvatus. Varhaiskasvatus kohdistuu lausunnon mukaan lapsen varhaisvuosiin, joilla tarkoitetaan ikävuosia 0–5 ja alkukasvatus puolestaan kohdistuu esi- ja alkuopetusikäisiin lapsiin (alkukasvatuksen määritelmästä ks. myös Hirsjärvi 1983, 12). Erillisiksi rajausperusteiksi esikoulu tai -opetus on haluttu nostaa vain neljässä lausunnossa, joista (EK/OY 98) Korpisen painotetaan varhaiskasvatuksen keskeisimmän alueen olevan juuri kuusivuotiaiden esiopetus. Tosin tässä lausunnossa varhaiskasvatukseksi nähdään kaikki se toiminta, joka on suunnattu alle kouluikäisiin. Huolimatta siitä, että erillismaininnat esiopetuksesta tai -koulusta ovat vähäisiä, niin nähdäksemme esiopetus on sisällytetty myös niihin lausuntoihin, joissa varhaiskasvatuksen todetaan olevan alle kouluikäisten kasvatusta (30.5 %). Varhaiskasvatus ikään kuin peittää tällöin esiopetuksen, vaikkei tätä suoraan tuodakaan esiin tekstissä.

Lausuntoihin näyttää sisältyvän tulkinnallinen aspekti esimerkiksi sen suhteen, missä vaiheessa koulun oppilas ei enää kuulu varhaiskasvatuksen alueelle. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat esimerkiksi Nummenmaan määrittelyn mukaan "koulutulokkaat" (TN/JY 98), jolloin voitaisiin ajatella kyseessä olevan noin kuudesta kahdeksaan vuotiaiden lasten. Tässä lausunnossa puhutaan nimenomaan kodin ja päiväkodin maailmasta koulun maailmaan tulevista lapsista. Näin ollen voitaisiin ajatella Nummenmaan tarkoittavan lähinnä

ensimmäisellä luokalla olevia koululaisia. Enemmän tulkinnanvaraisuutta sisältyy puolestaan niihin lausumiin, joiden mukaan varhaiskasvatuksen alue ulottuu “koulunkäynnin alkuvaiheisiin” (PL/OY 95), “ensimmäisiin kouluvuosiin” (MO/ÅA 96) ja “kysymys ei ole pelkästään alle kouluikäisistä, vaan yleisemmin ensimmäisiin ikävuosiin liittyvästä kasvatuksesta” (JJ/OY 95), jolloin ei täysin ole selvää, minkä ikäisistä lapsista on kyse. Tulkinnallisen momentin lapsen iän osalta sisältää myös Ruoppilan kahdessa lausunnossa esittämä rajauslausuma, jossa todetaan, että “Varhaiskasvatus voi kohdistua myös vanhempiinkin lapsiin kuten koululykkäystilanteissa ja koululaisten iltapäivähoidon osalta, joka kuuluu päivähoidon piiriin” (IR/HY 98 ja JY 96). Näin voitaisiin ymmärtää Ruoppilan tarkoittavan lähinnä seitsemän vuotiaita lapsia, yleensä hän iltapäivähoidossa ovat useimmiten ensimmäisellä luokalla olevat oppilaat. Kokonaan poissuljettua ei kuitenkaan ole, etteivätkö toisella luokalla olevat, noin kahdeksan vuotiaat oppilaat kuuluisi Ruoppilan lausuman piiriin.

Virantäytöissä annetuissa lausunnoissa varhaiskasvatuksen raja vedetään viimeistään alkuopetusikäisiin, jolloin sitä vanhemmat lapset eivät enää kuulu varhaiskasvatuksen piiriin. Esimerkiksi Kasvatustieteen käsitteistö -teoksen (Hirsjärvi 1983, 13) mukaan alkuopetuksella tarkoitetaan tavallisesti peruskoulun I–II-luokkalaisten opettamista. Lausunnoissa alkuopetuksen nähdäänkin sijoittuvan joko ensimmäiselle ja toiselle koululuokalle (JS/HY 98) tai edelliseen lisätään vielä yksi vuosiluokka (IR/HY 98), jolloin alkuopetus olisi I–III vuosiluokilla tapahtuvaa opettamista.

Kiteytyneenä määritelmänä – lapsen iän toimiessa ensisijaisena kriteerinä – voitaisiin todeta, että “varhaiskasvatus kohdistuu alle kouluikäisiin sekä koulun alkuopetuksen piiriin kuuluviin normaaleihin ja poikkeaviin oppilaisiin” (IR/JoY 81) tosin sillä varauksella, että kovinkaan moni asiantuntijoista Ruoppilan lisäksi ei ottanut kantaa erityispedagogisina pidettyihin kysymyksiin (ks. kuitenkin esim. EL/JoY 81; PL/TY 96; PS/JY 98).

Virantäyttöihin kuuluvan lausuntomateriaalin perusteella voidaan kuitenkin huomata, että käytettäessä ikädimensiota varhaiskasvatuksen alaa määrittävänä tekijänä voidaan itse asiassa erottaa kaksi erilaista rajanvetotapaa. Yhtäältä raja voidaan vetää jäykästi, jolloin ikäkriteeri ilmoitetaan tarkasti. Toisaalta raja voidaan vetää joustavasti,

jolloin ikäkriteeri muodostaa rajanvedon perustan siten, ettei ikää ilmoiteta tarkasti, vaan sallitaan myös tietty joustonvara. Varhaiskasvatuksen oppituoлин täytön kannalta tämä tarkoittanee sitä, että hakijan on kohdistettava tieteellinen tuotantonsa 0–9 -vuotiaiden kasvatukseen.

KASVATUSTIETEELLINEN TIEDEPERUSTA

län lisäksi lausunnoista ilmenee tiedeperustaisia rajanvetoja, jolloin iän sijaan tai sen ohella kiinnitetään erityistä huomiota varhaiskasvatuksen suhteeseen muihin kasvatustutkimuksen tai -tieteen lohkoihin. Kuten aikuiskasvatuksellakin niin myös varhaiskasvatuksella on kasvatustieteen kanssa pitkälti yhteinen tiedeperusta. Asiantuntijalausuntojen pohjalta (29/36) voidaankin havaita, että varhaiskasvatus näyttäisi ponnistavan ensisijaisesti kasvatustieteellisestä tiedeperustasta (80.5 %) ja viidessä lausunnossa varhaiskasvatus määritelläänkin kasvatustieteen osa-alueeksi: “Varhaiskasvatus on kasvatustieteen osa-alue, joka nojaa kasvatustieteelliseen teorianmuodostukseen ja metodiikkaan.” (EK/OY 98.)

Eräänä mahdollisena perusteluna sille, että kasvatustiede nousee voimakkaasti – niin eksplisiittisesti kuin implisiittisestikin – ensisijaiseksi tiedeperustaksi voi olla se, että varhaiskasvatuksen professorit on useimmissa tapauksissa määritelty alaltaan lähtökohtaisesti kasvatustieteen viroiksi: “Viran nimikkeessä on ensimmäisenä kasvatustiede. Tämä tarkoittanee sitä, että hakijan on hallittava kasvatustieteen sisältöjä ja kasvatustieteen tiedonhankintamenetelmiä.” (PL/TY 96.) Viran lähtökohtainen sijoittaminen kasvatustieteisiin luonnollisesti ohjaa myös asiantuntijalausunnon sisältöä.²⁰

Tiedeperustan kasvatustieteellinen perusorientaatio näkyy myöskin siinä, että varhaiskasvatuksen virat on sijoitettu poikkeuksetta kasvatustieteiden tiedekuntiin. Tosin siinä, mille laitokselle virka on

²⁰ Kiinnostavana huomiona voidaan todeta, että kaikista maassamme olevista varhaiskasvatuksen professoritason viroista (yht. 11 vakinaista ja 1 määräaikainen) vain neljässä kasvatustiede ei viran nimikkeessä ole nimenomaisesti mainittuna. Näissä neljässä viran nimike on joko “Varhaiskasvatuksen apulaisprofessori” (JoY, JY 2 kpl) tai “Varhais- ja alkukasvatuksen professori” (JY). Muiden virkojen nimikkeissä ensimmäisenä mainitaan kasvatustiede, jonka jälkeen viran ala täsmennetään. (Ks. tarkemmin Luku 6.)

sijoitettu, on eroavaisuuksia: “Viran toimintaympäristö – kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos – puolestaan kertoo kasvatustieteellisen näkökulman tarpeellisuudesta tutkimustoiminnassa.” (LA/JY 98). Enimmäkseen varhaiskasvatuksen virat on sijoitettu opettajankoulutuslaitoksiin, joskin poikkeuksen tekee kasvatustieteen laitokselle sijoitettu Turun varhaiskasvatuksen virka. Huolimatta tästä hallinnollisesta järjestelystä tosiasiallisesti Turun viranhaltijan opetusvelvollisuudesta puolet kohdistuu myös Rauman opettajankoulutuslaitokselle sijoitettuun lastentarhanopettajankoulutukseen. Jyväskylän yliopistossa varhaiskasvatuksen virka on puolestaan selvästi osoitettu kasvatustieteiden tiedekunnan alaisuudessa lastentarhanopettajankoulutuksesta vastaavan yksikön viraksi.

POIKKI- TAI MONITIEETEELLINEN VARHAISKASVATUS

Kasvatustieteellisyys ei kuitenkaan täysin monopolisoi varhaiskasvatuksen sisällön rajanvetoja. Varhaiskasvatuksen ensisijaisena, mutta ei ainoana, tiedeperustana pidetään siis kasvatustiedettä. Näin ajatus varhaiskasvatuksen poikki- tai monitieteellisestä tiedeperustasta ei asia:ntuntijalausunnoissa (11/36) ole vieras ajatus: “Det är ett forskningsområde med tvärvetenskaplig karaktär” (MO/ÅA 96). Monitieteellisyttä esille tuovissa lausunnoissa nähdään – enemmän tai vähemmän painotetusti – kasvatustieteen rinnalla olevan psykologian (6) ja sosiologian (3): “Arvioitaessa hakijoiden tieteellistä pätevyyttä on kasvatustieteellisten ansioiden ohella toissijaisina ansioina pidettävä erityispedagogista ja psykologista tutkimusta, koska varhaiskasvatus tiedeperustaltaan tukeutuu näihin.” (IR/JoY 81.) Monitieteisyys ja muiden tieteiden merkitys tuodaan esille esimerkiksi Hujalan (EH/TaY 98) ja Lahdeksen (EL/JoY 81) lausunnoissa ilman erityistä täsmennystä siitä, mitä toinen (tai toiset) tiede voisi olla. Psykologian merkitys kasvatustieteen rinnalla korostuu, kun tarkasteluun otetaan mukaan myöskin ne lausunnot, joissa mainitaan kehitys- tai kasvatopsykologia. Tämä tulee esille yhdeksän lausunnonantajan yhteensä 16 lausunnossa (EL/JoY 81; JH/JoY 82; LA/OY 95; LS/JY 96; PL/TY 96; UL/JY 96; MO TY 96; IR/HY 98; PS/JY 98).

Varhaiskasvatuksen lähitieteinä tai -alueina pidetään psykologiaa, kehityspsykologiaa, erityispedagogiikkaa ja didaktiikkaa: “hyödyllisiä

lähialueita voivat olla esimerkiksi didaktiikka ja erityispedagogiikka.” (PS&HL/OY 98). Lausuntojen mukaan varhaiskasvatustutkimus voi edellisten lisäksi kohdentua kasvatuspsykologiaan, (varhais)kasvatuksen filosofiaan ja historiaan sekä myös liikuntapedagogiikkaan. Lausunnoista on havaittavissa yleensäkin kasvatustieteelle ominainen monitieteisyys, joka on nähtävissä esimerkiksi kasvatustieteen osa-aluejaottelusta. Painotus asiantuntijoiden lausunnoissa on selkeästi kasvatustieteessä ja psykologiassa.

Asiantuntijoiden lausuntojen mukaan varhaiskasvatus on kasvatus, jossa otetaan huomioon lapsen kehitys. Tämän määritelmän mukaan on helppo havaita yhteys varhaiskasvatuksen tiedeperustaan, jolloin kasvatustieteellinen, mutta myös psykologinen ja kehityspsykologinen tietämys korostuvat. Monitieteellisyyden ajatus ilmenee myös lausumassa, jonka mukaan varhaiskasvatuksen tutkimuksen painopisteen tulee olla “kasvatuksen kannalta keskeisissä prosesseissa sekä niihin yhteydessä olevien ilmiöiden tarkastelussa” (JJ/OY 95), ja edelleen lausumassa, jonka mukaan “Mikään yksittäinen tieteenala ei voi omia lapsuutta itselleen. Lapsuutta tulee tutkia myös monitieteisesti ja poikkitieteisesti. Edellisestä seuraa, että kaikki lapsuuden tutkimus ei ole kasvatustieteellistä tai varhaiskasvatuksen tutkimusta.” (JH/OY 95).

Näyttäisi siltä, että ollakseen kasvatustieteellistä tai varhaiskasvatukseen kuuluvaa tutkimusta, siinä tulee ilmetä kasvatuksellinen luonne tai siihen tulee sisältä varhaiskasvatuksen näkökulma. Esimerkiksi Hytösen asiantuntijalausunnon mukaan kasvatuksellinen luonne tarkoittaa, että kasvatukseen liittyvät arvosidonnaisuus ja vaikutusluonne tulevat tutkimusongelman asetelussa olennaisina tekijöinä esille (JH/OY 95). Kasvatuksen arvosidonnaisuus tulee tutkimukseen mukaan kasvatustavoitteiden kautta ja kasvatuksen vaikutusluonne ilmenee siinä, että kasvatuksella pyritään aikaansaamaan kasvatettavissa suhteellisen pysyviä käyttäytymisen muutoksia (mt.). Yleisemmin luonnehtien tutkimuksessa tulisi näkyä selkeä kytkentä sekä kasvatukseen että opetukseen (ks. esim. PL/TY 96). Varhaiskasvatuksen näkökulmaan puolestaan sisältyy tutkimus, joka kohdentuu iällisesti tietynikäisten lasten tutkimukseen tai tutkimukseen, joka läheisesti liittyy heihin. Tällaista tutkimusta on esimerkiksi päivähoiton henkilöstöön (profession) kohdistuva tutkimus.

Varhaiskasvatukseen katsotaan lähestulkoon kaikissa asiantuntijalausunnoissa kuuluvan lapsen ympäristöön ja yhteisöön, lapsen kontekstiin, kohdistuvat tutkimukset. "Varhaiskasvatuksessa on aina kysymys lapsen ja hänen ympäristönsä välisestä vuorovaikutuksesta." (PL/OY 95) Lausunnoista esiintulevan hakijajoukon tuotannosta käsin tarkasteltuna tämä tarkoittaa ennen muuta laajasti ymmärrettyinä lasten päivähoitoon ja erityisesti päiväkoteihin kohdistuvaa tutkimusta. Opetukseen ja oppimiseen (esim. opetussuunnitelmat, toimintasuunnitelmat, vaikutustutkimus, oppimistulokset) liittyvät kuitenkin myös ammattikasvattajien koulutukseen kohdistuvat kysymykset kuuluvat nekin varhaiskasvatuksen piiriin. Myös tutkimukset varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja prosesseista liitetään varhaiskasvatuksen alaan.

Näyttäisi kuitenkin siltä, että niin sanotun institutionaalisen kasvatustoiminnan tarkastelu nousee tutkimustoiminnassa voimakkaasti etualalle. Esimerkiksi sekä hakijana että asiantuntijana toimineen Hujalan tuotanto on pääsääntöisesti sijoittunut päiväkotitutkimuksen saralle, mutta myös muiden hakijoiden tuotannosta päivähoitoon liittyvän tutkimustoiminnan katsotaan pääsääntöisesti kuuluvan varhaiskasvatuksen piiriin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että varhaiskasvatustutkimuksissa olisi tyystin unohdettu lapsen primääriyhteisön ja -ympäristön, nimittäin koteihin kohdistuva, tutkimus.

Se tarkoittaa sitä, että hakijoiden arvioitavaksi toimittamastaan tuotannosta koteihin ja kotikasvatukseen liittyvä tutkimus on melko vähäistä. Arvioitavaksi toimitetut kotipiiriin liittyvät tutkimukset ovat käsitelleet perhetyyppien merkitystä lapsen kehitykselle, perhettä lapsen kasvuympäristönä, isän merkitystä, kasvatusongelmia sekä perheen ja päivähoidon yhteistyötä. Myös asiantuntijoiden lausunnoissa maininnat kodeista ja kotikasvatuksesta ovat luonnollisesti edellisestä johtuen vähäisiä. Vain muutamissa lausunnoissa on eksplisiittisiä mainintoja ei-institutionaalisen kasvatuksen eli kotikasvatuksen kuulumisesta varhaiskasvatukseen (esim. PS/JY 98, JJ/OY 95, PS&HL/OY 98). Lausunnoissa ei kuitenkaan myöskään eksplisiittisesti poissuljeta kotikasvatusta varhaiskasvatuksesta. Asiantuntijalausunnoista käy toisaalta selvästi ilmi varhaiskasvatuksen institutionaalinen painottuminen.

MILLAISEKSI VARHAISKASVATUS MÄÄRITTYY?

Varhaiskasvatusta määrittäviksi tekijöiksi nousee tutkimusmateriaalin pohjalta (ainakin) ikädimensio, kasvatustieteellinen tiedeperusta, jonka rinnalla on voimakas psykologinen painottuminen, monitieteellisyys ja institutionaalisen kasvatuksen korostuminen. Yleisemminkin lausunnoissa laajasti esille tulleen näkemyksen siitä, mitä kaikkea varhaiskasvatukseen suuntautuneelta professorilta vaaditaan, kiteyttää lausunnonantajista Pirkko Saarinen seuraavasti:

“... toisaalta kasvatettavien tuntemusta, etenkin lapsi-, kehitys- ja kasvatopsykologista. Toisaalta hänen on tunnettava erilaisia kasvatuksen kysymyksiä: teoriaa, tutkimusta ja käytäntöä lähtien kotikasvatuksesta, päivähoidon eri muodoista, koulunkäynnin alkuvaiheista, lasten opettamisesta ja ohjaamisesta aina opettajien ja päivähoidon muun henkilökunnan koulutukseen. Lisäksi on syytä muistaa, että lähialojen kysymystenasettelujen ja metodien tuntemus on yleensä käyttökelpoista toisellakin alueella, tässä esimerkiksi perehtyneisyys didaktiikkaan ja erityispedagogiikkaan.” (PS/JY 98.)

Määrittäessään varhais- ja alkukasvatuksen professorilta vaadittavia edellytyksiä Saarinen tulee samanaikaisesti määrittäneeksi, mitä varhaiskasvatukseen (ja myös alkukasvatukseen) katsotaan sisältyvän. Edellisen tiivistyksen lisäksi lausunnoista käy ilmi varhaiskasvatukseen sisältyvän sen historiaan, kehittämiseen (tieteellistyminen, koulutuspolitiikka) ja varhaiskasvatuksen sekä kasvun ja kasvatuksen filosofisiin kysymyksiin (mm. arvot, eettisyys) liittyvät tutkimusasetelmat.

Kuten jo Saarisenkin määritelmästä kävi ilmi, on varhaiskasvatus lausunnoissa myöskin “soveltavaa tiedettä, joka lähtee käytännöistä ja palvelee käytäntöä.” (EK/OY 98). Perustana varhaiskasvatukselle nähdään olevan “lapsen kehitysedellytykset huomioon ottava didaktinen ja pedagoginen tutkimusote ja käytännön kasvatustyö.” (PL/TY 96). Näin ollen varhaiskasvatus on toimintaa, joka pyrkii tarkastelemaan lapsen kasvua ja kasvattamista kokonaisvaltaisesti (EH/TaY 98). Tällaisesta hyvin laaja-alaisesta määrittelytavasta seuraa ainakin kaksi seikkaa. Yhtäältä varhaiskasvatuksen ala muodostuu varsin joustavaksi, koska siihen sisällytetään suuri joukko varsin eri-

laisia asiakokonaisuuksia ja varhaiskasvatukseen liittyviä kysymyksiä. Toisaalta laaja-alaisesta määrittelystä johtuu myös se ongelma, että alaan sisällytettävien kysymysten määrä on jo niin laaja, että määrittely menettää voimansa tieteenalaan kohdistuvana rajanvetona. Kaikki pieniin lapsiin kohdistuva tutkimus ei voine olla varhaiskasvatustutkimusta.

Verrattaessa kirjallisuudesta (tässä työssä käytetystä) löydettävissä oleviin määritelmiin näyttäisivät varhaiskasvatuserittelmät virrantäyttöprosesseihin liittyvissä asiantuntijalausunnoissa pääsääntöisesti käyvän yksi yhteen. Varhaiskasvatus ilmenee sekä kirjallisuudessa että asiantuntijalausunnoissa institutionaalisenä ja ei-institutionaalisenä kasvatuskäytäntönä, joka kohdistuu tietynikäisiin lapsiin. On kuitenkin havaittavissa painetta siihen suuntaan, että varhaiskasvatuskäsite ”pyhitettäisiin” pelkästään institutionaalisen kasvatuksen käyttöön (ks. esim. TM 1999:4). Määrittelyistä selviää myös se, että kasvatuspahtuma ei ole yksisuuntaista, vaan sitä ilmentää vuoro-vaikutusluonne. Tällöin määrittelyihin sisältyy näkemys siitä, että lapsi ei ole pelkästään toimenpiteiden kohde, objekti, vaan hän on aktiivinen kasvatuspahtumaan vaikuttava aktori.

Asiantuntijalausunnot ja viimeaikainen varhaiskasvatuserittellisyys (ks. esim. Hujala 1998) lähentyvät toisiaan myös ikädimension osalta, jolloin asiantuntijalausunnoissa varhaiskasvatusta ei nähdä pelkästään alle kouluikäisten kasvatus- ja opetustoimintana, vaan varhaiskasvatuksen piiriin katsotaan ulottuvan alkuopetuksen alueelle. Poikkeuksena kirjallisuudesta löydettäviin määritelmiin nähden on maininta erityispedagogisesta elementistä. Sitä ei kirjallisuudessa useinkaan mainita; tosin asiantuntijalausunnoissakin se oli olemassa vain yksittäisinä lausumina. Lausuntojen rajanvedot ovat siis kirjallisuudessa esitettyjä linjauksia jonkin verran heterogeenisempiä.

Kirjallisuudessa (ks. Luku 1.3) esitettyjen määritelmien mukaan varhaiskasvatus on kasvatus – ikä-dimensionsa lisäksi ammattikasvat-
tajan opetettava oppiaine ja myös vielä hieman vakiintumaton tieteenala. Oppiaineaspekti tulee esille myös asiantuntijalausunnoissa asiantuntijoiden ottaessa kantaa hakijoiden koulutuspolitiikkaan liittyvässä tutkimustoiminnassa ja erityisesti lastentarhanopettajankoulutuksessa. Mitä tulee näkemykseen vakiintumattomasta tieteenalasta, niin suoranaisia mainintoja tähän suuntaan lausunnoissa oli vain muutamia. Jotain kuitenkin kertonee se, että useissa lausunnoissa – kuten

myös kirjallisuudessa – varhaiskasvatus nähdään kasvatustieteen osa-alueena itsenäisen tieteenalan sijasta. Kasvatustieteen dominoivan aseman lisäksi varhaiskasvatus nähtiin myös asiantuntijalausunnoissa ponnistavan monitieteisestä tiedeperustasta, jossa voimakkaimpana esiintyi psykologia. Tämä ei lienee yllätys, sillä herbart-zilleriläisyyden ja kokeellisen kasvatusopin kohottua valta-asemaan (n. 1800-luvun lopulla) voimistui käsitys siitä, että psykologia liittyi kiinteästi kasvatustieteeseen. (Ks. Päivänsalo 1971, 5–8, 112; 1978, 79–80.)

Kasvatusopin ja psykologian yhteydet ovat kuitenkin syvemmällä. Jo Henrik Gabriel Porthan (1739–1804) oli luentosarjallaan *Utkast til Undervisning för Informatorer, rörande deras skyldigheter och kloka förhållande* (1783) esittänyt kasvatusopin ja psykologian yhteyden toisiinsa. Porthanin mukaan kasvatukseen tulee perustua ihmisluonnon tuntemukseen ja ennen kaikkea psykologiaan, unohtamatta kuitenkaan lääketiedettä ja “valistunutta kokemusta” (Porthan 1889, 354). Suomessa herbartilaisuuden ja siihen sisältyvän psykologisen aspektin valtakauden pedagogisen tutkimuksen alalla kuitenkin katsotaan nousseen varsinaiseen huippuunsa Mikael Soinisen (1860–1924) toiminnan myötä (ks. Päivänsalo 1971, 6).

Soininen näki kasvatusopin perustieteiksi sielutieteen (psykologian) ja siveysopin (etiikan). Kasvatustapahtumassa kasvattajan tulee kuin puutarhurin tuntea työnsä edellytykset ja tarkoitusperä eli millainen kasvin luonto on ja millaiseksi hän haluaa sen hoitonsa kautta saada. Sielutiede opettaa “ihmistaimen sielunlakeja”, millainen ihminen on, mitä voimia siihen on kätkeytyä ja millaisten lakien mukaan nämä voimat vaikuttavat ja kehittyvät. Siveysoppi puolestaan esittää ihannekuvan siitä, minkä kaltaiseksi kasvattaja koettaa kasvattinsa johtaa. Kasvatustiede tutkii sitä, miten lapsen “sielunvoimia” on hoidettava ja johdettava niiden omien lakien mukaisesti niin, että ne saavat oikean suunnan ja kehityksen. Sen tulee siis perustaa kaikki menettelynsä sielutieteeseen, johtaa kaikki sääntönsä ja neuvonsa selvästi oikeiksi todistetuista ja tunnustetuista sielun laeista. (Soininen 1925, 9–10.) Senkin jälkeen, kun herbartilainen ajatusmalli katosi kasvatustutkimuksista, elämään jäi kasvatusopin tai -tieteen kytkeytyminen psykologiseen ajatteluun ja tutkimukseen. Tästä viimeaikaisin esimerkki on tässä tutkimuksessa käytetty lausuntomateriaali varhaiskasvatuksen professorien virantäytyöissä.

PROFESSUURIT PERUSTETAAN – AKATEEMINEN VARHAISKASVATUS SYNTYY

KASVATUSTIETEEN PROFESSORIT, ERITYISALANA VARHAISKASVATUS

Joensuun, Jyväskylän ja Oulun yliopistot ovat olleet lähihistorian keskeisimmissä rooleissa akateemisen varhaiskasvatuksen kehittämisprosessissa. Lähestyttäessä 1990-luvun puolen välin koulutusratkaisuja annettiin valtioneuvoston taholta näiden yliopistojen erityiseksi tehtäväksi varhaiskasvatuksen opetuksen ja tutkimuksen vahvistaminen (VN 1993, 44). Julkaisuissa olleiden viittausten, keskinäisten viittaussuhteiden, avulla löydetyt varhaiskasvatuskentän tärkeimmät toimijat tulevat miltei poikkeuksetta juuri näistä yliopistoista, joissa vanhat "ulolaiset" ja muualta yliopiston laitoksista varhaiskasvatukseen siirtyneet ovat vaikuttaneet. Akateemista pääomaa on eniten siellä, missä sitä on kauimmin rakennettu. (Kinos, Laiho & Palonen 1998, 53–55.) Kyseisten yliopistojen vaikuttavuus ja keskeinen asema ilmenee myös professuurien määrässä (Taulukko 4, ks. myös Liite 4). Kaksi kolmasosaa (7/11) vakinaisista viroista on näissä yliopistoissa. Tampereen määrääikainen professuuri perustettiin rajusti kasvaneen varhaiskasvatuksen maisteritason koulutuskysynnän tyydyttämiseksi.

TAULUKKO 4. VARHAISKASVATUKSEN PROFESSUURIT YLIOPISTOITTAIN
VUONNA 1999.

Professuurin taso	Yliopisto							yht.
	Hy	JoY	JY	OY	TaY	Ty	ÅA	
Professuuri (A28)	1	-	1	1	-	-	1	4
Professuuri (A26)	-	2	2	1	2	1	-	8
yhteensä	1	2	3	2	2*	1	1	12

* toinen viroista on määräaikainen

Professuurien määrityksissä (Asetelma 5) hyödynnetään useimmiten apuna erityistehtävä-, tutkimus- ja vastuualueen tai erityistehtäväpiirin kuvauksia viran erityisalan täsmentämisen apuvälineinä. Muutoin professorin tehtävät määritellään yleisesti kyseisen erityisalan kehittämis-, tutkimus- ja koulutustehtäviksi.

Määrityksissä integroituvat toisiinsa eri painotuksin varhaiskasvatus, esiopetus ja alkuopetus. Tämä kuvastaa osaltaan 1990-luvulla renessanssin kokeneita pienten lasten opettajuuden ja pienten lasten koulun ideaaleja (vrt. Kankaanranta & Tiihonen 1994; Kankaanranta, Mäkitalo & Tiihonen 1999; Kinos 1999b). Virkamääritykset eivät kuitenkaan viestitä didaktiikkakeskeisyyttä, vaikka suurin osa viroista (8/12; ks. myöh. Luku 6.2) onkin sijoitettu opettajankoulutuslaitoksiin. Vain Turun yliopiston virka on sijoitettu kasvatustieteiden laitokselle ja Jyväskylän yliopiston virat kasvatustieteiden tiedekuntaan. Virkamääritykset viittaavat pikemminkin didaktista ajattelua laajempaan kasvatus-orientaatioon. Tämä on johdonmukaista varhaiskasvatuksen perinteen kanssa. Varhaiskasvatuksen professuurit vähentävätkin osaltaan kasvatustieteen akateemisen eliitin suhteellista didaktisuutta. Toisaalta ne myös laajentavat opettajankoulutuslaitosten tarjontaa ja pedagogista valikoimaa.

Vain neljä virkamääritystä kohdentuu suoraan lastentarhanopettajien peruskoulutuksen, lastentarhanopettajan kelpoisuuteen johtavan kandidaattikoulutuksen, kehittämiseen (Jyväskylä, AP; Oulu, AP; Tampere, AP; Åbo Akademi, P). Toisaalta voidaan olettaa, että

ASETELMA 5. PROFESSUURIEN MÄÄRITTELYT VIRANTÄYTTÖSELOSTEISSA (TY 1995; TAY 1997; TAY 1998; HY 1997; ÅA 1995; JY 1995A JA B; JY 1998; JOY 1982; JOY 1996; OY 1995A JA C; OY 1998; OY 1997A).

Yliopisto	<u>Viran erityisala</u> ; tehtävä-, tutkimus- ja vastuualue, erityisalue tai erityistehtäväpiiri
Helsinki, P*	<u>Varhaiskasvatus ja alkuopetus</u>
Joensuu, AP** Joensu. /Savon- linna, AP	<u>Varhaiskasvatus</u> <u>Varhaiskasvatus</u> ; varhaiskasvatusalan tutkimus ja koulutus- tehtävät sekä varhaiskasvatuksen koulutuksen kehittäminen
Jyväskylä, P	<u>Varhais- ja alkukasvatus</u> ; laaja-alainen vastuu tiedekunnan opettajankoulutukseen sisältyvästä varhais- ja alkukasvatuksen alueen kehittämisestä
Jyväskylä, AP	<u>Varhaiskasvatus</u> ; lastentarhanopettajan kelpoisuuteen johtavan kandidaattikoulutuksen ja alan maisterikoulutuksen kehittäminen
Jyväskylä, AP	<u>Varhaiskasvatus</u> ; lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevat sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset
Oulu/Kajaani, P	<u>Varhaiskasvatus</u> ; tutkimusalana varhaiskasvatus sekä esi- ja alkuopetus (1995); tutkimusalana varhaiskasvatus, erityisesti lapsen ja lapsuuden ajan kasvu ja oppiminen (1998)
Oulu, A ³	<u>Varhaiskasvatus</u> ; tutkimusalana varhaiskasvatus, lapsuuteen liittyvä tutkimus sekä yhteydet esi- ja alkuopetuksen tutkimukseen; vastata varhaiskasvatuksen tutkimuksesta ja jatkokoulutuksesta ja varhaiskasvatus- keskuksen toiminnasta integroituna lastentarhanopettajien perus- ja täydennyskoulutukseen (1995, 1997)
Tampere, AP	<u>Varhaiskasvatus</u> ; varhaiskasvatuksen alueen tutkimus ja lastentarhanopettajakoulutus
Tampere, AP	Varhaiskasvatuksen syventävien opintojen järjestäminen
Turku, AP	<u>Varhaiskasvatus</u> ; varhaiskasvatuksen (mukaan lukien esi- ja alkuopetuksen) alueen tutkimus ja syventävät opinnot
Åbo Akademi, P/ Pietarsaari	<u>Varhaisiin lapsuusvuosiin suuntautunut kasvatus</u> ; esi- ja alkuopetus, lastentarhanopettajakoulutuksen tieteellinen kehittäminen

* Virantäyttöselosteissa perustettavat virat määriteltiin vielä nimikkeillä professori (*) ja apulaisprofessori (**). Professorin viran palkkaluokka oli A28 ja apulaisprofessorin A 26.

professuureihin kuuluvat varhaiskasvatusalan koulutus- ja kehittämistehtävät sisältävät myös lastentarhanopettajakoulutuksen, vaikkei siitä suoranaista mainintaa olekaan. Jyväskylän yliopiston virka poikkeaa selkeästi muista viran alan määrittämisistä. ”Lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevat sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset” -muotoilu viittaa yhteiskunnalliseen ajatteluun ja lähtökohtaan. Mielienkiintoista on, että varhaiskasvatustutkimuksen ensimmäinen vaihe sisälsi paljon samanlaista yhteiskunnallis-sosiologista painotusta. Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen viran määrittely muuttui uudelleenhaun yhteydessä didaktisävyitteisyydestä aiempaa kasvatustutkimuslogisemmaksi.

PROFESSUURIEN SYNTY JA TÄYTTÖ

Akateemisen varhaiskasvatuksen syntyä tarkennetaan professuurien perustamista koskevan virantäyttöselosteiden antaman informaation ja asiantuntijalausuntojen ehdokasasettelun avulla. Asetelmissa (6–12) hakijan ja asiantuntijan yhdistävä nuoli osoittaa ehdokasasettelussa saatua ykkössijaa. Virkavalinta-ajankohdat vaihtelevat eri lähteissä sen mukaan, mihin valintaprosessin vaiheeseen kulloinkin viitataan.²¹

Turun yliopiston virka (Asetelma 6) perustettiin 1.8.1995 alkaen lastentarhanopettajakoulutuksen vakinaistamisen yhteydessä. Virka sijoitettiin kasvatustieteiden laitokselle Turkuun. Virkaa perustettaessa sovittiin, että viran opetusvelvollisuudesta puolet annetaan Rauman opettajankoulutuslaitoksessa. (TY 1995.) Syksyllä 1999 päätettiin virkaan sisältyvän opetusvelvollisuuden siirtämisestä kokonaisuudessaan kasvatustieteiden laitokselle. Samalla aloitettiin uuden varhais- ja alkukasvatuksen professuurin perustamisen suunnittelu Rauman opettajankoulutuslaitokselle, johon on keskitetty Turun yliopistossa annettava lastentarhanopettajakoulutus, kasvatustieteen kandidaatin koulutus. (Kaartinen 1999.)

²¹ Mahdollisuutena on ollut viitata tiedekunnan tekemään päätökseen, yliopiston kanslerin valinnan vahvistavaan päätökseen tai siihen ajankohtaan, josta lukien virka täytetään. Silloin, kun valintaprosessin loppuhuipennus osuu vuodenvaihteeseen, saattavat eri lähteissä olevat vuosiluvut poiketa toisistaan. Asetelmissa käytetään Suomen valtiokalenterissa olevia vuosilukuja. Jos niitä ei ole ollut käytettävänä, viitataan siihen vuoteen, josta ”lukien henkilö otti virkaansa vastaan”.

ASETELMA 6. TURUN YLIOPISTON PROFESSUURIN EHDOKASASETTELU.

Virka	Hakija	Asiantuntija
Apulaisprofessori	Hujala, Eeva	
	Härkönen, Ulla	Hytönen, Juhani
	Jauhiainen, Heikki	Liikanen, Pirkko
	Keskinen, Soili	Ojala, Mikko
	Laine, Kaarina	

Turun virkaa haki kaikkiaan viisi henkilöä, joista Hujala ja Härkönen peruiivat hakemuksensa ja Jauhiaisen julkaisuja ei toimitettu arvioitaviksi. Virkaa määräaikaisena hoitanut Soili Keskinen ja Kaarina Laine olivat hakuprosessissa loppuun asti mukana. Hytösen ja Liikasen ykkössijalle asettama Laine valittiin virkaan vuonna 1996.

Tampereen yliopiston virka (Asetelma 7) perustettiin määräaikaisena vuonna 1995. Opettajankoulutuslaitoksen Tampereen toimipaikkaan lastentarhanopettajakoulutuksen yksikköön sijoitettu virka muutettiin 1.8.1998 lukien vakinaiseksi. Viran väliaikaisina hoitajina toimivat Maritta Hännikäinen, Kirsti Karila ja Marita Kangassalo. (TaY 1997; TaY 1998; Karila 1999.) Anna Raija Nummenmaa valittiin yksimielisen ehdokasasettelun jälkeen virkaan vuonna 1998 – yliopiston kanslerin päätöksellä 15.1.1999 lukien.

ASETELMA 7. TAMPEREEN YLIOPISTON VAKINAISEN PROFESSUURIN EHDOKASASETTELU.

Virka	Hakija	Asiantuntija
Apulaisprofessori	Helenius, Aili	
	Kangassalo, Marjatta	Hujala, Eeva
	Lehtovaara, Maija	Rauste-vonWright, ML
	Nummenmaa, Anna Raija	Ruoppila, Isto
	Numminen, Pirkko	

Toinen Tampereen yliopiston professuureista on siis määräaikainen (1.8.1998–31.12.1999). Myös tämä virka on sijoitettu opettajan-koulutuslaitoksen Tampereen toimipaikkaan. Tampereen yliopiston luokanopettajakoulutus on puolestaan keskitetty Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitokseen. Kirsti Karila nimitettiin määräaikaiseen virkasuhteeseen ilman erillistä hakumenettelyä laitosneuvoston päätöksellä. (TaY 1998; Karila 1999.) Tämä tarkoittaa, ettei ko. virasta luonnollisesti ole asiantuntijalausuntoja.

Helsingin yliopiston virka (Asetelma 8) perustettiin 1.7.1996 lukien kasvatustieteellisen tiedekunnan opettajankoulutuslaitokseen. Helsingin yliopistossa toimittiinkin ”ensimmäinen vuosi” ilman professoria. Juhani Hytönen valittiin viran väliaikaiseksi hoitajaksi virkajärjestelyin. Hänet myös valittiin virkaan yksimielisen ehdokasasettelun jälkeen vuonna 1998. Hän on ollut virassaan 1.1.1999 lukien. (HY 1997; Hyvämäki 1999.)

ASETELMA 8. HELSINGIN YLIOPISTON PROFESSUURIN EHDOKASASETTELU.

Virka	Hakija	Asiantuntija
Professori	Helenius, Aili	
	Hytönen, Juhani	Lahdes, Erkki
	Ojala, Mikko	Ruoppila, Isto
	Yli-Luoma, Pertti	Salminen, Jaakko

Åbo Akademin professuuri (Asetelma 9) puolestaan perustettiin opettajankoulutuksen Vaasan toimipaikkaan määräaikaisena viideksi vuodeksi (1.8.1995–31.7.2000). Osa professuuriin kuuluvasta opetuksesta annetaan Pietarsaaressa, jossa siis järjestetään Åbo Akademin alaista lastentarhanopettajakoulutusta. Ruotsalainen Göran Lassbo valittiin määräaikaiseen virkaan vuonna 1996. Hän ei kuitenkaan ottanut virkaa vastaan. Virka vakinaistettiin vuonna 1997. Virantäyttö on edelleenkin kesken, sillä toisen haun yhteydessä vuonna 1998 kumpikaan virkaa hakeneista henkilöistä ei saanut tieteellistä pätevyyttä, joten ehdokasasetteluakaan ei voitu tehdä. Virkaa ovat hoita-

neet Anna-Lena Østern ja vuodesta 1999 lähtien ruotsalainen Marita Lindahl. (ÅA 1995; Sjöholm 1999.)

ASETELMA 9. ÅBO AKADEMIN PROFESSUURIN EHDOKASASETTELU.

Virka/hakujärjestys	Hakija	Asiantuntija
Professori/ 1. haku	Lassbo, Göran Yli-Luoma, Pertti	Hujala, Eeva Ojala, Mikko
Professori/ 2. haku	Lindahl, Marita Yli-Luoma, Pertti	Hujala, Eeva Ruoppila, Isto

Jyväskylän yliopiston (Asetelma 10) kasvatustieteiden tiedekuntaan perustettiin 1.8.1995 lukien sekä varhais- ja alkukasvatuksen professuuri että varhaiskasvatuksen apulaisprofessuuri (JY 1995a ja b). Professuurin väliaikaiseksi hoitajaksi valittiin Pirkko Liikanen. Hänet valittiin kutsumismenettelyllä myös viran haltijaksi vuonna 1996. Liikasen siirryttyä eläkkeelle virka julistettiin haettavaksi. (JY 1997.) Tämä toinen haku kuitenkin raukesi ehdokasasettelun yksimielisyyden puutteeseen yliopiston hallituksen kokouksessa 17.3.1999 tehdyllä päätöksellä. Virka päätettiin julistaa uudelleen haettavaksi²². Viran hoitajina ovat toimineet Helena Rasku-Puttonen ja Eira Korpinen. (JY 1999a ja b; Junnila 1999.)

Määräaikaisena varhaiskasvatuksen apulaisprofessorina vuodesta 1995 vuoteen 1997 toimi Leena Lummelahti. Hänen jäätyään eläkkeelle valittiin tähän virkaan yksimielisen ehdokasasettelun jälkeen Maritta Hännikäinen vuonna 1997.

Jyväskylän yliopistoon perustettiin 1.1.1998 lukien yliopiston rehtorin vuonna 1997 tekemällä päätöksellä kolmas alan virka. Tämä

²²Varhais- ja alkukasvatuksen virantäyttöprosessin III haku jää käsittelymme ulkopuolelle, koska dokumentit ovat olleet saatavilla vasta asettamamme määräajan (1.8.99) jälkeen. Uudessa hakuprosessissa virkaa olivat hakeneet Haapasalo, Korpinen ja Rasku-Puttonen sekä Ahonen ja Ojala, jotka otettiin huomioon aiemman virantäyttöprosessin ra. uettua ilman uutta hakemusta. Aikaisemmista varhaiskasvatuksen virantäyttöprosesseista tuntematon ja siten uusi hakija varhaiskasvatuksen kentällä on PsT Jaana Haapasalo. Hän kuitenkin perui hakemuksensa. Asiantuntijoiksi uuteen hakuprosessiin valittiin Hytönen, Laine ja A.R. Nummenmaa. (JY 1999c.)

ASETELMA 10. JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON PROFESSUURIEN EHDOKASASETTELUT.

Virka/hakujärjestys	Hakija	Asiantuntija
Professori/ 1. haku	Liikanen, Pirkko	Nummenmaa, Tapio Syrjälä, Leena
Professori/ 2. haku	Ahonen, Timo Hakkarainen, Pentti Korkeamäki, Riitta-Liisa Ojala, Mikko Rasku-Puttonen, Helena Siren-Tiusanen, Helena	Aho, Leena Nummenmaa, Tapio Saarinen, Pirkko
Apulaisprofessori	Hännikäinen, Maritta Härkönen, Ulla Mäkinen, Terttu Ojala, Mikko Rusanen, Erja	Lahtinen, Ulla Ruoppila, Isto
Apulaisprofessori	Alanen, Leena Härkönen, Ulla Karila, Kirsti Ojala, Mikko Siren-Tiusanen, Helena	Helkama, Klaus Keskinen, Soili Nummenmaa, Anna Raija

apulaisprofessorin virka, jonka erityisalueeksi on täsmennetty muista viroista poiketen lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevat sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset, on niin ikään sijoitettu kasvatustieteiden tiedekuntaan. Virassa ei aluksi ollut varsinaista hoitajaa, vaan opetus hoidettiin virkajärjestelyin, mutta vuodesta 1999 lähtien viranhoitajana on toiminut KT Markku Leskinen. (JY 1998; Junnila 1998; 2000.)²³

Joensuun korkeakoulun (myöh. Joensuun yliopisto) kasvatustieteiden osaston Joensuun opettajankoulutuslaitokseen perustettiin vuonna 1975 määräaikainen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori (Asetelma 11). Mikko Ojala toimi alusta lähtien viran hoitajana. Hänet valittiin viran haltijaksi vuonna 1982. (JoY 1982.)

Joensuun yliopiston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksella toimittiin alkuun Helsingin tavoin ilman professoria, sillä apulaispro-

²³Virantäyttöprosessi saatiin päätökseen alkuvuodesta 2000, ja virkaan tuli valituksi 1.8.2000 lukien YTT, dos. Leena Alanen. (HS 18.3.2000.) Myös tämä virantäyttöprosessi jää käsittelymme ulkopuolelle, koska se oli keskeneräinen vielä 1.8.1999.

ASETELMA 11. JOENSUUN YLIOPISTON PROFESSUURIEN EHDOKASASETTELUT.

Virka/viran sijoituspaikka	Hakija	Asiantuntija
Apulaisprofessori/ Joensuu	Aho, Leena Helenius, Aili Lauri, Sirkka Melin, Vuokko Ojala, Mikko Ojanen, Sinikka Salminen, Jaakko	Hytönen, Juhani Lahdes, Erkki Ruoppila, Isto
Apulaisprofessori/ Savonlinna	Härkönen, Ulla Jauhiainen, Heikki Niikko, Anneli Rusanen, Erja Vienola, Vuokko	Liikanen, Pirkko Ruoppila, Isto

fessorin virka perustettiin vasta 1.8.1996. Viran perustaminen Savonlinnaan pohjasi Joensuun yliopiston sisäiseen tehtäväjakoon, jonka mukaan lastentarhanopettajakoulutusta järjestetään Savonlinnassa. Varhaiskasvatuksen maisterikoulutus lastentarhanopettajan tutkinnon suorittaneille kuuluu puolestaan Joensuussa sijaitsevan kasvatustieteen laitoksen vastuualueelle. Virantäyttöselosteessa todetaan, että “virka on tällä hetkellä sijoitettu kasvatustieteiden tiedekunnan Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen, mutta on muiden ylempien opetus- ja tutkimusvirkojen lailla myös tiedekunnan yhteiskäytössä”. Anneli Niikko valittiin ensin viran määräaikaiseksi hoitajaksi ja 1.1.1998 lukien vakinaiseen virkaan. (JoY 1996; JoY 1997.)

Oulun yliopiston (Asetelma 12) Kajaanin opettajankoulutuslaitoksella vuonna 1991 alkaneen varhaiskasvatuksen maisteritason koulutuskokeilun tarpeisiin perustettiin määräaikainen apulaisprofessori 1.8.1992. Aili Helenius hoiti määräaikaista virkaa vuoden 1995 loppuun. Virka muutettiin vakinaiseksi professoriksi 1.1.1996 lukien. Samassa yhteydessä maisteritason koulutuskokeilu vakinaistettiin varhaiskasvatuksen 160 opintoviikon laajuiseksi suuntautumisvaihtoehtoksi. Ensimmäisessä haussa oli loppuun asti mukana kolme hakijaa Yli-Luoman peruuttaessa hakemuksensa. Eeva Hujala nimettiin virkaan vuoden 1996 alusta lukien. Virka julistettiin kuitenkin uudelleen avoimeksi Hujalan siirtyessä “takaisin” hoitamaan Oulun

ASETELMA 12. OULUN YLIOPISTON PROFESSUURIEN EHDOKASASETELUT.

Virka/viran sijoitus- paikka/hakujärjestys	Hakija	Asiantuntija
Professori/ Kajaani/1. haku	Hakkarainen, Pentti Helenius, Aili Hujala, Eeva Yli-Luoma, Pertti	Aho, Leena Jussila, Juhani Ruoppila, Isto
Professori/ Kajaani/2. haku	Hakkarainen, Pentti Helenius, Aili Korkeamäki, Riitta	Korpinen, Eira Lyytinen, Heikki Saarinen, Pirkko
Apulaisprofessori/ Oulu/1. haku	Alanen, Leena Helenius, Aili Hujala, Eeva	Hytönen, Juhani Lahikainen, Anja-Riitta Liikanen, Pirkko
Apulaisprofessori/ Oulu/2. haku	Hujala, Eeva Korkeamäki, Riitta-Liisa Rusanen, Erja	Aho, Leena Jussila, Juhani Ruoppila, Isto

virkaa. Toisessa haussa oli alun alkaen mukana kolme hakijaa. Helenius kuitenkin peruutti hakemuksensa ja Pentti Hakkarainen, joka oli toiminut viranhoitajana, valittiin professorin virkaan vuonna 1998. (Mauno 1999; 2000; OY 1995a; OY 1998.)

Vuonna 1993 perustettiin Oulun yliopistoon toinen määräaikainen apulaisprofessori, jonka kustannukset rahoitti Oulun lastentarhanopettajaopisto. Viran sijoituspaikka oli kasvatustieteiden tiedekunta Oulussa. Eeva Hujala valittiin hoitamaan määräaikaisena virkaa 1.8.1993 lähtien. (Estola 1999.) Kahden paikkakunnan välinen työnjako muotoutuikin väliaikaisten virkojen viitoittamalla tavalla. Oulun lastentarhanopettajaopiston toiminta jatkui Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa Oulussa, jossa voitiin suorittaa uusi 120 opintoviikon alempi korkeakoulututkinto. Kajaanissa keskityttiin varhaiskasvatuksen maisterikoulutukseen. Apulaisprofessorin virka vakinaistettiin 1.1.1996 lukien ja sen sijoituspaikaksi tuli siis Oulun opettajankoulutuslaitos. Sekä Kajaanin että Oulun virat integroituivat virantäyttöselosteiden mukaan Turun ja Joensuun yliopistojen tavoin kahteen laitokseen. Apulaisprofessorin tehtäviin luettiin kuuluvaksi opetusta Kajaanissa ja vastaavasti professorin tehtäviin luettiin kuuluvaksi opetusta Oulussa. Myös muita virkoja perustet-

tiin samalla tavoin “tiedekunnan viroiksi”, jotta henkilöstöresurssit voitaisiin suunnata joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti opetukseen, jatkokoulutukseen, tutkimukseen ja kehitystyöhön. Ajatuksena oli, että lastentarhanopettajakoulutusta ja varhaiskasvatusta kehitetään kokonaisuutena. (OY 1995b, c ja d; OY 1997a.)

Ouluun sijoitetun apulaisprofessorin virkaan esitettiin ensimmäisen haun yhteydessä 1995 Eeva Hujalaa. Virantäyttö kuitenkin raukesi ensimmäiselle ehdokassijalle asetetun Hujalan peruttua hakemuksensa hänen tullessaan valituksi (samanaikaisesti haettavana olleeseen) Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen professorin virkaan. Virantäytölle ei ollut enää perusteita, kun myös toiselle ehdokassijalle asetettu Alanen peruutti hakemuksensa. Apulaisprofessorin viran tullessa uudelleen haettavaksi 1997 Hujala haki sitä jälleen. Hän tuli valituksi ainoana hakijana kyseiseen virkaan muiden hakijoiden, Korkeamäen ja Rusasen, peruttua hakemuksensa. Hujalan toimiessa professorina Kajaanissa hoiti Oulussa täyttämättä olevaa virkaa Erja Rusanen (1.8.1996–31.7.1997) (OY 1995e; OY 1996; Lujala 2000.)

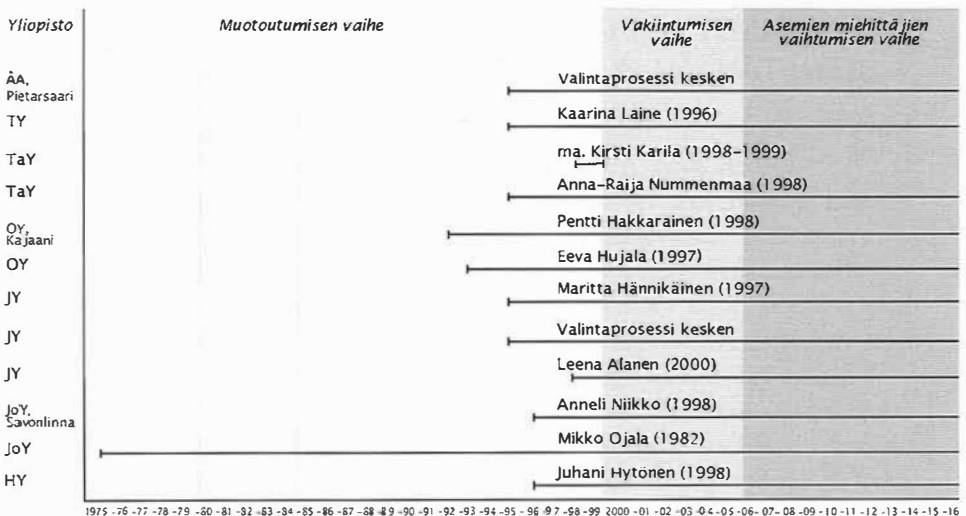
AKATEEMINEN VARHAISKASVATUS – EILEN, TÄNÄÄN JA HUOMENNA

Kuviossa 3 esitetään akateemisen varhaiskasvatuksen vaiheet vuodesta 1975 vuoteen 2016. Akateemisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan siis sitä kenttää, joka on kasvatustieteen “itsenäinen” osa-alue ja jonka olemassaolon edellytyksenä on oma professorikunta. Akateeminen varhaiskasvatus onkin käsitteenä suppeampi kuin varhaiskasvatustutkimus-käsite, jolla viitataan monitieteiseen tutkimukseen. Akateeminen varhaiskasvatus kattaa siis vain kasvatustieteellisen tutkimuksen.

Näiden kahden käsitteen yhteydet kietoutuvat lähihistoriassa toisiinsa siten, että varhaiskasvatustutkimuksen kolmatta vaihetta nimetään varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistymisen vaiheeksi juuri kyseisten professuurien perustamisen johdosta. On tietenkin selvää, ettei varhaiskasvatustutkimuksen kasvatustieteellistyminen, akateemisen varhaiskasvatuksen synty, ole johtanut monitieteisen tutkimuksen loppumiseen. Voi ajatella, että varhaiskasvatukseen kohdentuneita professuureja olisi perustettu myös psykologian laitoksiin. Tämä olisi ollut johdonmukaista varhaiskasvatustutkimuk-

sen voimakkaan psykologisen painotuksen ja myös psykologien etenkin 1970-luvulla tekemän tutkimuksellisen pioneerityön kanssa. Kysymyksessä on 1990-luvun puoliväliin ajoittunut tutkimuksellisen painopisteen muutos – siirto varhaiskasvatuksen pelikentällä.

Toisaalta myös kasvatustieteellisen varhaiskasvatuksen ja monitieteisyyden näkökulma(t) eivät sulje toisiaan pois. Hakkarainen (1999, 2–5) on pohtinut virkaanastujaisesityksessään kysymystä ”miksi tarvitaan varhaiskasvatukseen kohdistuvaa monitieteistä tutkimusta”? Hänen mukaansa varhaiskasvatus ja siihen liittyvät ilmiöt ovat niin moniaineksisia, että on mahdotonta lähestyä niitä perinteisen itsenäisen tieteenalan ideaa soveltaen. Varhaiskasvatus tutkimuskohteena on jo olemukseltaan monitieteistä. Moniaineksiset ja monitasoiset ilmiöt edellyttävät monitieteistä tutkimusta. Hän viittaa L.S. Vygotskiin todetessaan uuden monitieteisen tieteenalan, ”lapsitieteen”, rakentamisen tarpeeseen. Kysymyksessä olisi monitieteinen varhaiskasvatustiede.

KUVIO 3. AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN VAIHEET 1975–2016, PROFESSUUREIHIN VALITUT JA VALINTAVUODET.

Varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotoutumisvaihe on varsin pitkä – vuodesta 1975 vuoden 1998 loppuun. Tänä aikana siis tehtiin päätökset kaikkien nykyisten professuurien perustamisesta. Muotoutumisvaiheen alku oli hidas. Väliaikaisten lastentarhanopettajakoulutusten käynnistyminen vuonna 1973 ei vielä tarkoittanut varsinaisen varhaiskasvatuksen akateemisen kentän syntyä, vaikka Joensuun korkeakoulun lastentarhanopettajakoulutuksen yhteyteen perustettiinkin Suomen ensimmäinen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori. Kajaanin opettajankoulutuslaitoksessa aloitettuun varhaiskasvatuksen maisterikoulutuskokeiluun liittyi toinen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori vuodesta 1992 lähtien. Oulun yliopistoon perustettiin myös kolmas alan apulaisprofessori vuonna 1993. Vuonna 1995 tapahtunut lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistaminen sysäsi prosessin lopullisesti liikkeelle. Määräaikaisena perustetut professorit vakinaistettiin lukuunottamatta Tampereen yliopiston määräaikaista virkaa. Kaikki virantäytöt eivät kuitenkaan olleet vielä vuoteen 2000 tultaessa selviä: Åbo Akademin ja Jyväskylän yliopiston virantäytöt olivat kesken.

Varhaiskasvatuksen professorikunta syntyi kasvatustieteen ekspansion (Koivisto 1998, 205; Rinne 1998, 38–42) viimeisessä aallossa. Kasvatustieteen professorikunta kasvoi jyrkimmin 1970-luvulla, jolloin määrä kohosi vajaasta 30 professorista ja apulaisprofessorista noin 80 professoriin ja apulaisprofessoriin. Vuonna 1995 kasvatustieteen professoreita ja apulaisprofessoreja oli kaikkiaan noin 130 (Rinne 1998, 38, 40) ja vuonna 1998 heitä oli siis noin 140. Tämä kasvu johtui juuri varhaiskasvatuksen virkojen perustamisesta. Varhaiskasvatuksen professoreiden osuus koko kasvatustieteen professorikunnasta on noin 8 %. Varhaiskasvatuksen ylimpien virkojen perustamisen voidaankin katsoa saattaneen päätökseen kasvatustieteen akateemisen kentän laajentumisen. Uudet kasvatustieteen professorit ajoittuvat ja kiinnittyvät siis lastentarhanopettajakoulutuksen yliopistollistamiseen. Keskeisin syy jälkijättöisyyteen ovatkin olleet lastentarhanopettajakoulutuksen organisointiin liittyneet erilaiset koulutuspoliittiset vaihtoehdot ja näkemykset, joista vasta 1990-luvun puolivälissä päästiin yksimielisyyteen. Lastentarhanopettajathan jäivät muun opettajiston 1970-luvulle ajoittuneen akatemisoitumisen ulkopuolelle.

Lyhyt vakiintumisen vaihe kestää vuodesta 1999 vuoteen 2006, jolloin alkaa professorikunnan eläkkeelle siirtyminen. Asemien miehittäjien vaihtumisen vaihe alkaa siis sinä vuonna, kun vanhin nyt virassa oleva henkilö täyttää 65 vuotta. Suomalainen varhaiskasvatuksen professori on keskimäärin 55-vuotias. Nuorin tällä hetkellä virassa oleva professori täyttää 65 vuotta kuitenkin vasta vuonna 2016 (ks. Liite 6). Vuosina 2006–2009 viisi professoria tulee eläkeikään. Varhaiskasvatuksen professorit ovat suunnilleen saman ikäisiä kuin suomalaiset kasvatustieteen professorit ylipäätään (Rinne 1997, 75; 1998, 43) – 2000-luvun alkaessa on ennakoitavissa melkoinen kasvatustieteen professorikunnan sukupolvenvaihdos.

LOPUKSI

Varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotoutumisen alkusysäys Suomessa voidaan paikantaa vuosiin 1973–1975, jolloin yliopistoissa aloitettiin väliaikainen lastentarhanopettajakoulutus. Mutta mikäli hyväksytään näkemys, että akateemisen kentän olemassaolon perusehto on alan professuurin perustaminen, niin varhaiskasvatuksen akateeminen kenttä näki päivänvalonsa vuonna 1975. Tuolloin Joensuun yliopistoon perustettiin väliaikaisen lastentarhanopettajakoulutuksen tarpeisiin Suomen ensimmäinen varhaiskasvatuksen apulaisprofessori.

Yhden akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutumisen vaiheen virstanpylvään muodostaa vuosi 1991. Tuolloin Oulun yliopiston Kajaanin toimipisteessä ryhdyttiin “tuottamaan” varhaiskasvatuksen maistereita koulutuskokeiluna. Koulutuskokeiluun ryhtyminen osoitti, että siihen asti akateemisilla kentillä hiljaiseloa viettäneellä varhaiskasvatuksella oli pyrkimystä aktiivisuuteen. Varsinaisesti varhaiskasvatuksen akateemisen kentän muotoutuminen alkoi vasta vuonna 1995 lastentarhanopettajakoulutuksen siirryttyä kokonaisuudessaan yliopistoissa annettavaksi varhaiskasvatuksen kandidaatin tutkintoon johtavaksi koulutukseksi. Tällöin ryhdyttiin vilkkaasti perustamaan alan korkeimpia, professoritason, virkoja.

Juuri virantäyttöprosesseissa ovat mukana ne keskeiset toimijat, jotka määrittävät sitä suuntaa, mihin tieteenala on kehittymässä. Tiedekuntaneuvostot ja erityisesti päätösvaltaa käyttävät professorit ovat merkittävässä roolissa valitessaan (usein) yliopiston ulkopuoliset

asiantuntijat arvioimaan viranhakijoiden kelpoisuutta ja ansiota. Toisen kerran merkittäväksi tahoksi tiedekuntaneuvostot tulevat toimiessaan eräänlaisina portinvartijoina tehdessään virkaehdotusta asiantuntijoiden lausumien pohjalta. Lausuntojen ollessa toisistaan poikkeavia on tiedekunnalla enemmän "pelivaraa" asettaa ensimmäiselle ehdokassijalle hakijayliopistoon habitukseltaan sopiva hakija kuin silloin, kun asiantuntijat ovat yksimielisiä. Vielä yhtenä vaikutustahona on professorin nimittävä päätöksentekoeelin, joka useimmiten on yliopiston hallitus. Hallitus voi vielä prosessin viime vaiheilla muuttaa prosessin kulkua. Hakijayliopistojen valitsevat asiantuntijat ovat virantäyttöprosessissa keskeisiä toimijoita toimiessaan päätöksentekoa valmistelevana tahona. Lausuntoa ja ehdokasasettelua tehdessään asiantuntijat pääsevät periaatteessa rakentamaan tai viitoittamaan haettavana olevaa virkaa vaikuttamalla siihen, millaisella koulutustaustalla, tutkimuksella ja muilla ansioilla virkaan voidaan tulla valituksi (vrt. Koivisto 1997, 37).²⁴ Asiantuntijoiden työllä voi olla myös kauaskantoisempaa merkitystä siksi, että professoriksi valittu tekee virastaan "näköisensä" eli tuo siihen mukanaan koulutuksensa, kokemuksensa sekä näkemyksensä tieteenalasta ja siinä harjoitettavasta tutkimuksesta eli siitä, mitä varhaiskasvatus tulee olemaan. Professoriksi valittu tulee viitoittamaan sen suunnan, mihin tieteenala tulee kehittyvän.

Asiantuntijalausunnoissa määritellään se, mitä varhaiskasvatus juuri sillä hetkellä on ja osaltaan myös sitä, mitä sen pitäisi olla. Asiantuntijalausunnot eivät juurikaan tuottaneet yllätyksiä varhaiskasvatuksen määrittelyn suhteen. Keskeisiksi tekijöiksi nousivat ikädimensio, ensisijaisesti kasvatustieteellinen tiedeperusta ja institutionaalisen kasvatuksen korostus. Myös varhaiskasvatuksen monitieteellisyys nousi lausunnoissa jossain määrin esille. Asiantuntijalausuntojen mukaan varhaiskasvatus on ikävuosiin 0–8/9 lähinnä päivähoidon ja koulun piirissä oleviin lapsiin kohdistuvaa ja heidän kehitykselliset tarpeensa huomioon ottavaa kasvatuksellista toimintaa. Edelleen varhaiskasvatuksen nähdään olevan eräs kasvatustieteen osa-alueista, vaikka sillä on läheisiä kytkentöjä erityisesti psykologiaan ja kehitys-

²⁴ Aineistossa on vain yhdessä Jyväskylän yliopiston alku- ja varhaiskasvatuksen professorin virantäyttöprosessissa päädytty asiantuntijoiden esityksen vastaiseen päätökseen (JY 1999c).

psykologiaan, mutta myös erityispedagogiikkaan, sosiologiaan ja diaktiikkaan. Erityispedagogiset ja sosiologiset (ja yleensäkin yhteiskuntatieteelliset) kytkennät ovat kuitenkin psykologia-painotteisia kytkentöjä selkeästi vähäisempiä. Varhaiskasvatuksen yhteiskuntatieteellisyyden vähäisyys selittynee ainakin osittain virkojen sijoituspaikalla, mutta myös asiantuntijoiden ja hakijoiden tieteellisellä suuntautuneisuudella. Merkitystä on myös sillä yleisellä näkemyksellä, että psykologia mielletään kasvatustieteen tärkeimmäksi apu- ja lähitieteeksi.

Asiantuntijoiden taustoista voidaan heidän väitöskirjojensa tieteenalan perusteella todeta, että heistä yli puolet (55 %) edusti tällä kriteerillä psykologisesti orientoitunutta suuntausta (psykologia ja sosiaalipsykologia) ja lähestulkoon kaikki loput (40 %) kasvatustieteellistä orientaatiota. Yhtä voimakas psykologinen rintama ei kuitenkaan ilmene virkoja hakeneiden joukossa väitöskirjojen tieteenalan suhteen, vaan trendi on päinvastainen. Hakijoista 67 % on väitellyt kasvatustieteestä ja enää 24 % psykologiasta.

Kiinnostavaa on huomata, että voimakas psykologinen rintama kuitenkin jatkuu virkoihin valittujen joukossa, ei enää väitöskirjojen tieteenalaa kriteerinä pitäen, vaan heidän suuntautuneisuutensa perusteella. Varhaiskasvatuksen professoritason virkaan valituista 60 % on kasvatopsykologisesti suuntautuneita, joskin kaikkiaan 80 %:lla on kiinnikkeitä psykologiaan. Kolme professorin virkaan valittua on väitellyt psykologiasta. Yleisenä lopputulemana voidaan todeta, että psykologis-kasvatustieteellisesti orientoitunut asiantuntijajoukko suosii kasvatustieteellis-psykologisesti orientoitunutta hakijaa. Virantäyttöprosessit toimivat asiantuntijoiden edustaman akateemisen pääoman uusintamisen välineinä. Suomalaista opettajankoulutusta on kritisoitu yhteiskunnallisen aineksen vähydestä (esim. Jussila & Saari 1999, 17, 22, 99). Uusintamisen problematiikkaa voidaan lähestyä kyseisen kritiikin siivittämänä ja kysyä, miksei hakijoiden joukossa ole enempää henkilöitä, jotka mieltävät lapsuuden maailman ja varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisena ilmiönä. Asiantuntijat tekevät ratkaisunsa valikoituneesta hakijajoukosta; ei kaikkien mahdollisten potentiaalisten hakijoiden joukosta.

Tutkimuksessaan Koivisto (1998, 218) toteaa, että Turun yliopiston opettajankoulutuksen professori Erkki Lahdes on eittämättä 1980-luvun suomalaisen kasvatustieteen professorintekijä mitattuna an-

nettujen asiantuntijalausuntojen määrällä. Vastaavasti voidaan todeta, että Jyväskylän yliopiston psykologian, erityisesti kehityspsykologian, professori Isto Ruoppila on selkeästi suomalaisen varhaiskasvatustieteen professorintekijä. Hän on antanut kaikkiaan kahdeksan lausuntoa. Yksittäisen lausunnonantajan lausuntojen lukumäärä putoaa huomattavasti seuraavien lausunnonantajien kohdalla. Aho, Hujala, Hytönen ja Liikanen ovat kukin antaneet kolme lausuntoa, kun taas Jussila, Lahdes, Ojala, Saarinen ja T. Nummenmaa ovat puolestaan kukin antaneet kaksi lausuntoa. Heitä kaikkia voidaankin pitää tämän tutkimuksen aineiston ja näkökulman pohjalta akateemisen varhaiskasvatuksen perustanlaskijoina ja kentän hallitsijoina toimivana eliittinä yhdessä valitun professorikunnan kanssa.

Psykologia on siis keskeinen akateemisen pääoman laji sekä lausunnonantajien että viranhakijoiden habituksissa. Aineiston perusteella voi ajatella niinkin päin, että akateeminen varhaiskasvatus on psykologian kentän tutkimus-, sovellus- ja erityisalue; varhaiskasvatusthan tieteellistyi vähitellen psykologian piirissä. Näkemys on (psyko)looginen ajatellen varhaiskasvatustutkimuksen historian viitoittamaa tietä. Tieteellistymisen juuret eivät siis ole kasvatustieteessä, joka ekspansionsa yhteydessä paljolti didaktikoitui. Näin kasvatustieteen valtavirta ja varhaiskasvatuksen näkökulma eivät kohdanneet. Tämä voi olla yksi historiallinen selitys sille, ettei didaktinen ajattelu ole varhaiskasvatuksen piirissä saanut yhtä merkittävää asemaa kuin kasvatustieteessä yleensä. Mielenkiintoista on, että akateemisen varhaiskasvatuksen synnyn yhteydessä 1990-luvun loppupuolella ei tapahtunut didaktikoitumista, vaan tavallaan ”uudelleen psykologisoitumista”. Kehä umpeutui.

”Yksiarvoisella” ja monopolisoivalla näkemyksellä on myös kääntöpuolensa; jotain voi jäädä huomaamatta pienten lasten kasvatuksen moninaisuudesta.

”Kasvatuksen tutkimuksen kehityksen kannalta on tietenkin sillä seikalla, että tämän alan yliopistollisten oppituo-
lien haltijat viitoittavat tavallisesti sen suunnan, mihin tutkimus kulkee, ollut sekä edistävää että ehkäisevää vaikutusta. Erilaisten aatesuuntien tai myöhemmin myös eri metodien ympärille keskittyviin koulukuntiin tiukasti pitäytyneet yliopistollisten oppituo-
lien haltijat ovat toisaalta herättäneet suuren innostuksen

tämänsuuntaiseen tutkimustyöhön mutta toisaalta vaikuttaneet myös siihen, että alan monipuolisempi kehittyminen on hidastunut ellei suorastaan pysähtynyt.” (Päivänsalo, 1970, 758–759.)

Jyväskylän yliopiston professori (lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevat sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset) laajentaa varhaiskasvatuksen akateemista kenttää. Kyseisen professorin määrittely ei ole kytköksissä psykologiseen osaamiseen. Monitieteisyys, joka on ollut myös yksi akateemisen varhaiskasvatuksen ominaislaatuisuuden kulmakivistä, sai konkreettisen jalansijan. Akateemisen varhaiskasvatuksen monitieteisyys ei näyttäisi olevan pelkkää retoriikkaa.

Varhaiskasvatus (kasvatuskäytäntönä, oppiaineena ja tieteenalana) on näihin päiviin asti sijainnut kaukana kasvatustieteen ytimestä ja intresseistä. Tähän ovat vaikuttaneet ainakin seuraavat seikat:

- varhaiskasvatus ei ole tuonut mukanaan kasvatustieteeseen uutta lähitiedettä, ”vahvempaa serkkua”, joka olisi nostanut kasvatustieteen statusta
- kasvatustieteen määrittely eli osa-aluejako ei ole muotoutunut ihmisen elämänkaaren kautta, vaan lähitieteiden avulla
- akateeminen varhaiskasvatus muotoutui viimeisenä kasvatus-tieteen osa-alueena vasta 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla
- suomalaisessa opettajankoulutuksessa ei ole kehitetty todellista pientenlasten opettajuutta vuoden 1947 jälkeen, jolloin alakan-sakouluseminaari lakkautettiin Hämeenlinnassa; akateeminen opettajankoulutus on keskittynyt lähinnä peruskoulunopettajuuden kehittämiseen ja sen lähentämiseen aineenopettajuuteen
- opettajankoulutuksen yliopistollistaminen tapahtui ilman las-tentarhanopettajakoulutuksen mukana oloa
- varhaiskasvatustutkimus oli aluksi psykologien kiinnostuksen kohteena, kasvatustieteilijät kiinnostuivat pienten lasten kasvatuksesta vasta 1980-luvulla
- varhaiskasvatus (erityisesti varhaiskasvatuksen institutionaali-nen, formaali osa) on edustanut kasvatustieteelle ”vierasta” sosiaalishallinnollista yhteyttä
- varhaiskasvatuskäsitteen alkuperä on vain löyhästi yhteydessä kasvatustieteen kenttään

- varhaiskasvatuskäsitteen kolme käyttötarkoitusta eivät juuri-kaan kiinnity kasvatustieteen keskiössä olevaan didaktiikkaan eikä kasvatustieteen keskeisimpään asiakastyön kenttään – peruskouluun
- varhaiskasvatuksella on ollut epämääräinen status informaalin ja formaalin kasvatuksen välimaastossa

Kasvatustieteen historia liittyy kiinteästi opettaja-ammattikunnan koulutukseen. Kasvatustieteen tie on kulkenut oppikoulunopettajien ja kansakoulunopettajien valmistuksen aputieteestä koko opettajankoulutuksen aputieteeksi aina uusien opettajankoulutusyksiköiden ydintieteeksi. (Rinne ym. 1998, 98.) Varhaiskasvatuksen tie on niinikään kulkenut samanlaisten opasteiden viitoittamana. Akateemisen varhaiskasvatuksen (tieteenalana ja oppiaineena) ei pitäisi kuitenkaan pelkästään olla pientenlasten opettajankoulutusyksiköiden ydintiede. Yhtä tärkeää on pienten lasten maailman ”suurten kysymysten”, kasvatuksen pääongelmien ratkominen ja tähän liittyvä monitieteinen varhaiskasvatustutkimus, jonka ote voisi olla humanistista, yhteiskuntatieteellistä ja myös esimerkiksi lääketieteellistä.

Rinne toteaa (1997, 107): ”Uusakateemisen professorikunnan ääni ei kuulu perinteisen akateemisen eliitin valtakentillä, vaikka valtiotavallan legitimoiva asema soisikin muruja pöydältä ja oman alemmistatuksisen kentän hajoavan massakorkeakoulun reunoilta.” Kasvatustiede on nyt saanut oman uuden osa-alueen – varhaiskasvatuksen. Varhaiskasvatuksen pitänee alemmistatuksisena kamppailla asemastaan, muruista ja kokonaisista kakuista sekä kasvatustieteen että perinteisen akateemisen eliitin valtakentillä. Muotoutunut ja osin vielä muotoutumassa oleva varhaiskasvatuksen akateeminen eliitti toimii myös (vasta)voimana keskushallinnon ja ammattijärjestöjen perinteisesti hallussaan pitämällä käytännön varhaiskasvatuksen ja päivähoidon kentillä. Tulevaisuus on mielenkiintoinen – mitä kaikkea on odotettavissa?

Tutkimuksessa on tarkasteltu kirjallisuuden ja varhaiskasvatuksen professorinvirkojen virantäyttödokumenttien kautta, miten akateeminen varhaiskasvatusta on muotoutunut. Tutkimuksen tarkoituksena on keskeisten toimijoiden (asiantuntijat ja hakijat) identifioinnin kautta hahmottaa akateemisen kentän muotoutumista ja selvittää varhaiskasvatuksen sisällöllistä määrittymistä. Tutkimus painottuu

toimijoiden identifiointiin. Tutkimusta voi luonnehtia kentän historiaa ja muotoutumista analysoivaksi perustutkimukseksi.

Käyttämämme lähdeaineisto ei anna mahdollisuutta muotoutuvan kentän kamppailujen tarkkaan analyysiin. Kritiikkinä onkin todettava, että tutkimuksen bourdieuläinen analyysi jää tässä mielessä ohueksi. Intressiristiriitojen ja konfliktien esiin saaminen ja ”näkyväksi tekeminen” vaatii lisäaineistoa. Tällaisen aineiston muodostaisi esimerkiksi virantäyttäjien yhteydessä mahdollisesti tehdyt kirjalliset vastineet. Asiantuntijalausuntoihin ja mahdollisiin vastineisiin jää tosin harvoin jälkiä asiantuntijoiden ja hakijoiden mahdollisista sympatioista ja antipatioista, joten dokumenttiaineiston avulla ei kaikkia virantäyttöön liittyviä elementtejä ehkä voida tehdä näkyviksi. Keskeisten toimijoiden haastattelut saattaisivat tuoda lisävalaistusta nimitys- ja valtapelien kytköksiin ja taustoihin. Toivommekin, ettei tutkimuksemme muistuta liikaa ”patsaspuistoa”, jossa toimijat seisovat yksittäin ilman heitä toisiinsa kytkevien intressien ja vuorovaikutussuhteiden verkostoa. Jatko-tutkimuksen varaan siis jää kentän muotoutumiseen liittyvien konfliktien ja kulissien takaisten ja tässä tutkimuksessa paljolti hämärän peittoon jääneiden kamppailujen analysointi.

Lisäaineiston avulla analyysiä olisi myös mahdollista kuljettaa kohti syvällisempää kvalitatiivista tulkintaa. Vastausta etsittäisiin miksi-ky-symyksiin, kuten miksi juuri tietyn yliopiston tietyssä viranhaussa vaaditaan lausunnonantajien yksimielisyyttä tai miksi asiantuntijoiksi on valittu juuri kyseiset henkilöt? Samalla olisi mahdollista tarkentaa asiantuntijalausuntojen ilmaisuja ja merkityksiä, sillä ovathan lausuntojen luonnehdinnat hakijoista nimitys- ja valtapeleihin liittyvää diskurssia – ei ”tosiasiatekstiä”. Diskurssiluonne mahdollistaa asioiden näkemisen kontekstissaan tietyllä tavalla rajoittaen samanaikaisesti muita mahdollisia tapoja. Kiinnostavaa olisi näin ollen kysyä esimerkiksi sitä, miksi asiantuntija määrittelee hakijan varhaiskasvatuskentän marginaaliin tai sen ulkopuolelle ja miksi joku toinen hakija on puolestaan kentän keskiössä? Kuvaa tästä diskurssissa tapahtuvasta sekä sisällyttämisen että ulossulkemisen menetelmästä voitaisiin tarkastella sen kautta, kuinka hakijoiden osat voivat vaihtua toisen yliopiston viranhaussa.

Kullakin asiantuntijalausunnolla on siis oma kontekstinsa – tietty virantäyttöprosessi asiakirjoineen, hakijoineen, asiantuntijoineen ja yliopistoineen. Asiantuntijoiden määrittellessä, millaisista elementeistä

he näkevät tieteenalan rakentuvan, he pystyvät rajaamaan osan hakijoista pois virantäytöstä. Yksiselitteisen määritelmän puuttuessa asiantuntijan on arvioitava hakijoiden tuotantoa itse tekemänsä määrittelyn turvin. Toki vakiintuneet määritelmät tieteenalan sisällöstä ja hakijayliopistojen laatimat virantäyttöselosteet toimivat raameina, joiden puitteissa asiantuntijoiden olisi pysyttävä. Toisaalta voi ajatella niin, että virantäyttöseloste on lähtökohtaisesti tärkein valintaa ohjaava tekijä. Viran alan määrittely etukäteen rajaa osan potentiaalisista hakijoista haun ulkopuolelle. Se antaa hakijoille viestejä siitä, kannattaako virkaa hakea ja ennen kaikkea, onko hakemuksella menestymisen mahdollisuuksia. Ilmeistä on, ettei esimerkiksi Jyväskylän viranhauussa (lapsuutta ja varhaiskasvatusta koskevat sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset) professuuria suunnattu psykologisesti orientoituneille hakijoille.

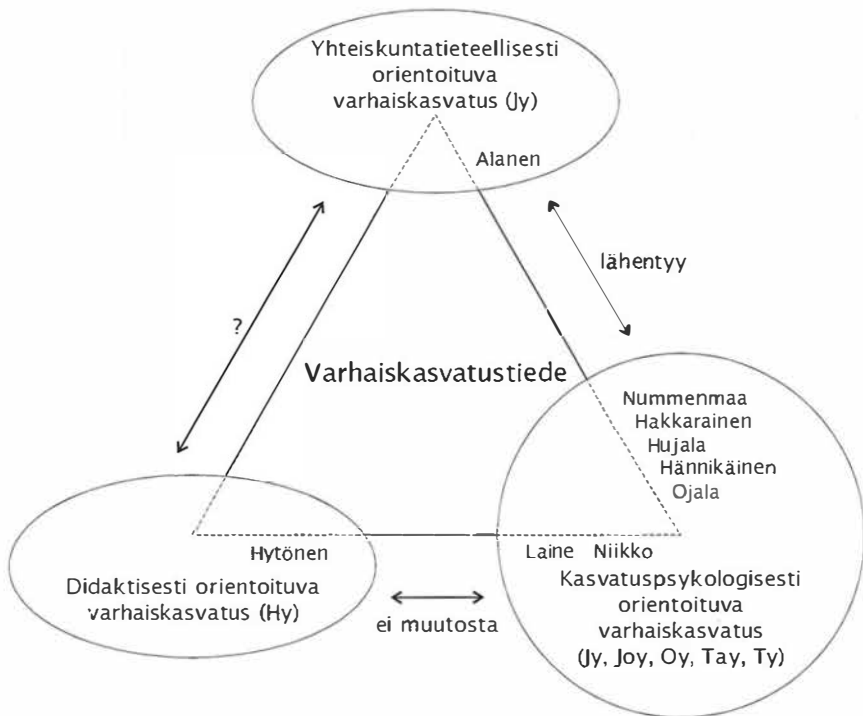
Myös varhaiskasvatuksen sisällöllistä määrittymistä olisi mahdollista syventää edelleen: Millaista varhaiskasvatuksen tekijää hakijayliopisto on "ilmoittanut" haluavansa ja millaiseksi valittu viranhaltija oppituolin alaa muotouttaa? Toisaalta jatkotutkimuksessa voidaan esittää kysymys siitä, rakennetaanko oppituolin alaa yliopiston toimesta tietoisesti vai rakentuuko se henkilövalintojen kautta, jolloin virantäyttöprosessissa todellakin painottuu "oikean" henkilön löytyminen organisaation jäseneksi. Keiden halutaan olevan tulevaisuuden tekijöitä? Onko mahdollinen tulevaisuus pyritty varmistamaan jo etukäteen?

Käsillä olevan tutkimuksen perusteella voidaan alustavasti hahmottaa tulevaisuuden varhaiskasvatusta: Millaiseksi varhaiskasvatus on sisällöllisesti muotoutumassa? Mihin varhaiskasvatustutkimus tulevaisuudessa kohdentuu ja mitkä teoreettiset painotukset sitä ohjaavat? Mihin tulevaisuuden varhaiskasvatus näyttäisi orientoituvan tehtyjen valintojen, kentän eliitin (viranhaltijoiden) ohjaamana? Onko akateemisen varhaiskasvatuksen kentälle syntymässä eri koulukuntia, ja voidaanko puhua varhaiskasvatuksen kehittyvistä paradigmoista? Tulevaisuustarkastelua havainnollistetaan skenaariokolmion avulla (Kuvio 4).

Koulukuntaistumista tukevat havainnot siitä, että tiettyihin yliopistoihin värväytyy samoista teemoista kiinnostuneita, tietynlaisesta näkökulmasta ja orientaatioperustasta ponnistavia tutkijoita.

Skenaariokolmiota tarkasteltaessa varhaiskasvatuksen didaktiikka näyttäisi olevan saamassa vahvan jalansijan Helsingin yliopistossa, jossa sen asemaa vahventanee entisestään syksyllä 2000 haku-prosessissa oleva uusi esi- ja alkuopetuksen didaktiikan professuuri. Myös Turun yliopistossa ja Joensuun yliopistossa (Savonlinna) varhaiskasvatuksen didaktiikka saa tukea erityisesti opettajuus- ja opettajankoulutustutkimuksen kautta.

Oulun yliopistossa on puolestaan selkeä bronfenbrenneriläisen ekologisen psykologian (Oulu) ja vygotskiläisen kulttuurihistoriallisen teorian (Kajaani) painotus. Jyväskylän yliopistossa painottuu vygotskiläis-piagetiläisen orientaation lisäksi myös kasvatussosiologinen näkökulma. Kajaania ja Jyväskylää yhdistää kulttuurisen ulot-

KUVIO 4. VARHAISKASVATUSTIEDE: LÄHITULEVAISUUDEN SISÄLLÖLLINEN SKENAARIO NYKYISTEN PROFESSORIEN (TUTKIMUS)ORIENTAATIOIDEN KAUTTA.

tuvuuden lisäksi leikkitutkimus, joka on eräs varhaiskasvatustutkimuksen kestoteemoista. Tampereetta, Jyväskylää ja Oulua yhdistävät puolestaan kodin ja perhekontekstin keskeinen esilläolo tutkimusteemana. Yhdistävänä näkökulmana on niin ikään lapsuuden politiikan, konstruktivismin ja lapsuuden sosiologian tuottama käsitys lapsesta subjektina, aktiivisena osallistujana ja toimijana. Myös Joensuun vertaileva ja osin historiallista ulottuvuutta sisältävä tutkimus tukee varhaiskasvatuksen valtavirran kontekstuaalista näkökulmaa, jossa varhaiskasvatus linkittyy aina perheeseen, elämäntulkintaan, historiaan, kulttuuriin ja yhteiskuntaan monimutkaisella tavalla.

Skenaariokolmion oikeaa sivua voikin nimittää varhaiskasvatuksen monitieteiseksi valtavirraksi tai ”yleiseksi varhaiskasvatustieteeksi”. Mielenkiintoista on, ettei kolmion vasempaan sivuun kiinnity yliopistoja ja auktoriteetteja. Voiko olla yhteiskuntatieteellistä didaktiikkaa? Voiko esimerkiksi sosiologiasta tulla didaktiikan keskeisin aputiede? Kolmion voidaan ajatella kuvaavan varhaiskasvatuksen akateemista kenttää, joka on jatkuvassa sisäisessä liikkeessä. Kentän asemat ja tieteelliset näkökulmat eivät siis ole täysin lukkiutuneita. Kentän sisäistä dynamiikkaa heijastaa esimerkiksi Turun yliopistossa vastikään käynnistynyt (tämän tutkimuksen tutkimusajankohdan jälkeen alkanut) Suomen Akatemian rahoittama poikkitieteellinen tutkimushanke, joka kohdentuu varhaislapsuuden syrjäytymisproblematiikkaan. Tämä tutkimushanke ”kuljettaa” Turun yliopiston varhaiskasvatustutkimusta Tampereen, Jyväskylän, Joensuun ja Oulun yliopistojen joukkoon.

Voidaan siis ajatella, että varhaiskasvatustieteen valtavirta on määriteltävissä – myös lähitulevaisuudessa – selkeästi yleisen kasvatustieteen (vrt. Rinne ym. 2000, 57) kaltaiseksi monitieteiseksi tieteenalaksi, jossa suosittu kasvatopsykologinen aines lähentyy ja integroituu historiallis-kulttuuris-yhteiskunnalliseen pääomaan. Tämän valtavirran rinnalla näyttäisi siis olevan kehittymässä helsinkiläisvetoinen didaktinen koulukunta. Kasvatopsykologian ja didaktiikan allianssi, jota kolmion alasiivu kuvaa, ei täten tulisikaan olemaan kovin keskeinen kenttää hahmottava ja konstituiva akateemisen pääoman laji.

Akateemisen varhaiskasvatuksen pitkän muotoutumisvaiheen loppu (Kuvio 3) osuu, kuten aikaisemmin 1960-luvun lopussa alkanut päivähoitolain valmistelu, suomalaisen yhteiskunnan dramaattisiin

olosuhteisiin. Laman jälkeinen säästöpolitiikka ja EU-jäsenyys ovat heijastuneet myös pienten lasten kasvatuksen kehystekijöihin. Vuoden 1999 hallitusohjelman koulutus- ja tiedepoliittisen linjauksen mukainen lakisääteinen esiopetus on yksi eurokuntoisuuden ilmentymistä. Aitejä on myös ehdotettu luopumaan palkkatyöstään ja muodostamaan uudelleen kodeissa oleva työvoimareservi. Minkälaisen kannakkeen ja teoreettisen pidikkeen akateeminen varhaiskasvatus tuottaa? Tarjoaako akateeminen varhaiskasvatus apuaan myös pienten lasten kotikasvatukseen? Varhaiskasvatus ei luultavasti irrottaudu kokonaan historiallisesti muotoutuneesta kaavustaan olla pientenlasten opettajien professiopyrkimysten takaajana ja roolistaan olla pääasiassa päivähoito- ja päiväkotitutkimusta.

Kasvatustieteiden kenttä on myös jatkuvassa liikkeessä. Uuden vuosituhanen alkaessa on tultu tilanteeseen, jossa voidaan erottaa selkeästi toisistaan ainakin kolme itsellistä kasvatusta tutkivaa tietettä. Ne ovat yleinen kasvatustiede, erityispedagogiikka ja aikuiskasvatustiede. Näiden varsinaisten kasvatustieteiden lisäksi on toki muitakin itsellisyyteen pyrkiviä tieteenalueita, kuten juuri varhaiskasvatus ja erilaiset oppiainedidaktiikat. Vaikka nämä muut alat ovat joiltakin osin saavuttaneet tieteen statuksen – esimerkiksi oppituolien tai oppiaineen autonomian osalta, ne astuvat varsinaisina tieteenaloina vasta korkeintaan ensi askeleitaan. (Rinne ym. 2000, 56–57.) Kasvatustieteen systematiikasta on siis käyty keskustelua pitkään eikä siitä ole olemassa kaikkien yhteisesti hyväksymää absoluuttista jäsenystä. Esimerkiksi elinikäinen oppiminen ei rajaudu vain aikuiskasvatustieteen teemaksi, vaan se liittyy oleellisesti myös lapsuuteen, nuoruuteen ja vanhuuteen kiinnittyneeseen kasvatustieteelliseen ajatteluun. (Nieminen 2000, 501–502.) Kokoava ja lohkoutunut näkemys käyvät jatkuvaa määritys- ja valtakamppailua keskenään.

Voikin kysyä, lohkoutuuko varhaiskasvatustiede sisäisesti yleisen kasvatustieteen tavoin? Onko tulevaisuudessa varhaiskasvatustieteiden psykologiaa, varhaiskasvatustieteiden sosiologiaa, varhaiskasvatustieteiden filosofiaa, varhaiskasvatustieteen historiaa ja vertailevaa varhaiskasvatustiedettä omina osa-alueinaan? Lohkoutuminen edellyttää siis sitä, että varhaiskasvatus samastuisi yleisen kasvatustieteen piiriin. Tässä tapauksessa varhaiskasvatustieteen kotisatama olisi yleinen kasvatustiede, ja laituripaikka sen yksi alakategoria. Vaarana on tällöin lohkoutunut tutkimustematikka. Tästä puolestaan voi olla seurauksena pienten

lasten kasvatustutkimuksen pirstaloituminen. Varhaiskasvatuksen valtavirta, jossa eri näkemykset tukeutuvat toisiinsa muodostaen aitoja monitieteisiä kysymyksenasetteluja, vähentää kuitenkin pirstaloitumisen uhkaa. Onko akateemisen varhaiskasvatuksen sisäisen kehittymisen ja dynaamisuuden kannalta edullisempää ollakin “neljäs kasvatustiede”? Mikä vaihtoehto varmentaa tehokkaimmin pienten lasten kasvatuksen näkyvyyden, olemassaolon ja osallisuuden tieteen kentällä? Se jäänee tulevaisuuden historian tutkimuksen selvitettäväksi.

LÄHDELUETTELO

ASIAANTUNTIJALOUSUNNOT:

- Aho, Leena. 30.8.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta Kajaanin opettajankoulutuslaitos. (LA/OY 95)
- Aho, Leena. 23.3.1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta Oulun opettajankoulutuslaitos. (LA/OY 97)
- Aho, Leena. 26.7.1998. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (LA/JY 98)
- Hujala, Eeva. 9.8.1996. Professori i pedagogik med inriktning mot de tidiga barnaåren. Åbo Akademi, lärarutbildning vid Pedagogiska fakulteten. (EH/ÅA 96)
- Hujala, Eeva. 31.8.1998. Professori i pedagogik med inriktning mot de tidiga barnaåren. Åbo Akademi, lärarutbildning vid Pedagogiska fakulteten. (EH/ÅA 98)
- Hujala, Eeva. 6.11.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Tampereen yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan opettajakoulutuslaitoksen lastentarhanopettajakoulutuksen yksikkö. (EH/TaY 98)
- Hytönen, Juhani. 4.4.1982. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston opettajankoulutuslaitos. (JH/JoY 82)
- Hytönen, Juhani. 30.9.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Oulun opettajankoulutuslaitos. (JH/OY 95)
- Hytönen 19.5.1996. Kasvatustieteen apulaisprofessorin virka, erityisalana varhaiskasvatus. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. (JH/TY 96)
- Jussila, Juhani. 11.9.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Kajaanin opettajankoulutuslaitos. (JJ/OY 95)

- Jussila, Juhani. 26.3.1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta Oulun opettajankoulutuslaitos. (JJ/OY 97)
- Korpinen, Eira. 5.10.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Kajaanin opettajankoulutuslaitos. (EK/OY 98)
- Lahdes, Erkki. 26.1.1981. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston opettajankoulutuslaitos. (EL/JoY 81)
- Lahdes, Erkki. 1.4.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen professorin virka. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (EL/HY 98)
- Lahikainen, Anja-Riitta. 8.10.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Oulun opettajankoulutuslaitos. (ARL/OY 95)
- Lahtinen, Ulla. 1.12.1996. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. (UL/JY 96)
- Liikanen, Pirkko. 30.8.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Oulun opettajankoulutuslaitos. (PL/OY 95)
- Liikanen, Pirkko. 17.3.1996. Kasvatustieteen apulaisprofessorin virka, erityisalana varhaiskasvatus. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. (PL/TY 96)
- Liikanen, Pirkko. 27.12.1996. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatus, apulaisprofessorin virka. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. (PL/JoY 96)
- Nummenmaa, Tapio. 22.10.1995. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (TN/JY 95)
- Nummenmaa, Tapio. 9.6.1998. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden kasvatustieteiden opettajankoulutuslaitos. (TN/JY 98)
- Ojala, Mikko. 20.2.1996. Kasvatustieteen apulaisprofessorin virka, erityisalana varhaiskasvatus. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. (MO/TY 96)

- Ojala, Mikko. 13.6.1996. Professori i pedagogik med inriktning mot de tidiga barnaåren. Åbo Akademi, lärarutbildning vid Pedagogiska fakulteten. (MO/ÅA 96)
- Rauste-von Wright, Maijaliisa. 24.9.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Tampereen yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan opettajakoulutuslaitoksen lastentarhanopettajakoulutuksen yksikkö. (RvW/TaY 98)
- Ruoppila, Isto. 25.2.1982. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston opettajankoulutuslaitos. (IR/JoY 82)
- Ruoppila, Isto. 2.10.1995. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Kajaanin opettajankoulutuslaitos. (IR/OY 95)
- Ruoppila, Isto. 18.9.1996. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. (IR/JY 96)
- Ruoppila, Isto. 25.3.1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta Oulun opettajankoulutuslaitos. (IR/OY 97)
- Ruoppila, Isto. 8.9.1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatus, apulaisprofessorin virka. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. (IR/JoY 97)
- Ruoppila, Isto. 30.3.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen virka. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (IR/HY 98)
- Ruoppila, Isto. 29.6.1998. Professori i pedagogik med inriktning mot de tidiga barnaåren. Åbo Akademi, lärarutbildning vid Pedagogiska fakulteten. (IR/ÅA 98)
- Ruoppila, Isto. 19.10.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virka. Tampereen yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan opettajakoulutuslaitoksen lastentarhanopettajakoulutuksen yksikkö. (IR/TaY 98)
- Saarinen, Pirkko. 11.9.1998. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (PS/JY 98)

- Saarinen, Pirkko & Lyytinen, Heikki. 5.10.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin virka. Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan Kajaanin opettajankoulutuslaitos. (PS&HL/OY 98)
- Salminen, Jaakko. 24.4.1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen virka. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (JS/HY 98)
- Syrjälä, Leena. 31.1.1996. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin virka. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitos. (LS/JY 96)

VIRANTÄYTTÖSELOSTEET JA MUUT VIRANTÄYTTÖIHIN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT:

- HY 1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen professorin viran virantäyttöseloste. Helsingin yliopisto. 25.2.1997.
- JoY 1982. Valtakirja filosofian tohtori Mikko Olavi Ojalalle Joensuun korkeakoulun varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin virkaan. Joensuun korkeakoulu. Dno 266/4211/80. 7.9.1982.
- JoY 1996. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatus, apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Joensuun yliopisto. 1.4.1996.
- JoY 1997. Nimittämiskirja; apulaisprofessori, kasvatustiede, erityisesti varhaiskasvatus. Joensuun yliopisto. 17.12.1997.
- JY 1995a. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin viran virantäyttöseloste. Jyväskylän yliopisto. 15.6.1995.
- JY 1995b. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Jyväskylän yliopisto. 21.6.1995.
- JY 1997. Varhais- ja alkukasvatuksen professorin viran virantäyttöseloste. Jyväskylän yliopisto. 29.10.1997.
- JY 1998. Varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Jyväskylän yliopisto. 3.4.1998.
- JY 1999a. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tiedekunta-neuvosto. Pöytäkirja 4/1999. 22.4.1999.
- JY 1999b. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tiedekunta-neuvosto. Pöytäkirja 5/1999. 20.5.1999.

- JY 1999c. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tiedekunta-neuvosto. Pöytäkirja 9/1999. 14.10.1999.
- OY 1995a. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin viran virantäyttöseloste. Oulun yliopisto. 22.3.1995.
- OY 1995b. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pöytäkirja A 26/95. 14.3.1995.
- OY 1995c. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Oulun yliopisto. 22.3.1995.
- OY 1995d. Oulun yliopisto. Hallitus. Pöytäkirja B 38/1995. 22.3.1995.
- OY 1995e. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tiedekuntaneuvosto. Pöytäkirja A 117/95. 17.10.1995.
- OY 1996. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pöytäkirja 30/96. 2.4.1996.
- OY 1997a. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Oulun yliopisto. 28.1.1997.
- OY 1997b. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pöytäkirja A 27/97. 18.3.1997.
- OY 1998. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen professorin viran virantäyttöseloste. Oulun yliopisto. 6.3.1998.
- TaY 1997. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin viran virantäyttöseloste. Tampereen yliopisto. 17.12.1997.
- TaY 1998. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos. Laitosneuvosto. Pöytäkirja. 3/1998. 29.5.1998.
- TY 1992. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos. Laitosneuvosto. Pöytäkirja 4A/92. 8.4.1992.
- TY 1995. Kasvatustieteen apulaisprofessorin viran, erityisalana varhaiskasvatus, virantäyttöseloste. Turun yliopisto. 25.4.1995.
- ÅA 1995. Redogörelse om tillsättning av tjänsten som professor i pedagogik med inriktning mot de tidiga barnåren. Åbo Akademi. 6.10.1995.

VIRALLISJULKAISUT:

Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetun asetuksen muuttamisesta 18.6.1998/463.

Asetus valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain täytäntöönpanosta 29.12.1922/312.

Hallintolainkäyttölaki 26.7.1996/586.

HE 91/1999 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle esiopetusta koskevaksi lainsäädännöksi 91/1999 vp.

HMenL. Hallintomenettelylaki 6.8.1982/598.

KelpoisuusehtoA 496/70. Asetus Joensuun korkeakoulun virkojen ja toimien kelpoisuusehdoista sekä virkojen ja toimien täyttämisestä 7.7.1970/496.

KelpoisuusehtoA 1078/74. Asetus Joensuun korkeakoulum virkojen ja toimien kelpoisuusehdoista sekä viran ja toimen haltijoiden tehtävistä 23.12.1976/1078.

KelpoisuusehtoA 309/93. Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä 2.4.1993/309.

KelpoisuusehtoA muutos 463/98. Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetun asetuksen muuttamisesta 18.6.1998/463.

KM 1905. Förslag angående Skyddsuppfostran. Komitébetänkande I. Helsingfors 1905.

KM 1906. Ehdotus suojelukasvatuksen järjestämiseksi. Komitean mietintö II. Helsinki 1906.

KM 1974:15. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietintö. Valtioneuvosto. Helsinki.

KM 1981:13. Päivähoidon henkilöstön opetussuunnitelmatoimikunnan mietintö. Opetusministeriö. Helsinki.

KM 1988:29. Professoriviran täyttäminen. Professoritoimikunnan mietintö.

KM 1989:28. Varhaislapsuuden ja -kasvatuksen tutkimustoimikunnan mietintö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Laki valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta 1.6.1922/149.

Lastensuojelulaki 17.1.1936/52.

PerusopetusL 628/98. Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

PäivähoitoA 239/73. Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

PäivähoitoA muutos 882/95. Asetus lasten päivähoidosta annetun asetuk-
sen 2 §:n muuttamisesta 16.6.1995/882.

PäivähoitoL 36/73. Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

PäivähoitoL muutos 630/91. Laki lasten päivähoidosta annetun lain 11a ja
31 §:n muuttamisesta 5.4.1991/630.

SH 1982. Kokeilu- ja tutkimustoiminta lasten päivähoidossa. Kirjallisuus kat-
saus vuosilta 1971–1981. Sosiaalhallitus. Julkaisuja 9/1982. Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Suomen Hallitusmuoto 17.7.1919/94.

TM 15.7.1999. Esiopetustyöryhmän muistio. Opetusministeriö. Helsinki.

TM 1988:43. Lastentarhanopettajakoulutuksen organisaatiotyöryhmän muis-
tio. Opetusministeriö. Helsinki.

TM 1992:18. Lastentarhanopettajien yliopistokoulutuksen työryhmän muistio.
Opetusministeriö. Helsinki.

TM 1999:4. Varhaiskasvatustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministe-
riö. Helsinki.

VirantäyttöA 1581/91. Asetus korkeakoulun professorin ja apulaisprofes-
sorin viran täyttämistä 20.12.1991/1581.

VirantäyttöL 856/91. Laki korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin
viran täyttämistä 24.5.1991/856.

VirantäyttöL muutos 648/97. Laki korkeakoulun professorin ja apulaispro-
fessorin viran täyttämistä annetun lain muuttamisesta 27.6.1997/648.

VirkamiesA 971/94. Valtion virkamiesasetus 14.11.1994/971.

VirkamiesL 750/94. Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750.

VN 1993. Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen ke-
hittämissuunnitelma vuosille 1991–1996. Tarkiste. Valtioneuvoston
päätös 18.6.1993.

YliopistoA 115/98. Yliopistoasetus 6.2.1998/115.

YliopistoL 645/97. Yliopistolaki 27.6.1997/645.

HENKILÖHAKEMISTOT

- Kko 1990. Kuka kukin on. Who's who in Finland. Henkilötietoja nykypolven suomalaisista. Helsinki: Otava.
- Kko 1994. Kuka kukin on. Who's who in Finland. Henkilötietoja nykypolven suomalaisista. Helsinki: Otava.
- Kko 1998. Kuka kukin on. Who's who in Finland. Henkilötietoja nykypolven suomalaisista. Helsinki: Otava.
- SVK 1984. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Espoo: Weilin+Göös.
- SVK 1987. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Espoo: Weilin+Göös.
- SVK 1994. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Vantaa: Ajasto.
- SVK 1995. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Vantaa: Ajasto.
- SVK 1997. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Kauppakamari Oy. Lakimiesliiton Kustannus. Jyväskylä: Gummerus.
- SVK 1998. Suomen valtiokalenteri. Finlands statskalender. Helsingin yliopisto. Kauppakamari Oy. Lakimiesliiton Kustannus. Jyväskylä: Gummerus.

SÄHKÖPOSTI-, KIRJE- JA PUHELINKESKUSTELUT:

- Elio, H. Tiedekunnan toimistopäällikkö. Kuopion yliopisto. Kevät 2000.
- Estola, E. Erikoistutkija. Oulun yliopisto, Oulun opettajankoulutuslaitos, varhaiskasvatuskeskus. Syksy 1999.
- Hyvämäki, A.M. Tiedekuntasihtööri. Helsingin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Kevät 1999.
- Ingman, M. Tutkimussihtööri. Helsingin yliopisto, psykologian laitos. Kevät 1999.
- Junnila, T. Osastosihtööri. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Syksy 1998; Kevät 1999; Kevät 2000.

- Kaartinen, J. Korkeakoulusihteeri. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos. Syksy 1999.
- Karila, K. Apulaisprofessori. Tampereen yliopisto, Tampereen lastentarhanopettajakoulutus. Syksy 1999.
- Komonen, V. Päiväkodinjohtaja. Tampereen kaupunki. Syksy 1999.
- Kuikka, M.-L. Tiedekuntasihteeri. Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Kevät 1999.
- Liimatainen, S. Tiedekuntasihteeri. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Syksy 1998.
- Lujala, E. Opettaja. Oulun yliopisto, Oulun opettajankoulutuslaitos, varhaiskasvatuskeskus. Kevät 2000.
- Mauno, T. Suunnittelija. Oulun yliopisto, Kajaanin opettajankoulutuslaitos. Kevät 1999; Syksy 1999; Kevät 2000.
- Mäki, K. Opettaja. Espoo-Vantaan ammattikorkeakoulu. Syksy 1999.
- Nieminen, R. Tiedekuntasihteeri. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta. Kevät 1999.
- Pajula, T. Toimistos sihteeri. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Kesä 1998; Kevät 1999.
- Parela, E. Korkeakoulusihteeri. Tampereen yliopisto, Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos. Kevät 1999.
- Parpala, A. Osastosihteeri. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Kesä 1998; Syksy 1998.
- Savisaari, A. Tiedekuntasihteeri. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Kevät 1999.
- Sjöholm, M. Tiedekuntasihteeri. Åbo Akademi, Österbottens högskola. Syksy 1998; Kevät 1999.

KIRJALLISUUS:

- Airaksinen, E., Auvinen, M., Kuosmanen, S., Kömmistö, R., Lindberg-Lindvet, L., Murtorinne, S., Ruoppila, I., Roos, A., Sauro, S., Wermundsen, M. & Välimäki, A-L. 1986. Päiväkoti kunnan kulttuuritoiminnassa. Kuvaus vuosina 1977–1983 Hyvinkäällä toteutetusta alle kouluikäisten lasten taidekasvatuskokeilusta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto P19. Porvoo:WSOY.
- Airaksinen, T. 1995. Mysteerinäytelmä professorinvalinta. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.) Yliopisto uusiksi! Tampere: Gaudeamus, 42–55.
- AKH 1985. Päivähoitajan 1-vuotinen opetussuunnitelma. Ammattikasvatushallitus. Moniste.
- AKH 1987. Lastenhoitajan opetussuunnitelma. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Ammattikasvatushallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Alanen, A. 1985. Johdatus aikuiskasvatukseen. Yleisradio. Opetusohjelmat.
- Alanen, L. 1992. Modern Childhood? Exploring the 'child question' in sociology. University of Jyväskylä. Institute for Educational Research. Publication series A. Research reports 50.
- Bardy, M. 1996. Lapsuus ja aikuisuus – kohtauspaikkana Emile. Stakes. Tutkimuksia 70. Jyväskylä: Gummerus.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa Richardson, J.G. (ed.) Handbook of theory and research for the sociology of education. Greenwood Press, 241–258.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. 1995. Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Joensuu: University Press.
- Broady, D. 1989. Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi. VHA/FOU.
- Brotherus, A., Hasari, A. & Helimäki, E. 1990. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Rauma: Kirjayhtymä.
- Brotherus, A., Helimäki, E. & Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Juva: WSOY.
- Cygnæus, U. 1910. Uno Cygnæuksen Kirjoitukset. Suomen kansakoulun perustamisesta ja järjestämisestä. Kansanvalistusseura. Helsinki: Raittiuskansanliitto.

- Ervasti, H. 1996. Kenen vastuu? Tutkimuksia hyvinvointipluralismista legitimeetin näkökulmasta. Stakes. Tutkimuksia 62. Jyväskylä: Gummerus.
- Esitys lapsuuden... 1994. Esitys lapsuuden, varhaiskasvatuksen ja -kehityksen tieteellisen jatkokoulutusohjelman toteuttamiseksi Joensuun, Jyväskylän ja Oulun yliopistojen asianomaisten tahojen organisoimana yhteishankkeena. Hanke-esitys Suomen Akatemialle.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus.
- Estola, E. 1999. Varhaiskasvatus lastentarhanopettajan silmin – narratiiviselämäkerrallinen tutkimus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinon, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA, 131–148.
- Hakkarainen, P. 1990. Motivaatio, leikki ja toiminnan kohteellisuus. Helsinki: Orienta-Konsultit.
- Hakkarainen, P. 1999. Varhaiskasvatus ja monitieteinen tutkimus. Oulun yliopisto. Kajaanin opettajankoulutuslaitos. Virkaanastujaisesityelmä 8.9.1999. Moniste.
- Helenius, A. 1994. Kaksikymmentä vuotta lastentarhanopettajakoulutusta yliopistossa. Teoksessa Hämäläinen, S. (toim.) Jyväskylän yliopiston opettajankoulutus 130 vuotta. Juhlaviikon puheita ja esitelmiä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 14. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 71–76.
- Helenius, A. 1996. Suomalaisen varhaiskasvatuksen vaiheita 1973–1996. Teoksessa Heikkinen, R. & Oikarainen, L. (toim.) Kasvatuksen ja koulutuksen vainioilta. Professori Juhani Suortin juhlaKirja hänen täyttäessään 50 vuotta 19.9.1996. Kajaanin opettajankoulutuslaitos. Kainuun kesäyliopisto. Koti-Kajaanin offsetpaino, 143–149.
- Hirsjärvi, S. (toim.). 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava
- HS 11.10.1999. Oleander, S. Varhaiskasvatus pohjustaa elinikäistä oppimistä. Helsingin Sanomat 11.10. 1999.
- HS 15.10.1999. Lampinen, A.-L. & Mäki, K. Esiopetukseen pätevytyminen nähtävä laajemmin. Helsingin Sanomat 15.10.1999.
- HS 23.10.1999. Onnismaa, E.-L. Sosionomeilla ei voi korvata lastentarhanopettajia. Helsingin Sanomat 23.10.1999.

- HS 30.10.1999. Pehkonen, N. Valitsiko väärän tien unelma-ammattiini? Helsingin Sanomat 30.10.1999.
- HS 18.3.2000. Yliopistot. Leena Alasesta varhaiskasvatuksen professori Jyväskylään. Helsingin Sanomat 18.3.2000.
- HS 31.03.2000. Sopus esiopettajien kelpoisuusehdoista. Helsingin Sanomat 31.3.2000.
- Hujala, E. 1996. Varhaiskasvatuksen teoreettisen kehityksen rakentuminen. *Kasvatus* 27 (5), 489–500.
- Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. *Varhaiskasvatus* 90 Oy. Jyväskylä: Gummerus.
- Huotari, V. 1999. Varhaiskasvatus metodi-iässä. *Kasvatus* 30 (4), 415–417.
- Huotari, V. & Anttonen, S. 1996. Kasvatustieteen utopioita ja tragedioita: keskustelun avaus. Teoksessa Anttonen, S. & Huotari, V. (toim.) *Työn alla kasvatustiede*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja B N:o 14, 13–45.
- Husa, S. 1995. Lastensuojelulain kehittymisestä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sivuinelaudatur tutkielma.
- Huttunen, E. 1984. Perheen ja päivähoidon yhteistyö kasvatuksen ja lapsen kehityksen tukijana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 2.
- Huttunen, E. 1988a. Tarvitseeko varhaiskasvatuksen olla tieteellistä? *Kasvatus* 19 (1), 45–52.
- Huttunen, E. 1988b. Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö I osa: Perhe- ja päivähoido kasvuympäristönä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 20.
- Hämäläinen, H. 1973. Lapsen kehityksen edistäminen ensimmäisten ikävuosien aikana I ja II. Kirjallisuuskatsaus päivähoidon ja muiden tavoitteellisten toimien vaikutuksista 0–3-vuotiaiden lasten kehitykseen. University of Jyväskylä. Reports from the Department of Psychology 138.
- Hämäläinen, R. 1999. Mieslastentarhanopettajat kasvattajuuttaan etsimässä. Tutkimus mieslastentarhanopettajien syistä hakeutua muuhun kasvattajan ammattiin. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

- Hännikäinen, M. 1995. Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education , Psychology and Social Research 115.
- Hänninen, S.-L. & Valli, S. 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Keuruu: Otava.
- Ilmonen, M.-L. 1990. Varhaiskasvatuksen historia. Helsingin lastentarhanopettajaopisto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jauhiainen, A. 1997. Kasvatustieteen pääainekoulutus ja oppikirjat Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa Kivirauma, J. & Rinne, R. (toim.) Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tutkimuksia A:182. Turku: Painosalama, 159–214.
- Jauhiainen, A. 1998. Mitä oppia kirjoista? – Kasvatustieteen oppikirjat Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Kasvatus 29 (1), 55–71.
- Jauhiainen, A. & Rinne, R. 1994. Pitkä tie kuilun partaalle. Yli 60 vuotta kasvatustieteen Turun yliopistossa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:170. Turku: Painosalama.
- Jussila, J. & Saari, S. (toim.). 1999. Opettajankoulutus tulevaisuuden tekijänä. Yliopistoissa annettavan opettajankoulutuksen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 11. Helsinki: Edita.
- Järvinen, T. 1999. Peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Siirtymävaiheen kokemukset ja koulutusvalintojen taustatekijät oppilaiden kertomina. Turun yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C – Osa 150. Turku: Painosalama.
- Kankaanranta, M., Mäkitalo, K. & Tiihonen, E. (toim.) 1999. Kasvun ja oppimisen polkuja. Kokemuksia esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnasta. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kankaanranta, M. & Tiihonen, E. (toim.) 1994. Joustavasti oppimaan. 5-8 -vuotiaiden kasvatukseen ja opetuksen kehittämishankkeita. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylä: Kopi-Jyvä.
- Kinos, J. 1996. Päiväkotikenttänä – Käykö Bourdieu päiväkotiin? Teoksessa Alamäki, A. & Keskinen, S. (toim.) Monialainen varhaiskasvatus. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B:52, 35–61.

- Kinos, J. 1997. Päiväkoti ammattikuntien kamppailujen kenttänä. Turun yliopisto. Julkaisuja. Sarja C. Osa 113.
- Kinos, J. 1998. Päiväkoti – kolmikymmenvuotinen kiistakapula ja taistelutanner. *Kasvatus* 29 (5), 524–234.
- Kinos, J. 1999a. Vuoropuhelua lähihistorian dokumenttien kanssa. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä*. Jyväskylä: ATENA, 73–88.
- Kinos, J. 1999b. The History of Kindergarten Teacher Training in Finland. Teoksessa Janurik, T., Niinistö, K., Pink, S. & Szabo, A. (toim.) *Developing Management in Higher Education. A Handbook for Managers*. Jyväskylä: Gummerus, 205–221.
- Kinos, J., Laiho, I. & Palonen, T. 1992. Varhaiskasvatusalan tutkimuksesta opinäytetöiden valossa Turun yliopistossa ja Åbo Akademiassa 1980–1990. Teoksessa Kinos, J. (toim.) *Kirjoituksia lastentarhanopettajakoulutuksesta, varhaiskasvatuksesta ja lasten päivähoidosta*. Turkulaisten artikkeleita lastentarhanopettajakoulutuksen 100-vuotisjuhlaulkaisuun. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B:36, 200–211.
- Kinos, J., Laiho, I. & Palonen, T. 1998. Kenellä on varhaiskasvatuksen akateemista pääomaa? *Lastentarha* 61 (5), 52–55.
- Kivirauma, J. 1997. Faktorianalyysin kautta teemahaastatteluun – suomalaisen kasvatustieteen paradigmanmurrokset 1900-luvulla väitöskirjojen valossa. Teoksessa Kivirauma, J. & Rinne, R. (toim.) *Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä*. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tutkimuksia A:182. Turku: Painosalama, 5–60.
- Kivirauma, J. 1998. Sivistyshistoriaa, faktoreita ja tulkintaa – Suomalaiset väitöskirjat 1900-luvulla. *Kasvatus* 29 (1), 13–22.
- Koivisto, J. 1997. Mikä kasvatustiede: kasvatustieteen osa-alueet virantäytetölausuntojen määrittelemänä. Teoksessa Kivirauma, J. & Rinne, R. (toim.) *Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä*. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tutkimuksia A:182. Turku: Painosalama, 125–158.
- Koivisto, J. 1998. Professorit järjestykseen. Kasvatustieteen virantäytöt 1970-luvulta 1990-luvulle. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti: 45. Turku: Painosalama.

- Lahdes, E. 1984. Varhaiskasvatustiede ja kasvatustiede. Teoksessa Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatustutkimus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Julkaisu 71. Vaasa: Vaasa, 19–33.
- Lahikainen, AR. & Strandell, H: 1988. Lapsen kasvuedot Suomessa. BASUN-projekti tutkimus lapsuudesta, yhteiskunnasta ja kehityksestä Pohjoismaissa. Gaudeamus: Helsinki.
- Lastentarhanopettajiksi... 1975. Lastentarhanopettajiksi opiskelevien ohjelmallinen asiakirja. Suomen lastentarhanopettajiksi opiskelevien liitto (SLOL). Espoo: TKY Otapaino.
- Lujala, E. 1999. Suomen varhaiskasvatustiede – pedagogiikka vai sosiaalipalvelua. Alustus Kasvatustieteen päivillä Vaasassa 25.–26.11.1999. Käsitteellinen julkaisu.
- Lyytinen, P. & Lyytinen, H. (toim.) 1996. Lapsi ja tutkimus. Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus. Jyväskylä: ATENA.
- Marin, M. 1996. Lapsitutkimusohjelman tavoitteet ja onnistuminen. Teoksessa Lyytinen, P. & Lyytinen, H. (toim.) Lapsi ja tutkimus. Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus. Jyväskylä: ATENA, 11–18.
- Miettinen, T. 1997. Ylimääräisestä assistentista varsinaiseen professuuriin. Tutkimus yliopisto-opettajien virkatyyppien ja palvelussuhdesääntely kehityspiirteistä. Julkisoikeuden tutkimuksia ja kurssikirjoja n:o 8. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos: Joensuun yliopistopaino.
- Munter, H., Kuvaja, T. & Viitanen, H. 1977. Alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotien kasvatustyö. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitoksen julkaisuja 191.
- Nieminen, K. 1974. Pakkohoostaanotot ja oikeusturva. Selvitys pakkohoostaanotoista suojelukasvatustarpeen vuoksi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 1. Helsinki.
- Nieminen, J. 2000. Kasvatustieteet 2000-luvulle historian siivittämänä. Kasvatus 31 (5), 501–503.
- Niikko, A. 1988. Päiväkotihenkilöstön täydennyskoulutus ja päiväkotilasten sosioemotionaaliset taidot. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 7.
- Nummenmaa, A.R. 1978. Perheen työaikarakenteen ja lapsen kehitysedot. Tampereen yliopisto. Psykologian laitoksen tutkimuksia 111.

- Ojala, Mikko. 1978. Varhaiskasvatus tieteenä. *Kasvatus* 9 (5), 308–313.
- Ojala, M. 1980. Varhaiskasvatus – teoriasta käytäntöön. Joensuun korkeakoulu. Joensuu: Joensuun korkeakoulun ofsettpaino.
- Ojala, M. 1984a. Toimittajan esipuhe. Teoksessa Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatustutkimus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Julkaisu 71. Vaasa: Vaasa, 5–8.
- Ojala, M. 1984b. Varhaiskasvatuksen tieteellistyminen: kehitystrendejä ja näköaloja. Teoksessa Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatustutkimus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Julkaisu 71. Vaasa: Vaasa, 49–71.
- Ojala, M. 1985. Varhaiskasvatuksen perusteita. Rauma: Kirjayhtymä.
- Ojala, M. 1993. IEA Preprimary study in Finland 2. The use of early childhood settings in Finland. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 51.
- Ojala, M. 1994. Lapsuuden ja varhaiskasvatuksen instituutti. Ebeneser-säätiön julkaisu 2/1994. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ojala, M. 1999. Hallintoko tärkeintä päivähoidossa? Helsingin Sanomat 31.5.1999.
- Olkinuora, E. & Lehtinen, E. 1998. Katsaus viime sotien jälkeiseen kasvatopsykologiseen tutkimukseen Suomessa. *Kasvatus* 29 (1), 108–120.
- Palonen, T. 1992. Sääty-yhteiskunnan kutsumusammattista hyvinvointivaltion palkkatyöläiseksi – Lastentarhanopettajien tarina. Turun yliopisto. Sosiologian laitos. Lisensiaatintutkimus.
- Porthan, H.G. 1889. Utkast til Undervisning för Informatörer, rörande deras skyldigheter och kloka förhållande (1783). Teoksessa Leinberg, K.G. Handlingar rörande Finska skolväsendets historia. 3. painos. Jyväskylä: Jyväskylä Boktryckeri.
- Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Kouvola: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Päivänsalo, P. 1952. Yhteisöelämää lastentarhassa. Suomen kasvatustieteiden yhdistyksen julkaisuja N:o 6. Hyvinkää.
- Päivänsalo, P. 1954. Suomen kasvatustieteiden tutkimuksen historia. Suomen kasvatustieteiden yhdistys. Kasvatustieteellinen kirjasto N:o 6. Hyvinkää: Hyvinkään Kirjapaino Osakeyhtiö.

- Päivänsalo, P. 1970. Kasvatuksen tutkimuksen historia Suomessa ennen vuotta 1970. Suomen kasvatustieteellisen yhdistyksen julkaisu N:o 13. Helsinki.
- Päivänsalo, P. 1971. Kasvatuksen tutkimuksen historia Suomessa vuoteen 1970. Ylioppilastutkimus ry. Helsinki: Kyrö.
- Päivänsalo, P. 1978. Kasvatuksen tutkimuksen olemuksesta. 2. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Päivänsalo, P. 1986. Suomalaisen kasvatustutkimuksen henkilöhistoria I. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Julkaisuja B 7.
- Rauhala, P.-L. 1996. Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol. 477.
- Rinne, R. 1997. Muotokuvassa kasvatustieteen professori. Teoksessa Kivirauma, J. & Rinne, R. (toim.) Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tutkimuksia A:182. Turku: Painosalama, 61–124.
- Rinne, R. 1998. Kasvatustieteen oppituolit ja niille istujat – Kasvu, eriytyminen ja rekrytoinnin piirteitä 1800- ja 1900-luvuilla. Kasvatus 29 (1), 35–54.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Kivirauma, J. & Pennanen, M. 1998. Kasvatustieteen muodonmuutokset. Kasvatus 29 (1), 86–100.
- Rinne, R. & Kivirauma, J. 1997. Kasvatustieteen hajoaminen. Teoksessa Kivirauma, J. & Rinne, R. (toim.) Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tutkimuksia A:182. Turku: Painosalama, 275–283.
- Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen E. 2000. Johdatus kasvatustieteisiin. Helsinki: WSOY.
- Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA.
- Ruoppila, I. & Korkiakangas, M. 1973a. Esikoulun, lastentarhan ja kodin vaikutus lasten kehitykseen I. Tutkimuksen lähtökohdat, menetelmät ja toteutus. University of Jyväskylä. Reports from the Department of Psychology 149.

- Ruoppila, I. & Korkiakangas, M. 1973b. Esikoulun, lastentarhan ja kodin vaikutus lasten kehitykseen I. Tutkimuksen lähtökohdat, menetelmät ja toteutus: Liitteet. University of Jyväskylä. Reports from the Department of Psychology 150.
- Rusanen, E. 1995. Ongelmalapset päivähoitossa? Tutkimus kasvatuskäytäntöjen kehittämisestä päiväkodissa ja perhepäivähoitossa. Suomen Kuntaliitto: Helsinki.
- Sallinen, A: 1996. Lapsitutkimuskeskus Jyväskylän yliopistoon. Teoksessa Lyytinen, P. & Lyytinen, H. (toim.) Lapsi ja tutkimus. Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus. Jyväskylä: ATENA, 9–10.
- Salo, A. 1939. Pikkulasten kasvatustavoitukset Uno Cygnaeuksen kansansivistysjärjestelmässä. Helsinki: Otava.
- Semi, R. 1999. Koulun ja varhaiskasvatuksen yhteistoimintaa on lisättävä. *Ilta-Sanomien* 8.5.1999.
- Soininen, M. 1925. Lyhyt kasvatustavoitukset ja opetusoppi. 3 painos. Otava: Helsinki.
- Sosiaaliskasvattajakoulutus. Opetussuunnitelma 1986–1989. Kaarinan sosiaalialan oppilaitos. Moniste.
- Strandell, H. 1995. Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino.
- Suomen Akatemian... 1996. Suomen Akatemian lapsitutkimusohjelman päätty- ja arviointiseminaari. Jyväskylä 11.–12.1.1996. Jyväskylän yliopisto.
- Syrjälä, L., Anttonen, S., Antikainen, A., Hämäläinen, K., Lehtinen, E. & Niemi, H. 1997. Kasvatustieteellinen tutkimus Suomessa – tieteenalan vahvuudet ja heikkoudet. *Kasvatus* 28 (5), 499–509.
- Takala, A. 1984. Mitä varhaiskasvatusta on? Lastentarhanopettajakoulutuksen kehittämisseminaari. Heinolan kurssikeskus 19.9. – 21.9.1984. Seminaariraportti. Opetusministeriö. Opintoasiaintoimisto. 15–20.
- Ty 1998. Turun yliopisto. Rehtorin ohje 19.11.1998 Professorin ja apulaisprofessorin virkasuhde virkamieslain 9 §.
- Tyt 1999. Turun yliopiston tiedotuslehti. Turun yliopisto. Yliopistotiedot 28 (5), 16.
- Tyk 1999. Turun yliopiston kirjaston VOLTER-tietokannan esittely. www.utu.fi/kirjasto/b/volter.html.

- Uusikylä, K. 1999. Kelvoton kasvatustiede. *Opettaja* 40/1999, 2.
- Virkkala, J. 1998. Apulaisprofessorien lyhyt historia. *Acatiimi* 7/1998, 29–30.
- Virtanen, J. 1998. Esiopetus – koulutuksellisen tasa-arvon sinetti? Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis* 624.
- Virtanen, J. & Karila, K. 1996. Varhaiskasvatus monitieteisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Anttonen, S. & Huotari, V. (toim.) *Työn alla kasvatustiede*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja B N:o 14. Tampere: Jäljennepalvelu. 203–219.
- Välimäki, A.-L. 1998. Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulun yliopisto. Oulun opettajankoulutuslaitos. *Acta universitatis Ouluensis. E Scientiae Rerum Socialium* 31. Oulu: Oulun yliopistopaino.

MUUT

- VOLTER 1999. Turun yliopiston kirjaston tietokanta (näyttöluettelo) syyskuuhun 1999.

LUETTELOT TAULUKOISTA, KUVIOISTA, ASETELMISTA JA LIITTEISTÄ

TAULUKOT:

1. Varhaiskasvatuksen professuurien asiantuntijat, hakijat ja identifioinnin lähtökohdat, s. 61.
2. Asiantuntijoiden väitöskirjojen tieteenalat, s. 71.
3. Hakijoiden väitöskirjojen tieteenalat, s. 77.
4. Varhaiskasvatuksen professorit yliopistoittain vuonna 1999, s. 92.

KUVIOT:

1. Kasvatustieteen osa-aluejaon lähtökohdat, s. 35.
2. Varhaiskasvatuksen professuurien asiantuntijat, heidän edustamansa akateemisen pääoman alalaji ja annettujen lausuntojen lukumäärä, s. 73.
3. Akateemisen varhaiskasvatuksen vaiheet 1975–2016, professuureihin valitut ja valintavuodet, s. 102.
4. Varhaiskasvatustiede: lähitulevaisuuden sisällöllinen skenaario nykyisten professorien (tutkimus)orientaatioiden kautta, s. 113.

ASETELMAT:

1. Asiantuntijoiden lausunnonannon aikainen virka, väitöskirjan tieteenala ja suuntautuneisuus, s. 69.
2. Kasvatustieteen kentän asiantuntijat kasvatustieteen osa-alueittain, s. 71.
3. Hakijoiden väitöskirjan tieteenala, suuntautuneisuus ja suuntautuneisuuden luokitus, s. 75.
4. Hakijoiden suuntautuneisuustyypit, tieteellinen näkökulma lapsuuden maailmaan ja varhaiskasvatukseen, s. 79.
5. Professuurien määrittelyt virantäytöselosteissa, s. 93.
6. Turun yliopiston professuurin ehdokasasettelu, s. 95.
7. Tampereen yliopiston vakinaisen professuurin ehdokasasettelu, s. 95.

8. Helsingin yliopiston professuurin ehdokasasettelu, s. 96.
9. Åbo Akademin professuurin ehdokasasettelu, s. 97.
10. Jyväskylän yliopiston professuurien ehdokasasettelut, s. 98.
11. Joensuun yliopiston professuurien ehdokasasettelut, s. 99.
12. Oulun yliopiston professuurien ehdokasasettelut, s. 100.

LIITTEET:

1. Akateemisen varhaiskasvatuksen muotouttajien henkilökuvat: asiantuntijat ja hakijat, s. 138.
2. Asiantuntijoiden ja hakijoiden identifioinnin määrittämisessä käytetty lomake, s. 149.
3. Asiantuntijoiden, hakijoiden ja virkaan valittujen sukupuoli, s. 150.
4. Asiantuntijoiden lausunnonaikainen yliopisto ja hakijoiden väitösyliopisto, s. 150.
5. Varhaiskasvatus-käsitteen sisällön analyysissä hyväksikäytetty teemoittelu, luokitusrunko, s. 151.
6. Professuurien täyttöprosesseissa mukana olleiden asiantuntijoiden, hakijoiden ja virkaan valittujen syntymävuodet, s. 152.

LIITE 1. AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTTAJIEN HENKILÖKUVAUKSET: ASIAANTUNTIJAT JA HAKIJAT.

ASIAANTUNTIJAT

Aho, Leena (1938)

Kasvatustiede, JoY 1979; kasvatustieteen professori, erityisalana opetuksen ja oppimisen tutkimus, JoY 1983; kasvatustieteen dosentti, HY 1981, KY 1986; FK (biologia ja maantiede); toiminut normaalikoulun biologian ja maantiedon lehtorina; tieteellisiä julkaisuja opetuksesta ja oppimisesta varsinkin ympäristö- ja luonnontiedon sekä ympäristökasvatuksen alalta; 1980 ja 1990 -lukuilla ympäristöopin didaktiikkaa koskevia julkaisuja. (Kko 1998, 28–29; SVK 1998, 312, 401, 415; Rinne 1997, 120; Volter 1999.)

Helkama, Klaus (1945)

Sosiaalipsykologia, HY 1981; sosiaalipsykologian professori, HY 1989; sosiaalipsykologian dosentti, TaY 1989, JY 1985; toiminut psykologisissa yhdistyksissä ja esimerkiksi psykologia-lehden toimitussihteerinä; julkaisuja sosiaalipsykologian ja kehityspsykologian aloilta. (Kko 1998, 189; SVK 1998, 379, 393.)

Hujala, Eeva (1950)

Kasvatustiede, JoY 1984; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessori, OY 1996; varhaiskasvatuksen dosentti, JY 1988; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen vt. apulaisprofessori, OY 1993–1995; psykologian apulaisprofessori, Virginian yliopisto 1990–1991; toiminut erilaisissa hoito- ja kasvatustieteen tehtävissä sekä varhaiskasvatukseen liittyvissä yhdistyksissä ja luottamustehtävissä; julkaisuja päivähoidon ja varhaiskasvatuksen aloilta. (Kko 1998, 225; SVK 1998, 362, 404; ARL/OY 95.)

Hytönen, Juhani (1942)

Kasvatustiede, HY 1973; alkuopetuksen didaktiikan apulaisprofessori, HY 1978; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen professori, HY 1998; varhais- ja alkuopetuksen professuurin hoitaja, HY 1997–1998; työura Helsingin yliopiston kasvatustieteen ja opettajankoulutuslaitoksissa; osa luottamustehtävistä liittyy lastentarhanopettajien koulutuksen kehittämiseen ja varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. (SVK 1998, 290; EL/HY 98; IR/HY 98.)

Jussila, Juhani (1937)

Kasvatustiede, HY 1971; kasvatustieteen professori, LY 1991; työura ennen Lapin yliopistoa Helsingin yliopiston kasvatustieteiden ja opettajankoulutuslaitoksissa; toiminut kasvatustieteen yhdistyksissä ja luottamustehtävissä; tutkimuksia opettajankoulutuksen, työ- ja kuluttajakasvatuksen sekä kasvatusteorian alalta. (Kko 1998, 286–287; SVK 1998, 421; Koivisto 1998, 65.)

Keskinen, Soili (1949)

Psykologia, TY 1990; kasvatustieteen, erityisesti kasvatopsykologian apulaisprofessori, TY 1998; työ- ja organisaatiopsykologian dosentti, TY 1994; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin hoitaja, TY 1995–1996; psykologian laitoksen assistentti ja erikoistutkija, TY 1985–1995; lastentarhanopettajankoulutuksen kehityopsykologian lehtori 1975–1985; osallistunut päivähoitohenkilöstön täydennyskoulutukseen ja toiminut päivähoitoyhteisöinterventioiden tutkijana ja vastuullisena johtajana. (SVK 1998, 353; PL/TY 96; MO/TY 96.)

Korpinen, Eira (1943)

Kasvatustiede, JY 1982; kasvatustieteen, erityisesti didaktiikan dosentti, JY 1988; kasvatustieteen lehtori; työura Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa; tutkimusaiheina koti ja koulu, minäkäsitys, alkuopetus, lukeminen sekä kirjoittaminen; toiminut Jyväskylän yliopistossa ma. kasvatopsykologian apulaisprofessorina (1997) ja professorina (1999), tällä hetkellä ma. varhais- ja alkukasvatuksen professori 1.8.1999–31.7.2000. (SVK 1998, 393, 397; Volter 1999; Junnila 1999; JY 1999b.)

Lahdes, Erkki (1929)

Kasvatustiede, JY 1958; kasvatustieteen (opettajankoulutus) professori, TY 1977; kasvatustieteen dosentti, TY 1993; kansakoulunopettaja; toiminut peruskoulun ja opettajankoulutuksen kehittämiseen liittyvissä tehtävissä; yliopistoura Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa; julkaisutoiminnan keskiössä opetusoppi. (Kko 1994, 463; SVK 1994, 399; Rinne 1997, 122.)

Lahikainen, Anja-Riitta (1946)

Sosiaalipsykologia, HY 1984; sosiaalipsykologian apulaisprofessori, TaY 1997; sosiaalipsykologian dosentti, HY 1987; sosiaalipsykologian apulaisprofessori, KY 1995; julkaisuja lapsi-, perhe- ja päivähoitotutkimuksen aloilta. (SVK 1998, 377, 314; Volter 1999; ARL/OY 95.)

Lahtinen, Ulla (1943)

Liikuntatiede, JY 1986; kasvatustieteen, erityisesti erityispedagogiikan professori, ÅA 1990; tutkimuksia erityispedagogiikasta, kehitysvammaisuudesta, fysioterapiasta ja motorisesta kehityksestä; tutkimukset sijoittuvat erityispedagogiikan, liikuntatieteen ja lääketieteen välimaastoon. (SVK 1998, 340; Koivisto 1998, 107; Volter 1999.)

Liikanen, Pirkko (1938)

Psykologia, JY 1975; kasvatustieteen, erityisesti varhais- ja alkukasvatuksen professori, JY 1995–1996; alkuopetuksen didaktiikan apulaisprofessori JY 1979–1995; laillistettu psykologi 1968; työura Jyväskylän yliopistossa; toiminut lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvissä tehtävissä. (Kko 1998, 491; SVK 1994, 432; SVK 1997, 461.)

Lyytinen, Heikki (1946)

Psykologia, JY 1985; kehitysneuropsykologian professori, JY 1997; psykofysiologian dosentti, HY 1985; psykologian apulaisprofessori, JY 1990; työura Jyväskylän yliopistossa; Niilo Mäki-instituutin hallituksen pj., JY 1990; lapsitutkimuskeskuksen johtaja, JY 1997; psykologista lapsitutkimusta koskien muun muassa oppimisvaikeuksia. (Kko 1998, 524; SVK 1998, 391; SVK 1997, 462; Volter 1999.)

Nummenmaa, Tapio (1931)

Psykologia, JY 1960; psykologian professori, TaY 1965; kasvatustieteen, erityisesti metodologian dosentti, TaY 1986; työura ennen Tampereen yliopistoa Jyväskylän yliopistossa; psykologista tutkimusta kohdentuen esimerkiksi lasten kehitykseen, esikouluikäisiin lapsiin ja perheeseen. (Kko 1994, 644; SVK 1994, 427; Volter 1999.)

Nummenmaa, Anna Raija (1946)

Psykologia, TaY 1978; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessori, TaY 1998; kasvatopsykologian, erityisesti oppilaanohjauksen apulaisprofessori, JoY 1989; psykologian dosentti, TaY 1980; psykologian laitoksen assistentti ja yliassistentti, TaY 1974–1988. (SVK 1998, 378, 402; IR/TaY 98.)

Ojala, Mikko (1943)

Psykologia, TY 1979; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessori, JoY 1982; kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen apulaisprofessorin hoitaja, JoY 1975–1982; toiminut asiantuntijana päivähoitoalan suunnittelu-, kehittämis- ja luottamustehtävissä; toiminut kansakoulunopettajana, koulupsykologina ja alkuopetuksen didaktiikan lehtorina. (SVK 1998, 402; UL/JY 96; EL/JoY 81; IR/JY 96.)

Rauste-vonWright, MaijaLiisa (1936)

Psykologia, TY 1975; kasvatopsykologian professori, HY 1996; psykologian dosentti, TY 1984; kasvatopsykologian dosentti, TaY 1997; kasvatustieteen apulaisprofessori, TaY 1988–1996; laillistettu psykologi 1966; psykologi, HYKS 66–68; sosiaalipsykologian vs. professori, TaY 1987; aikuiskasvatuksen va. professori, TaY 1994–1995; työura Helsingin, Turun ja Tampereen yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa; toiminut kasvatuksen ja psykologian aloilla asiantuntija- ja luottamustehtävissä; julkaisuja lapsi- ja nuorisotutkimuksen aloilta, oppimisesta sekä opettajuudesta. (Kko 1998, 744; SVK 1998, 285, 353, 385; Volter 1999.)

Ruoppila, Isto (1935)

Psykologia, JY 1967; kehityspsykologian professori, JY 1971; kehityspsykologian dosentti, JoY 1972; kehityspsykologian dosentti, Ly 1986; Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun/yliopiston psykologian lehtori 1963–1971; psykologiliiton pj. 1967–1973; toiminut lapsuuteen liittyvien yhdistysten luottamustehtävissä; julkaisuja muun muassa esikoulusta, lapsen kehityksestä ja perheestä. (Kko 1998, 779; SVK 1998, 390, 403, 421; Koivisto 1998, 115.)

Saarinen, Pirkko (1924)

Psykologia, HY 1964; kasvatopsykologian professori, OY 1984–1987; psykologian apulaisprofessori, OY 1973; psykologian dosentti, HY 1964; Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun psykologian laitoksen assistentti 1946–1952; yhteiskunnallisen korkeakoulun psykologian opettaja 1953–1960; kansakoulunopettaja 1946; psykologista lapsi- ja nuorisotutkimusta kohdentuen esimerkiksi harrastuksiin, lukemiseen ja kirjallisuuteen. (Kko 1990, 905; SVK 1987, 314; SVK 1984, 248, 291; Volter 1999.)

Salminen, Jaakko (1930)

Kasvatustiede, JoY 1979; kasvatustieteen, erityisesti didaktiikan apulaisprofessori, HY 1985; kasvatustieteen, erityisesti didaktiikan dosentti, HY 1994; tutkimus kohdentunut muun muassa esikouluikäisiin lapsiin ja lasten kielelliseen kehitykseen; erityispedagogista tutkimusta. (SVK 1994, 344; SVK 1995, 361; Koivisto 1998, 63; Volter 1999.)

Syrjälä, Leena (1947)

Kasvatustiede, HY 1977; kasvatustieteen, erityisesti didaktiikan professori, OY 1990; tutkimusaiheita muun muassa lukio ja laadullinen tutkimus. (SVK 1998, 360; Volter 1999.)

HAKIJAT

Aho, Leena (1938)

Kasvatustiede, JoY 1979. Hän on peruskoulutukseltaan luonnontieteilijä, joka on myöhemmin suunnannut opintojaan kasvatustieteeseen. Tutkijana hän on suuntautunut didaktiikkaan. Liikkuessaan alkukasvatuksen alueella, hän on tietysti lähellä varhaiskasvatusta, josta hänellä on pieni meriitti. Toisaalta häntä ei voi pitää varhaiskasvatuksen tutkijana. (EL/JoY 81.) Tuotanto keskittynyt lasten luontokasvatukseen ja opetukseen (IR/JoY 81). Tuotanto kohdistuu varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten ylimpiin ikäryhmiin (JH/JcY 82).

Ahonen, Timo (1950)

Psykologia, JY 1990. Oppimisvaikeuksien neuropsykologian dosentti, JY 1993 (SVK 1998, 393). Laillistettu psykologi (PS/JY 98). Hakijan osaaminen liittyy psykologiseen tutkimukseen. Erityispedagogista suuntautuneisuutta vähän. Toiminut psykologian opettajana lastentarhanopettajakoulutuksessa sekä yliopiston psykologian laitoksella eri tehtävissä. Hakijalla ei ole kasvatustieteellisiä – erityispedagogiikkaa lukuunottamatta – opintoja. Kasvatuksen ongelmiin hän on perehtynyt toimiessaan kasvatusneuvolatyössä. (LA/JY 98.) Tutkimuksissa on henkilöinä esikouluikäisiä ja koulun alaluokkien oppilaita, kohteina useimmiten oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen häiriöt ja niiden kuntoutus, tarkastelukulmat ovat kehitys- neuropsykologisia (PS/JY 98).

Helenius, Aili (1945)

Kasvatustiede, Humboldt, Itä-Berliini, 1979; psykologia, JY 1982. Varhaiskasvatuksen yliassistentti, OY 1996 (SVK 1998, 373). Toiminut eri tehtävissä lastentarhanopettajakoulutuksen ja varhaiskasvatuksen piirissä vuodesta 1973 lähtien. Tuotannon keskeisiä teemoja ovat leikki ja varhaiskasvatus. Julkaisuja myös mielenterveydestä. (IR/TaY 98; EH/TaY 98; RvW/TaY 98; ARL/OY 95.) Alkuopetuksen problematiikka puuttuu lähes kokonaan (JS/HY 98). Väitöskirjan ansioina ovat sen uutuus tutkimusalueena suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja kehityspsykologiassa (IR/HY 98). Vaikka väitöskirjaa on puolustettu psykologian laitoksella, on sillä myös selkeitä varhaiskasvatuksellisia ansioita (JH/OY 95). Hän edustaa kehityspsykologista näkökulmaa (JH/JoY 82). Hän on psykologian piiristä varhaiskasvatuksen alueelle siirtynyt tutkija. Varhaisessa tuotannossa ei ole juurikaan kasvatustieteellistä näkökulmaa. (JJ/OY 95.) Psykologinen ja terapeuttinen lähestymistapa leikkiin (PL/OY 95).

Härkönen, Ulla (1949)

Kasvatustiede, JoY 1996. Lastentarhanopettaja 1972. Varhaiskasvatuksen lehtori. JoY 1996 (SVK 1998, 406). Sosiologian laudatur-arvosana. Toiminut lastentarhanopettajana vuosina 1972–1975 ja varhaiskasvatuksen lehtorina Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa 20 vuoden ajan. Tutkimus on kohdentunut lasten työkasvatukseen (IR/JoY 97; UL/JY 96; PL/JoY 96). Julkaisut ovat keskeisesti kohdentuneet varhaiskasvatukseen (UL/JY 96; PL/JoY 96).

Jauhiainen, Heikki (1948)

Kasvatustiede, 1993 JoY. Psykologi 1977. Väitöskirja edustaa kasvatustiedettä ja erityisesti varhaiskasvatusta. Muu tieteellinen tuotanto ei varsinaisesti kuulu varhaiskasvatukseen. Oppimateriaalituotanto on kohdentunut pienten lasten tietokoneohjelmiin. (PL/JoY 96.) Toiminut Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa varhaiskasvatuksen lehtorina 1974–1994 ja Joensuun yliopiston kasvatopsykologian lehtorina 1993–1995 sekä kasvatustieteen yliassistenttina 1995–1996 (IR/JoY 97).

Kangassalo, Marjatta (1945)

Kasvatustiede, TaY 1997. Yliassistentti, varhaiskasvatus, TaY 1995 (SVK 1998, 388). Lastentarhanopettaja. Toiminut varhaiskasvatuksen alalla opetustehtävissä, assistenttina ja lehtorina. Hän on toiminut myös Tampereen lastentarhanopettajaopiston rehtorina vuosina 1987–1995 ja ma. varhais-

kasvatuksen apulaisprofessorina 1998 (TaY 1998). Tuotannon keskeisenä teemana on luonnontieteellisten ilmiöiden ymmärtäminen 6–7 -vuotiailla lapsilla. (IR/TaY 98.) Tutkimus kohdistuu varhaiskasvatuksen kannalta keskeiseen tematiikkaan – lapsuuden oppimiseen ja opettamisen multimediavälineisiin (EH/TaY 98).

Karila, Kirsti (1955)

Kasvatustiede, TaY 1997. Lastentarhanopettaja 1976, JY. Yliassistentti, varhaiskasvatus TaY 1995 (SVK 1998, 388). Toiminut ma. kasvatustieteen apulaisprofessorina TaY 1.8.98–31.12.99 (Karila 1999). Tuotanto kohdentunut lastentarhanopettajuuteen ja päivähöitoon (Volter 1999). Lausunnot eivät olleet saatavilla 1.8.1999.

Keskinen, Soili (1949)

Psykologia, TY 1990. Tuotannon kasvatustieteellinen painotus on vähäistä. Tutkimus sijoittuu lähinnä varhaiskasvatuksen lähitieteeseen, psykologiaan. (PL/TY 96.) Tutkimusten kysymyksenasettelu on psykologinen. Valtaosa tuotannosta on psykologista tutkimusta. (JH/TY 96.) Tuotanto sijoittuu kokonaisuudessaan varhaiskasvatukseen (MO/TY 96). Tuotannosta muodostuu kaksi laajaa tutkimuskokonaisuutta: päivähöitohenkilöstöä käsittelevä tutkimustyö sekä tyttöihin ja poikiin päivähöidossa kohdistuva tutkimus (JH/TY 96). Tutkimukset käsittelevät organisaatio- ja työnpsykologiaa sekä differentiaalipsykologiaa, jolloin tarkasteltavana muuttujana on sukupuoli (PL/TY 96).

Korkeamäki, Riitta-Liisa (1949)

Kasvatustiede, OY 1996. Yliopiston lehtori. Peruskoulun luokanopettaja 1974. Perehtyneisyys ja tutkimukselliset ansiot liittyvät hyvin viran alaan. Hän on toiminut luokanopettajana, alkuopetuksen didaktiikan lehtorina, alkuopetuksen lääninkouluttajana sekä normaalikoulun luokanopettajana. (LA/JY 98; PS/JY 98; EK/OY 98.) Väitöskirja on varhaiskasvatuksen alalta (PS/JY 98). Väitöskirja sijoittuu varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen yhteiselle ydinalueelle (EK/OY 98;). Väitöskirja ja muu tuotanto keskittyy lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen ja opettamisen kysymyksiin (PS/JY 98; PS&HL/OY 98).

Lauri, Sirkka (1939)

Kasvatustiede, JoY 1979. Erikoissairaanhoitaja 1963. Toiminut sairaanhoitajana, terveydenhoitajana, ylihoitajana ja sairaanhoidon opettajana vuosina 1961–1973. Kasvatustieteen tutkija, JoY 1973–1982. Hoitotieteen apulaisprofessori ja professori, KY 1982–1988. Hoitotieteen professorina, TY 1988. (Kko 1998, 463–464; SVK 1998, 343; Tyt 1999, 16; Elio 2000.) Tutkimus kohdentunut 1–2-vuotiaiden lasten hoitoon ja kasvatukseen terveydenhoitajan työhön liittyen, opetussuunnitelmaan ja kehityspsykologisiin näkökulmiin. Laurin opinnot ja tutkimukset soveltuvat hyvin ko. viran alaan. Hän on suuntautunut varhaiskasvatukseen. (EL/JoY 81.) Tuotannon pääosa sijoittuu varhaiskasvatukseen kohdistuessaan kasvatukselliseen ohjaukseen ja neuvontaan äitiys- ja lastenneuvolan alueella (IR/JoY 81). Sisällöllisesti hän on liikkunut varhaiskasvatukseen nähden reuna-alueella siten, että tutkimusten ensisijainen näkökulma on ollut terveydenhoidollinen, hoito- ja kasvatusneuvontatyö (JH/JoY 82).

Lehtovaara, Maija (1942)

Kasvatustiede, TaY 1992. Kasvatustieteen, erityisesti kasvatustieteen filosofian dosentti, TaY 1995. Kasvatustieteen lehtori, TaY 1975. (SVK 1998, 385, 387.) Ma. kasvatustieteen, erityisesti nuorisokasvatuksen apulaisprofessori, TaY 1997. Tuotanto on kasvatustieteen filosofisesti orientoitunutta (IR/TaY 98; RvW/TaY 98). Varhaiskasvatuksen substanssin tuntemus toistaiseksi suppea (EH/TaY 98).

Lindahl, Marita (1944)

Kasvatustiede, Göteborgin yliopisto 1996. Lastenhoitaja 1978. Esikoulunopettaja (lastentarhanopettaja) 1982. Toiminut lastenhoitajana 1978–1989 ja esikouluopettajana 1989–1990. Toiminut eri tehtävissä Göteborgin yliopistossa vuodesta 1990 lähtien. Toiminut varhaiskasvatuksen lehtorina. Tutkimus kohdistuu pikkulasten kehitykseen päiväkotimiljöössä, oppimiseen ja kasvatukseen, lukukäsitteen muodostumiseen varhaisvuosina sekä päiväkotien henkilökunnan pedagogis-psykologisen asiantuntemuksen kehittymiseen. Väitöskirja pohjaa psykologis-pedagogiseen teorianmuodostukseen. (IR/ÅA 98; EH/ÅA 98).

Melin, Vuokko (1920)

Kasvatustiede, TY 1977. Kasvatustieteen, erityisesti kasvatuksen historian dosentti, TaY 1981. Alkuopetuksen didaktiikan lehtori, TaY 1977. (SVK 1984, 303, 306.) Tutkimuksellinen päätyö on luonteeltaan kouluhistoriallinen tutkimus. Hänen tutkimuksensa eivät kohdistu varhaiskasvatukseen,

vaikka hän tutkiikin alkuopetuksen historiaa. (EL/JoY 81.) Tuotanto sijoittuu varhaiskasvatuksen historian alueelle (IR/JoY 81). Tutkimuksella ei ole selviä liityntöjä varhaiskasvatuksen kysymyksiin. Esitellessään alkuopetuksen pedagogiikan piirissä vallinneita kasvatusteoreettisia näkemyksiä kirjoittaja sivuaa myös varhaiskasvatuksen pedagogisia ongelmia. (JH/JoY 82.)

Mäkinen, Terttu (1946)

Psykologia, JY 1994. KK-tutkinnon pääaine psykologia, JY 1970. Laudaturarvosana erityispedagogiikassa. Kliinisen neuropsykologin koulutus. Toiminut Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella assistenttina 1971–1973 ja tp. tutkijana 1991–1992. Toiminut psykologina sosiaalitoimessa sekä kasvatusta ja perheneuvonnassa vuodesta 1973 lähtien. Tuotannon profiili on luonteeltaan kehityspsykologinen. Tuotanto sisältää myös osin varhaiskasvatuksellisia linkejä. Myös päivähoitoon kohdistuneita julkaisuja. (IR/JY 96; UL/JY 96.)

Numminen, Pirkko (1941)

Liikuntatiede, JY 1991. Toiminut liikunnan opettajana 1966–1974 ja Tampereen lastentarhanopettajaopiston liikuntapedagogiikan lehtorina 1975–1984. Työskennellyt Jyväskylän yliopistossa liikuntakasvatuksen laitoksella erilaisissa opetus- ja tutkimustehtävissä vuodesta 1984 lähtien. Tutkimus ja oppikirjatuotanto keskittyvät liikuntakasvatukseen, erityisesti liikunnan varhaiskasvatuksen ongelmakenttään. (IR/TaY 98; EH/TaY 98; RvW/TaY 98.)

Ojanen, Sinikka (1933)

Kasvatustiede, HY 1977. Kansakoulunopettaja, Turku 1955. Toiminut kansakoulunopettajana ja erityisopettajana 1955–60 sekä kasvatustieteiden psykologina 1961–1978. Kasvatustieteiden dosentti, OY 1981. Kasvatustieteen dosentti, HY 1983. Kasvatustieteen professori, JoY 1989. Julkaisuja kasvatustieteiden alalta. (Kko 1990, 722–723; SVK 1994, 364, 410, 441.) Hän on liikkunut tutkijana monilla eri alueilla – kouluvalmius, sadut, aikuiskasvatusta ja koulupelko – psykoanalyttinen näkökulma usein mukana. Häntä ei voi luonnehtia erityisesti varhaiskasvatuksen tutkijaksi. (EL/JoY 81.) Keskeisiä tutkimusteemoja ovat koulufobia ja alkuopetus (IR/JoY 81). Pääpaino tuotannossa on erityispedagogisella tai kliinisen psykologian alueella (JH/JoY 82).

Rasku-Puttonen, Helena (1952)

Psykologia, JY 1989. Kasvatustieteen ja tilastotieteen laudatur-arvosanat. Opettajan pedagogiset opinnot 1996. Hän on työskennellyt psykologian laitoksessa tutkijana ja assistenttina sekä opettajankoulutuslaitoksessa lehtorina, apulaisprofessorina ja määrääkaikaisena varhais- ja alkukasvatuksen professorina. (PS/JY 98.) Jyväskylän yliopistossa Kasvatuspsykologian apulaisprofessori 1996 ja ma. varhais- ja alkukasvatuksen professorina 1.1.–31.7.1999 (SVK 1998, 391; Junnila 1999). Tuotannossa on kaksi selkeää tutkimuskokonaisuutta: vanhempien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon liittyvät tutkimukset sekä vuorovaikutuksiin ja oppimisvaikeuksiin liittyvät tutkimukset. Tieteellisessä tuotannossa olisi oltava selkeämpi kytkentä kasvatuksen alueeseen. (LA/JY 98.) Tutkimusten luonne on aika puhtaasti psykologista (TN/JY 98).

Rusanen, Erja (1958)

Kasvatustiede, 1995 Hy. Lastentarhanopettaja 1979. Toiminut perhepäivähoidon ohjaajana (1979–1980), päiväkodin johtajana (1980–1984) sekä suunnittelu-, opetus- ja tutkimustehtävissä muun muassa Joensuun yliopistossa, Helsingin yliopistossa ja sosiaalihuoltuksessa vuosina 1986–1996. Tuotanto on keskittynyt yhteen varhaiskasvatuksen teemaan, muutoksen aikaansaamiseen päivähoitokäytännöissä. (IR/JY 96.) Hän selkeästi suuntautunut päivähoitosektorille (UL/JY 96) keskittyen päivähoiton organisaation interventiotutkimukseen (PL/JoY 96).

Salminen, Jaakko (1930)

Kasvatustiede, JoY 1979. Oppikirjoja uskonnosta ja äidinkielestä. Tutkinut koululuokan sosiaalisia suhteita. Tutkimuksen pääkohde on esikoululaisien kielellinen oppiminen, lukeminen ja kirjoittaminen, johon myös väitöskirja kohdentuu. Hän ei ole erityisemmin suuntautunut varhaiskasvatukseen, tutkimalla esikouluikäisiä hän kuitenkin liikkuu varhaiskasvatuksen alueella. (EL/JoY 81.) Tuotanto keskittyy lähes yksinomaan luku- ja kirjoitustaidon edellytyksiin ja niissä ilmeneviin vaikeuksiin. (IR/JoY 81.) Tuotanto kohdistuu keskeisiltä osiltaan varhaiskasvatuksen kenttään. Lasten kielellisen kehityksen tutkimista on myös pidettävä keskeisenä varhaiskasvatuksen osa-alueena. (JH/JoY 82.)

Siren-Tiusanen, Helena (1942)

Liikuntatiede, JY 1996. Psykologi- ja psykoterapiakoulutus. Aineenopettajan kasvatustieteelliset opinnot. Toiminut psykologina koulukodissa, sairaalan lastentautien osastolla ja terveystieteiden keskuksessa, assistenttina ja tutkijana Jyväskylän yliopistossa kehityspsykologian laitoksessa sekä LIKES:in tutkijaryhmissä. Tutkimukset kohdistuvat päivähoito- ja alkuopetusikäisiin lapsiin. Tutkimustoiminnassa painottuvat psykologiset kysymyksenasettelut. Kasvatuksellinen näkökulma jää ohueksi. Tuotanto kohdistuu myös liikuntaan ja motoriseen oppimiseen. (PS/JY 98; LA/JY 98; TN/JY 98.)

Vienola, Vuokko (1948)

Kasvatustiede, JoY 1995. Kehityspsykologian lehtori, JoY 1995 (SVK 1998, 406). Perheterapiakoulutus 1984–1986. Psykologian laudatur-arvosana. Toiminut Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen lastentarhanopettajakoulutuksen kehityspsykologian lehtorina vuodesta 1977 lähtien. Julkaisut kohdentuvat eettiseen ja uskonnolliseen kasvatukseen, systeemitieteelliseen lähestymiseen aikuiskoulutuksessa, pikkulasten unitutkimukseen ja päivähoiton ympäristötutkimukseen. (IR/JoY 97; PL/JoY 96.)

Yli-Luoma, Pertti (1942)

Uskontopedagogiikka, Uppsalan yliopisto 1990. Kasvatustiede, HY 1992. Kasvatustieteen dosentti, HY 1994. Kasvatustieteen, erityisesti matemaattis-luonnontieteellisten aineiden oppimisen dosentti, TY 1994. Kasvatustieteen lehtori, HY 1993. (SVK 1998, 313, 323, 354.) Kandidaattitutkinnon pääaine matematiikka 1974. Opettajan pätevyys matematiikassa ja luonnontieteissä 1976. Toiminut muun muassa matematiikan lehtorina oppikoulussa (1968–1974) sekä matematiikan ja luonnontieteellisten aineiden lehtorina Tampereen ja Turun yliopistoissa (1975–1982). Tutkimus on kohdentunut maailmankatsomuksen ja uskonnon alueille, fysiikan koulusäätöihin, lukukäsitteeseen sekä ajattelun kehitykseen. Tuottanut matematiikan ja tilastotieteen sovellusten oppimateriaalia. (EH/ÅA 98; IR/ÅA 98; IR/HY 98.) Varhaislapsuuteen liittyvät tutkimukset ovat marginaalisia. Esi- ja alkuopetusta käsittelevät ongelmat puuttuvat tuotannosta. (EH/ÅA 96.) Julkaisuisia vain sivutaan varhaiskasvatus- ja alkuopetusikäisten kasvatusta (EL/HY 98; JS/HY 98).

LIITE 2. ASiantuntijoiden ja hakijoiden identifioinnin määrittämisessä käytetty lomake

Nimi _____, lausunnonantaja _____, hakija _____

Väitöskirjan tieteenala _____, yliopisto ja vuosi _____

Virkanimitys (hakuprosessin aikana) _____, yliopisto _____

Muut oppiarvot (esim. dosenttuuri):

_____, yliopisto ja vuosi _____

_____, yliopisto ja vuosi _____

_____, yliopisto ja vuosi _____

Muut tutkinnot ja pääaineet:

Työura (esim. aiemmat professuurit ja muu alan työkokemus):

Julkaisut ja tieteellinen tuotanto (esim. julkaisujen tieteenala, aihe-
alue ja tutkimuskohteet):

Muuta (esim. suuntautuneisuus asiantuntijalausunnoissa):

Lähteet:

SVK 1994 _____, sivut _____ KKO 1990 _____, sivut _____

SVK 1995 _____, sivut _____ KKO 1994 _____, sivut _____

SVK 1996 _____, sivut _____ KKO 1998 _____, sivut _____

SVK 1997 _____, sivut _____ Lausunto _____

SVK 1998 _____, sivut _____ _____

LIITE 3. ASIAANTUNTIJOIDEN, HAKIJOIDEN JA VIRKKAAN VALITTUJEN SUKUPUOLI.

Sukupuoli	Asiantuntija	Hakija	Valittu
Mies	9	8	4
Nainen	11	25	7
yhteensä	20	33	11*

* Lukumäärään sisältyvät Kirsti Karila, Göran Lassbo ja Pirkko Liikanen.

LIITE 4. ASIAANTUNTIJOIDEN LAUSUNNONAIKAINEN YLIOPISTO JA HAKIJOIDEN VÄITÖSYLIOPISTO.

Asiantuntijat; yliopisto, jossa toimi asiantuntijaksi pyydettyä (lkm)	Yliopisto	Hakijat; yliopisto, jossa on väitellyt (lkm)
–	Göteborg	2
4	Helsinki	4
–	Humboldt	1
3	Joensuu	8
4	Jyväskylä	10
1	Kuopio	–
1	Lappi	–
3	Oulu	1
1	Tampere	4
2	Turku	4
–	Uppsala	1
1	Åbo Akademi	–
yht. 20		yht. 35*

* Aili Helenius ja Pertti Yli-Luoma ovat väitelleet kahdessa eri yliopistossa.

LIITE 5. VARHAISKASVATUS-KÄSITTEEN SISÄLLÖN ANALYYSISSÄ HYVÄKSIKÄYTETTY TEEMOITTELU, LUOKITUSRUNKO.

Tiedepohja, lähitieteet tai -alueet:

- kasvatustiede
- sosiologia
- kehityspsykologia
- erityispedagogiikka
- (varhais)kasvatusfilosofia
- didaktiikka
- (varhais)kasvatuksen historia
- liikuntatiede

Paikantaminen:

- kasvatustieteen osa-alue
- ei itsenäinen tieteenala
- tutkimusalue
- monitieteinen
- poikkitieteellinen

Kasvatus, opetus, koulutus:

- kasvatusta
- hoitoa
- alkukasvatusta tai -opetusta
- esiopetusta
- lapsen kehitys
- varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutus

Ikä:

- alle kouluikä (0–6)
- 0–5 vuotiaat
- ensimmäiset kouluvuodet, koulutulokkaat, koululykkäystilanteet

Normaalit ja poikkeavat lapset

Kasvatuksellinen konteksti:

- koti
- ympäristö
- vuorovaikutustilanteet
- yhteisö

Instituutioissa:

- päivähoito
- lastentarha, päiväkotit
- iltapäivähoito

LIITE 6. PROFESSUURIEN TÄYTTÖPROSESSEISSA MUKANA OLLLEIDEN ASiantuntijoiden, HAKIJOIDEN JA VIRKAAN VALITTUJEN SYNTYMÄVUODET*.

	-1944	Suuret ikäluokat 1945-1950	1951-
Asiantuntijat (lkm, yht. 20)	13	7	-
Hakijat (lkm, yht. 33)	16	12	5
Valitut (lkm, yht. 11)	6	3	2

* Lukumäärään sisältyvät Kirsti Karila, Göran Lassbo ja Pirkko Liikanen.

KASVATUSALAN TUTKIMUKSIA – RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES

1. *ARTO JAUHAINEN, RISTO RINNE & JUHANI TÄHTINEN (TOIM.)*
KOULUTUSPOLITIikka SUOMESSA JA YLIKANSALLISET MALLIT
2. *RAIJA HUHMARNIEMI, SIMO SKINNARI & JUHANI TÄHTINEN (TOIM.)*
PLATONISTA TRANSMODERNISMIIN
JUCNTEITA IHMISYYTEEN, IHMISEKSI KASVAMISEEN, OPPIMISEEN,
KASVATUKSEEN JA OPETUKSEEN
3. *ERKKI OLKINUORA, MIRJAMAJA MIKKILÄ-ERDMAN,
SAMI NURMI & MARIA OTTOSON*
MULTIMEDIAOPPIMATERIAALIN TUTKIMUSPOHJAISTA ARVIOINTIA
JA SUUNNITTELUN SUUNTAVIIVOJA
4. *SARI HUSA & JARMO KINOS*
AKATEEMISEN VARHAISKASVATUKSEN MUOTOUTUMINEN